

T.C

İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TARİH VE MEDENİYET ARAŞTIRMALARI ANABİLİM DALI

TARİH VE MEDENİYET ARAŞTIRMALARI BİLİM DALI

HİNDİSTAN'DA İNGİLİZ SÖMÜRGEÇİLİĞİ VE

HİNDİSTAN'IN BAĞIMSIZLIK MÜCADELESİ

(1858-1947)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Büşra AKKURT

İstanbul

Haziran-2024

T.C

İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TARİH VE MEDENİYET ARAŞTIRMALARI ANABİLİM DALI

TARİH VE MEDENİYET ARAŞTIRMALARI BİLİM DALI

HİNDİSTAN'DA İNGİLİZ SÖMÜRGEÇİLİĞİ VE HİNDİSTAN'IN
BAĞIMSIZLIK MÜCADELESİ (1858-1947)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Büşra AKKURT

Tez Danışmanı

Dr. Mehmet Ali BOLAT

İstanbul

Haziran-2024

TEZ ONAY SAYFASI

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından Tarih ve Medeniyet Araştırmaları Anabilim Dalı, Tarih ve Medeniyet Araştırmaları Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Ali BOLAT

Üye Dr. Öğr. Üyesi Abdullah TOK

Üye Prof.Dr. Ferit Baz

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Erhan İÇENER

Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek lisans tezi olarak hazırladığım “**Hindistan’da İngiliz Sömürgeciliği Ve Hindistan’ın Bağımsızlık Mücadelesi (1858-1947)**” adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlandığı aşamaya kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığımı, bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

Büşra AKKURT

ÖNSÖZ

Hindistan'a hâkim olma isteği tarihte birçok sömürgeci güç için bir hedef olmuşsa da Hindistan coğrafi açıdan bakıldığında geniş ve çok çeşitli bir toplumsal yapıya sahip bir coğrafya olduğundan ülkenin ele geçirilip idare edilmesi kolay olmamıştır. Hindistan ve Türkiye, köklü geçmişi olan tarihsel bağlara sahip iki ülkedir. Türklerin bu geniş coğrafyaya ayak basmasıyla birlikte Hindistan'ın tarihinde değişimler olmuş ve böylece Hint-İslam kültürü harmanlanmıştır. Etkileşimin başladığı, Türklerin Hindistan coğrafyasında hâkimiyet elde etme amaçlarının çok daha eski dönemlere gittiği söylentileri olsa da bu sürecin asıl başlangıç tarihi Türklerin kurmuş olduğu Gazneli Devleti ile dir. Türklerin Hindistan'da asıl geniş alanlara yayıldıkları Babür Devleti ile başlayan Türk-Hint sentez dönemi Hindistan'da yaşanan gelişmelerin devamıdır. Bu kurulan sentez imparatorluk, Hindistan'da ortaya çıkacak olan İslam Kültürü'nde önemli yere sahiptir. Ancak Hindistan'daki Türk hakimiyetinin bir sonu olmuş ve bu sonu da Avrupalı devletler getirmiştir. Avrupalıların 1498 tarihinden başlayarak Hindistan'ı ele geçirip hâkim olma istekleri Babürlüleri tedirgin etmiştir. Bunun sonucunda Avrupalıların iktidarının başlamasıyla birlikte Hindistan'daki Türk hakimiyeti ortadan kalkmıştır. İngilizler yaklaşık iki asır boyunca Hindistan'da tek söz sahibi olmuşlardır. XVII. yüzyılda Hindistan'a gelen İngilizler, ilk zamanlar Moğol imparatorlarından aldıkları izinlerle sahip oldukları küçük topraklarda yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Özellikle Plassey (1757) başarısından sonra İngilizlerin Hindistan'da kısa zamanda hâkimiyet kurması ve daha sonra bu bölgedeki Türk hakimiyetini yok etmesiyle sona eren gelişmeler ülkemizde pek bilinmemektedir. Her ne kadar Hindistan'daki gelişmeleri konu alan çalışmalar yapıp Türk araştırmacılarının hizmetine sunulmuş olsa da yeterli değildir. Bu sebeple, yapılan bu çalışma bu konudaki boşluğu doldurulmayı amaçlamaktadır. Hindistan'daki Türk yönetiminin el değiştirmesi ve bunun devamında yaşanan hadiselerin ortaya konulmasına gayret edilmiştir. Bu çalışmada, tecrübesi ve değerli tavsiyeleri ile beni yönlendiren danışman hocam Dr. Mehmet Ali Bolat'a, hayat yolculuğumda beni hiçbir zaman yalnız bırakmayan anneme, babama ve kardeşime, her adımda bana destek olan eşim Ömer Faruk Kılıç'a saygı ve teşekkürlerimi sunarım.

Büşra AKKURT

ÖZET

HİNDİSTAN'DA İNGİLİZ SÖMÜRGEÇİLİĞİ VE HİNDİSTAN'IN BAĞIMSIZLIK MÜCADELESİ (1858-1947)

Büşra AKKURT

Yüksek Lisans, Tarih ve Medeniyet Araştırmaları

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Ali BOLAT

Haziran, 2024- 81 Sayfa

Bu çalışma, Tarih boyunca emperyalist güçlerin hayallerini süsleyen, uzunca bir dönem Türk hakimiyetinde kalan, pek çok farklı kültürü ve dini içinde barındıran Hindistan'ın Türk hakimiyetinden İngiliz hakimiyetine geçiş sürecinden bahsetmektedir. Ayrıca başta şirketler aracılığıyla daha sonradan doğrudan sömürge düzeni kuran Büyük Britanya'nın izlediği politikaları konu alarak bu sürecin sonunda bölgenin kendi bağımsızlığını nasıl kazandığını anlatmaktadır. XIX.yy. İngiliz sömürgeciliğinin zirve noktasında yer alan coğrafya Hindistan olmuştur. İngilizlerin politikaları sonucunda bölgenin yer altı ve yer üstü zenginlikleri Avrupa'ya aktarılmıştır. Hindu'su Müslüman'ı aynı safta yer alarak İngiliz hâkimiyetine karşı bir ayaklanma başlatmıştır. Bu isyanın büyük yankı uyandırması sonrasında İngilizler bölgenin geleceği için yeni kritik kararlar almak zorunda kalmışlardır. Bunun sonucunda söz konusu coğrafyada başta Hinduların ağırlıklı yaşadığı Hindistan ve Müslümanların çoğunlukta olduğu Pakistan olmak üzere iki ülke, daha sonrasında ise Bangladeş adıyla yeni bir ülke daha kurulmuştur. Ülkemizde bu coğrafyada bir Türk İmparatorluğu kurulmuş olmasına ve yıllarca hakimiyet sürdürmesine rağmen Hindistan üzerinde çok fazla durulmamıştır. Bu sebeple, çalışmanın günümüzde hala gerek doğrudan gerek gizli politikalarla sürdürülen sömürgecilik faaliyetlerinin daha iyi anlaşılmasına ve özellikle Asya siyasetini yakından etkileyen bir bölge olan Hindistan'ın daha iyi tanınıp değerlendirilmesine bir katkı sağlaması hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Hindistan, Sömürgecilik, İngiliz Doğu Hindistan Şirketi, Büyük Britanya İmparatorluğu

ABSTRACT

BRITISH COLONIALISM IN INDIA AND INDIAN INDEPENDENCE MOVEMENT (1858-1947)

Büşra AKKURT

Master's Thesis, History and Civilisation Studies

Thesis Supervisor: Asst. Prof. Dr. Mehmet Ali BOLAT

June, 2024- 81 Pages

This study talks about the process of transition from Turkish rule to British rule in India, which has been the dream of imperialist powers throughout history, remained under Turkish rule for a long time and harbors many different cultures and religions. It also explains how the region gained its independence at the end of this process by focusing on the policies pursued by Great Britain, which established a colonial order first through companies and later directly. The geography at the peak of British colonialism in the XIXth century was India. As a result of the policies of the British, the underground and above-ground riches of the region were transferred to Europe. Hindus and Muslims aligned themselves and started an uprising against the British rule. After this rebellion caused great repercussions, the British had to take new critical decisions for the future of the region. As a result, two countries, India, where Hindus predominantly live, and Pakistan, where Muslims are in the majority, and later a new country called Bangladesh, were established in the geography in question. Although a Turkish Empire was established in this geography in our country and continued to dominate for years, India has not been emphasized much. It is thought that it will contribute to a better understanding of the colonial activities that are still carried out today, both directly and through secret policies, and to a better recognition and evaluation of India, a region that closely affects Asian politics.

Keywords: India, Colonialism, British East India Company, British Empire

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	i
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ	ii
ÖNSÖZ.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	viii
KISALTMALAR LİSTESİ	ix
BİRİNCİ BÖLÜM.....	1
GİRİŞ	1
1.1. Tezin Konusu	2
1.2. Tezin Önemi	2
1.3. Tezin Amacı.....	3
1.4. Tezin Kapsam ve Sınırlılıkları	3
1.5. Araştırmanın Problemi.....	3
1.6. Tezin Özgün Değeri.....	3
1.7. Tezin Yöntemi	4
1.8. Tezin Konusu ile Alakalı Literatür Özeti.....	4
1.9. Tezin Düzeni.....	4
İKİNCİ BÖLÜM.....	6
HİNDİSTAN'DA İNGİLİZ SÖMÜRGEÇİLİĞİ BAŞLANGICI	6

2.1.	Hindistan’da Türkler ve Babür İmparatorluğu Sonu	6
2.2.	Babür ve Osmanlı İmparatorluğu İlişkileri.....	19
2.3.	Sömürgeciliğin Tarihçesi	21
2.4.	Büyük Britanya İmparatorluğu ve Doğu Hindistan Şirketi	24
2.5.	Hindistan’daki Sömürgecilik Faaliyetleri.....	32
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM		37
HİNDİSTAN’DA İNGİLİZ SÖMÜRGEÇİLİĞİ SONRASI YAŞANAN GELİŞMELER.....		37
3.1.	Hindistan’ın Bağımsızlık Mücadelesi.....	37
3.2.	Birinci Bağımsızlık Savaşı Sonrası Yaşanan Gelişmeler	42
3.3.	Hint Ulusal Kongresi.....	44
3.4.	Hint Hilafet Hareketi	47
3.5.	Hint Yarımadasını Bölme Düşüncesinin İlk Sinyalleri	50
3.6.	Hindistan’ın Bölünmesi	56
3.7.	İngiliz Sömürge Döneminden Kalan Bir Miras: Keşmir Sorunu	60
SONUÇ.....		64
KAYNAKÇA.....		67
ÖZGEÇMİŞ.....		72

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1: Panipat Savaşı.....	9
Şekil 1.2: Hümayun'un Gençliği.....	10
Şekil 1.3: Ekber Döneminde Babür İmparatorluğu.....	13
Şekil 1.4: Evrengzib Döneminde Babür İmparatorluğu Toprakları.....	15
Şekil 1.5: Bahadur Şah Zafar'ın Büyük Kutsal Mührü, gelmiş olduğu soyun köklerini gösteriyor.....	18
Şekil 1.6: Sir Thomas Roe Cihangir'in Huzurunda	26
Şekil 1.7: Surat Limanı, Şirket'in ilk gemisinin yanaştığı yer.	27
Şekil 1.8: Bengal Kıtlığı.....	30
Şekil 1.9: Britanya İmparatorluğunun 1886 Yılında Sahip Olduğu Topraklar.....	31
Şekil 2.1: 1893 Hindistan'daki İngiliz İmparatorluğu Haritası.....	45
Şekil 2.2: Moulana Muhammad Ali, annesi ve kardeşi.	49
Şekil 2.3: Muhammad Ali Cinnah.....	54
Şekil 2.4: Bölünme Haritası	57
Şekil 2.5: Pakistan Treni	57

KISALTMALAR LİSTESİ

A.g.e.	: Adı Geçen Eser
bs.	: Baskı
C.	: Cilt
DİA.	: Diyanet İslam Ansiklopedisi
haz.	: Hazırlayan
İZÜ	: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi
S.	: Sayı
TDV.	: Türkiye Diyanet Vakfı
Üni.	: Üniversite
Yy.	: Yüzyıl

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Babür İmparatorluğu şüphesiz Hindistan tarihinde bir dönüm noktası olan zirve imparatorluktur. Babürler 'in (1526-1857) yönetiminde olduğu süreçte Hindu ve Müslümanlar arasındaki ilişkiler dostça olmuş, huzur ve barış içinde farklılıklarıyla beraber bir arada yaşamayı başarmışlardır. Bu imparatorluk bünyesinde başta İslamiyet'in yolundan ilerleyen Müslümanlar olmak üzere Hinduizm, Budizm, Sihizm ve diğer dinlere inanan topluluklar bir arada yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Türklerin Hindistan coğrafyasına gelmesiyle birlikte Hindistan'ın tarihinde değişimler yaşanmıştır. Ayrıca bu durum Hint ve İslam kültürünün sentezine yol açmıştır. XI. yüzyıldan itibaren Müslüman etkisindeki Hindistan'ın kültürel yapısında çoğunlukla Türk geleneklerinin izleri görülmektedir. Örneğin, Lahore, Delhi ve Hindistan'ın diğer şehirlerindeki Müslümanların yaşam tarzı ve Türk unsurlar arasındaki etkileşimden Urdu denilen bir dil ortaya çıkmıştır. 'Urdu' kelimesinin kökeni Türkçe'deki 'Ordu' kelimesinden gelmektedir. Bu zengin coğrafya stratejik konumu sebebiyle Avrupalı devletlerinde dikkatini çekmiştir. Bu nedenle pek çok misyoner ve seyyah Hindistan'a gitmiş ve Babürlüleri yakından tanımışlardır. Babürlüler, Avrupalılarla etkileşimlerinden sonra bir yandan kendi içlerinde yaşadıkları hakimiyet kavgalarıyla uğraşırken diğer taraftan da Avrupalı devletlere olan hayranlık sonucunda üst düzey askeri görevlere yerleştirilen Batılıların düzenlemelerinden etkilenmiştir. Böylece ilk başlarda ticaret amacıyla Hindistan'a gelen tüccar İngilizler daha sonrasında Babür imparatorluğu güçten düşmeye başlayınca yavaş yavaş bölgenin hâkimiyetini ele geçirmek için çalışmalar yapmışlardır. Durumu kendi aleyhlerine kullanan İngilizler, 1757'de Bengal'i ele geçirmişlerdir. Yedi yıl savaşlarıyla (1756- 1763) diğer rakibi olan Fransa'nın yenilmesi sonrasında 1764'te Bihar'a girmişlerdir. Artık bölgenin sömürgeci gücü olan İngilizler, Babürlü Devleti'ne karşı gösterdikleri baskıyı gün geçtikçe arttırarak bölgede hakimiyetini kabul ettirmiştir. 1803'te Hindistan için en önemli belde olan Delhi'ye ayak basarak yönetimi üstlenmişlerdir. Bundan sonraki on beş yıl içinde de ülkenin çoğunluğunu ele geçirerek yerleşim göstermişlerdir. Tarihler 1849'u gösterdiğinde, İngilizler amaçlarına ulaşmış ve Hindistan'da artık tam bağımsız olan bir devlet kalmamıştır. Böylece XIX. yüzyıla kadar İngilizler, Hindistan'da bir sömürge imparatorluğu kurmayı başarmışlardır. Hızla artan İngiliz baskısı, geleneksel yapıyı sürdürmek isteyenler için yaşamı zorlaştırmıştır. İçinde

oldukları durumdan sadece nüfusun çoğunluğunu oluşturan Müslümanlar huzursuzluk duymamıştır. Bunun dışında ikinci çoğunluğu oluşturan Hindular da rahatsız olmuşlardır. Sosyal ve siyasi alanda sadece İngiliz kurallarının uygulanması ve İngilizlerin onayıyla gerçekleşmesi, toplumsal hayatı olumsuz etkilemiştir. Yaşanan bu hadiselerin getirmiş olduğu huzursuzluk 1857 yılındaki bir askeri olayla isyana dönüşmüştür. 1857’de yaşanan bağımsızlık savaşında Hindular ve Müslümanlar bir arada mücadele etmiş, Bahadır Şah komutanlığında “Hindistan’ı terk edin” sloganlarıyla İngilizlere ve Doğu Hindistan şirketine karşı beraber aynı safta savaşmışlardır. Ancak içlerine sızan hainler ve casuslar olmuştur. Bu sebeple komutan Zafer ve Hintliler bu mücadeleyi kaybetmiştir. Bu savaş sonrasında İngilizler Babür İmparatorluğunu tarih sahnesinden silmiştir. Böylece Türk komutan Gazneli Mahmud’la başlayan Müslüman egemenliği bir diğer Türk komutan olan II. Bahadır Şah Zafer ile sonlanmıştır. İsyanı şiddetle bastıran İngilizler, isyan sonrası Doğu Hindistan Şirketi’ni feshetmiştir. İngiltere böylece Hindistan bölgesini bir sömürge toprağı olarak hakimiyeti altına almıştır. Ancak Hindistan bu esarete boyun eğmeyerek bu tarihten sonra Hindistan’ın İngilizlerden özgürlüklerini geri alma mücadelesi başlamıştır. Tarihler 1947’yi gösterdiğinde ise bu mücadele başarıyla taçlandırılarak halk özgürlüğüne kavuşmuştur. (Bayur, 1989: 67-125)

1.1. Tezin Konusu

Hindistan’daki Babür İmparatorluğuyla sona eren Türk hakimiyeti sonrasında bölgede başta şirketler aracılığıyla daha sonradan doğrudan sömürge düzeni kuran Büyük Britanya’nın Hindistan üzerindeki emelleri ve daha sonrasında bölge halkının bu düzenden rahatsız olup bağımsızlıklarını kazanmak için yaptıkları çalışmalar tezin konusudur.

1.2. Tezin Önemi

Tarihi sürece bakıldığında geniş topraklara sahip Hindistan’a hâkim olma isteğı pek çok emperyal gücün hedefi olmuş ancak birçok farklı topluma, dine ev sahipliğı yapan Hindistan’ın ele geçirilip yönetilmesi kolay olmamıştır. Özellikle Babür ile başlayan Türk-Hint İmparatorluğundan sonra Avrupalılar 1498 yılından itibaren Hindistan’ı ele geçirme gayeleri sonucu Türk hakimiyetinin sona ermesiyle birlikte İngilizler Hindistan’ın iki yüzyıla yakın süre tek başına hâkimi olmuştur. Ülkemizde o

coğrafyada bir Türk İmparatorluğu kurulmasına ve uzun yıllar hakimiyet sürmesine rağmen Hindistan üzerinde çok fazla durulmamaktadır. Sömürgeci Avrupa'nın Türk İmparatorluğu'nun elinden bu bölgeyi nasıl alıp yönettiği ortaya konacaktır.

1.3. Tezin Amacı

Son dönemde hem ekonomik hem askerî yönden gün geçtikçe gücüne güç katan Asya kıtasının bir parçası olan Hindistan ile ilgili çalışmalara katkı yapmak amacıyla bu tez konusu seçilmiştir. Hindistan Coğrafyası tarihindeki en büyük değişimleri ve yeniliklerini Türk yönetiminde ve daha sonra İngiliz yönetiminde yaşayarak karışık bir sentez ile kendi kültürünü oluşturmuştur. Çalışmada Türk yönetimi sonrasında İngiliz sömürgeciyle başlayan yeni süreçten Hindistan nasıl etkilendiği, bu süreçte hangi yollardan geçmiş olduğu ve kendi bağımsızlıklarını kazanma arzularının yansımaları incelenecektir.

1.4. Tezin Kapsam ve Sınırlılıkları

Hindistan'da Babür İmparatorluğu'nun sonu olan 1858 tarihinden başlayarak büyük mücadeleler verip İngiliz hakimiyetinden kurtularak bağımsızlıklarını kazandıkları yıl olan 1947 tarihine kadar geçen süreçte yaşanan hadiseler ele alınacaktır.

1.5. Araştırmanın Problemi

Çalışmanın ana problemi belirlenirken üzerinde durulan sorular şunlar olmuştur: Sömürgecilik karşısında Hindistan'ın tutumu nasıl olmuştur? İslamiyet ve Türkler ne zaman Hindistan bölgesine hâkim olmuştur? Büyük Britanya, Hindistan'a ne yollarla hâkim olmuştur? Hindistan'ın bağımsızlık sürecinde neler yaşanmıştır? Hindistan'da bağımsızlık sonrası İngiliz sömürgeciliği tamamen sona ermiş midir?

1.6. Tezin Özgün Değeri

Hindistan hakkında ülkemizde çok fazla çalışmanın yapılmaması bu tez konusunun seçilmesinde bir etken olmuştur. Kullanılan kaynaklardan faydalanarak bulunan bilgilerle elde edilen bu çalışmanın, Hindistan'ın ülkemiz de daha detaylı tanınıp değerlendirilmesi ve bu alana ağırlık verilmesi açısından bir katkı sağlayacağını umulmaktadır.

1.7. Tezin Yöntemi

Öncelikle, çalışma konumuzla ilgili ulaşabildiğimiz bütün malzemeler, üniversite kütüphanemizden ve dijital ortam üzerinden toplanmış; toplanan bu eserler tez planı dâhilinde düzenlenmiştir. Daha sonra bu eserler incelenerek, önemli görülen noktalardan notlar alınmıştır. Çalışmamızın yapılmasına katkıda bulunan eserler kaynakçada belirtilmiştir. Bu çalışmada tarihi araştırma (Analiz-sentez) metodu uygulanmıştır.

1.8. Tezin Konusu ile Alakalı Literatür Özeti

Bu çalışmada ele aldığımız 1858-1847 yılları arasında yaşanan hadiseler hakkında öncelikle bize bilgi sağlayan birincil kaynaklardan başlayarak daha sonra kitap, makale, dergi, tez, konferans ve ansiklopedi maddelerinden yararlanılmıştır. Araştırmamızın esas kaynaklarını oluşturabilmek için mümkün oldukça ilk kaynaklara ulaşmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda ulaştığımız ve konuyla ilgili o döneme ışık tutan ve araştırmamıza katkı sağlayan eserler şunlardır; Özellikle Hindistan tarihiyle ilgili en kapsamlı araştırma Y. Hikmet Bayur'un 3 ciltlik 'Hindistan Tarihi' isimli eser, Hindistan ile ilgili önemli çalışmalar yapan Azmi Özcan'ın "Panislamizm, Osmanlı Devleti Hindistan Müslümanları ve İngiltere (1877-1924)" isimli eseri ve diğer çalışmaları yardımcı olmuştur. Ayrıca Hindistan ve Sömürgecilik ile ilgili yazılan Yüksek Lisans, Doktora tezleri, dönemi ve o coğrafyayı anlatan belgeseller ve filmler, dönemin gazete ve dergileri, Hindistan gezi notları, 12 Haftalık Fatih Belediyesi Zeyrek Akademi Azmi Özcan Sömürgecilik Konferansı (2022) notları, T.C Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Bakanlığında yer alan tarihi belgeler, İstanbul Üniversitesi Urdu Dili ve Edebiyatı Bölümü Hindistan Tarihi ders notlarından yararlanılmıştır.

1.9. Tezin Düzeni

Tez çalışmamızın zaman aralığı 1858-1947'dir. Çalışmanın birinci bölümünde; Sömürgecilik kavramı, Hindistan'da Türkler ve bölgede Türk yönetiminin (Babürlüler) sonu, İngiliz Sömürgeciliğinin başlangıcı, Büyük Britanya İmparatorluğu hakkında genel bilgiler, Britanya Hindistan'ında yaşanan gelişmeler, Hindistan'ın Doğu Hindistan Şirketi adı altında yönetilme süreci ve bölgedeki Sömürgecilik

Faaliyetleri hakkında genel bilgiler hakkında bilgi verilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde; Hindistan'ın Bağımsızlığına kavuşma mücadelesi, bu mücadele döneminde yaşanan Birinci Bağımsızlık Savaşı (1857 İsyanı), Türklerin bağımsızlık mücadelesini örnek alan Hindistan halkının gerçekleştirmiş olduğu Hint Hilafet Hareketi, bu mücadelede önemli öncülerin önderliğinde gerçekleşen Hindistan Ulusal Kongresi ve bunun sonunda yaşanan Hindistan'ın Bölünmesiyle iki ayrı devlet olması, bağımsızlığını kazanması ve bölünmenin gerçekleşmesine rağmen bölgeden elini çekmeyen İngiltere'nin yeni bir oyunu olan Keşmir Sorunu hakkında bilgi verilmiştir. Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğumuz çalışmamızda genel olarak, Doğu Hindistan Şirketi'nin İngiliz tüccarlar tarafından kurulması, şirket yöneticilerinin Hindistan coğrafyasına ayak basması, bölgedeki ilk ticari uygulamaları, Babürlerden almış oldukları ayrıcalıkları amacı dışında kullanarak yapmış oldukları, bu uygulamalar sonucunda Hindistan'da hakimiyet kurmaları ve Hindistan'ın bu süreçteki bağımsızlık mücadeleleri incelenmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

HİNDİSTAN'DA İNGİLİZ SÖMÜRGEÇİLİĞİ BAŞLANGICI

2.1.Hindistan'da Türkler ve Babür İmparatorluğu Sonu

Hindistan'ın bilinen ilk uygarlığı MÖ 4000'li yıllarda İndus Nehri boyunca kurulmuştur (Özcan, 1998: 109). Bölge, doğal kaynak açısından zenginliği nedeniyle pek çok kavim tarafından istila edilmiştir. Bu kavimlerden birisi de Ariler olmuştur. MÖ 1500'lerde tarih sahnesine çıkan Ariler, Orta Asya'dan Hindistan coğrafyasına ayak basarak merkezi bir otorite oluşturma konusunda eksik kalsalar da siyasi, sosyal ve kültürel özelliklerini bölgeye aktarmıştır. Özellikle de Hindistan denildiğinde akla ilk gelenlerden Kast sistemini bu topraklarla tanıştırmışlardır (Kaya, 2021: 41). Kast sisteminin işleyişine bakıldığında, Osmanlı Devleti'ndeki saltanat sistemi gibi babadan oğula geçen bir sistem bulunmaktadır. Aynı geleneklere sahip olan ancak birbirinden farklı sosyal sınıflardan oluşan bir sistem olma özelliği taşıyan bu sistemde kastlar arasında geçişler yasaktır. Bu sistemin Hindistan coğrafyasına bıraktığı en önemli sonuç Hindistan halkında ortak bir kültürün, amacın ve millet olgusunun oluşmamasıdır. Aynı zamanda bu coğrafyada günümüzde de hala varlığını devam ettiren bir sorun olan Hindu-Müslüman çatışmasında da kast sistemi etkilerini göstermektedir. Belli bir kasta mensup olan Hindular kendi yaşantı ve dini inançlarının etkilenip zarar görmelerini engellemek amacıyla Müslümanlarla iletişim ve yakınlık kurmayı reddederek kendi benliklerini korumaya çalışmaktadırlar. İşte bu sebeple yıllarca bir arada yaşayıp komşu olmalarına rağmen Hindular ve Müslümanlar birbirlerine karışmamışlardır (Özcan, 1998: 115). Hindistan coğrafyası önemli ticari faaliyetlere ev sahipliği yaptığından ve ticaret yolları üzerinde bulunduğundan hem önemli bir merkez haline gelmiş, hem de tarihte farklı etnik, dinî ve kültürel öğelerle ve farklı milletlerle etkileşim içinde olmuştur. Böylece yüzyıllarca bir arada yaşayacakları Müslümanlarla ve İslamiyet'le ilk hicri yüzyılda tanışmış olsalar da ülke coğrafyasının uçsuz bucaksız olması nedeniyle bölge tamamen hakimiyet altına alınamayarak küçük sultanlıklar tarafından paylaşılmıştır. Kuzeyde ve güneyde birbirinden farklı devletler yönetiminde aynı anda söz sahibi olmuşlardır (Aydın, 2018: 95).

Türkler'in Kuzey Hindistan coğrafyasına ilk ayak basması Sakalar ile olmuştur. Akhunların yıkılmasıyla bölgedeki Türk hakimiyeti Gazneliler tarih sahnesine çıkana kadar sona ermiştir. X. yy. sonlarına gelindiğinde Gazneli Devleti hükümdarı Gazneli Mahmud'un Hindistan'a 998 yılında düzenlemiş olduğu 17 seferden sonra söz konusu coğrafya 1857 tarihine kadar Türk Müslümanların yönetiminde kalmıştır. Gazneli Devleti, Afganistan'ın Gazne şehri yakınlarında kurulmuştur. Günümüz Hindistan, Afganistan ve Pakistan coğrafyasında XII. yüzyıla kadar hakimiyet sürmüşlerdir. İki Müslüman hükümdar olan İbrahim Lûdî ve Zâhiruddin Babür'ün karşı karşıya geldiği Panipat Savaşı'nın (1526) ardından İslamiyet Hindistan'ın kuzey bölgesinden başlayarak Hint alt kıtasına kadar yayılma göstermiştir (Özcan, 1998: 76). Gazneli devleti, hüküm sürdüğü iki asırlık dönem boyunca bu coğrafyanın siyasal, kültürel ve ekonomik yapısını değiştirmiştir. Böylelikle bu durum daha sonra bölgede kurulacak olan önemli Müslüman, Türk devletler için büyük bir avantaj oluşturmuştur. Hindistan'da Gaznelilerle tekrardan başlayan Türk hâkimiyeti Delhi Türk Sultanlığının kurulmasıyla kalıcı hale gelerek 1858'de Babürlerin yıkılışına kadar sürmüştür.

Yaklaşık olarak iki yüzyıllık süre sonunda miadını dolduran Gazneli Devleti dağılmış ve bölgede küçük sultanlıklar tekrar hüküm sürmeye başlamıştır. Ancak bu dönem çok fazla sürmeyerek XIV. yüzyıl sonlarına doğru dönemin önemli güçlerinden Timur devleti Kuzey Hindistan'a seferler yapmaya başlamıştır. Bu seferler sonucunda küçük sultanlıkların egemenliklerini ortadan kaldırıp bölgede yeniden siyasi bir bütünlük sağlanmıştır. Yaklaşık 2 asır boyunca bölgenin söz sahibi olmuştur (Timur, 2012: 29). Timur'dan sonra Hindistan için yeni bir sayfa açılacaktır. Babür İmparatorluğu kurucusu Zahiruddin Babür'den Evrengzib Alemgir'e kadar geçen dönem Babür İmparatorluğu'nun en parlak dönemi olmuştur. Hindistan'daki ilk siyasî değişimleri Babürlüler gerçekleştirmiştir. XVI. yüzyıl başlarında Babür İmparatorluğu ile tüm coğrafyada fetihler yapılarak Hindistan'ın o döneme kadarki en geniş siyasi sınırlara sahip olması sağlanmıştır. İlk başta Gazneliler ve Timur Devletiyle başlayan bu süreçte daha sonra Babürlüler ile Hindistan güçlü bir ekonomik yapıya ve siyasi otoriteye sahip olmuştur. Timur Devleti ve Babür İmparatorluğu hem bölgede siyasi birliği kurma hem de ülkenin kültürel ve siyasi açıdan köklü bir değişim yaşamasına olanak sağlaması sebebiyle Hindistan tarihi açısından oldukça önemli iki devlet olmuştur. Ayrıca bu iki devletin bu bölgedeki hakimiyet mücadelelerinin başarılı sonuçlanmasını sağlayan en önemli faktör şüphesiz Gaznelilerin uyguladıkları bölgeyi

Müslümanlaştırma politikasıdır (Köksal, 2021: 19). İngiliz sömürgeciliğine giden bu süreçte bu iki devletin uygulamış olduğu politikalar hem sömürge düzeninin uzun süre boyunca bu topraklardan uzak kalmasına hem de siyasi birliğin yüzyıllarca varlığını sürdürmesine imkân sağlamıştır.

Tarihte bu İmparatorluk “Babürlüler” olarak daha çok tarihsel anlamda kullanılmıştır. Literatürdeki özellikle yabancı kaynaklarda Babür İmparatorluğu’nun adı “Mughal” olarak geçmektedir. Mughal ismi, daha sonraki dönem olan İngiliz dönemiyle birlikte daha yaygın olarak kullanılmaya başlamıştır. Orta Doğu, Güney Asya ve Orta Asya’da yaşayan kişiler de nereden geldiği, kökeninin ne olduğu bilinmiyorsa eski dönemde Mughal olarak adlandırılmıştır. Böylece bu tanıma Türkler de dahildir. Mughal/Moghul kelimelerinin kökeni Farsçadır. Bu tanım ne kadar tarihi kaynakların birçoğuna bu şekilde geçmiş olsa da sadece tek bir dildeki yani Farsçadaki karşılığı olduğu için yapılan bu genellemenin doğru kabul edilmemesi, Moğollarla ilişkilendirilmemesi gerekmektedir (Bozkaya, Hindistan Gezi Rehberi, 2021: 33). Ayrıca, “Babür İmparatorluğu” yerine “Timurlular” kavramının kullanılmasını doğru bulanlar da mevcuttur. Bunun kaynağına bakıldığında, Babür’ün soyu Timur ile Cengiz Han’ın soyları arasında yaşanan evlilikten gelmektedir. İmparatorluğun kurucusu Babür’ün babası Ömer Şeyh Mirza, Fergana’nın Timur Sultanıdır. Annesi Kutluğ Nigâr Khanum ise Cengiz Han soyundan gelen bir prensesdir. O dönemlerde bir kişinin soyu, ailenin anne tarafına değil, baba tarafına bakılarak belirlenmektedir. Bu nedenle Babür, Cengiz Han soyundan gelen değil Timur soyundan gelen bir hükümdar olarak görülmektedir. Ayrıca Babür Şah, Moğol kültürüyle değil göçebe Türk kültürü ve yerleşik Pers kültürünün karışımı olan Timur kültürü ile büyütülmüştür. Timurlular, etnik olarak Emir Timur’dan gelen bir sultanlık sülalesidir. Yani etnik olarak Moğol değil, Farslaşmış Türklerdir. Babürlüler’de kendilerini Timur ile ilişkilendirmektedirler (Gascoigne, The Great Moghuls, Old Documentary, 2021).

Şekil 1.1: Panipat Savaşı

Kaynak: Abdullah Kayani, South Asia Times, 2021.

Babür Devleti döneminde yaşanan Panipat Savaşı Hindistan tarihinde önemli bir dönüm noktası olmuştur. Bu savaşta Babürlüler Osmanlı savaş düzenini uygulayarak ve ateşli silâhlar kullanarak İbrâhîm Lûdî'nin ordusunu dağıtmıştır. İbrâhîm'in savaş alanında ölmesiyle birlikte Lûdî Hanedanlığı yıkılmıştır. Babür, 1526'da Panipat savaşından sonra gelen elçiye: *“Ey Biyana Miri, Türkle çarpışma. Türks'ün çevikliği ve kahramanlığı apaçıktır.”* demiştir. Bu da Babür'ün Türklere karşı olan tavrını göstermektedir. Bâbü bu savaştan sonra elde ettiği başarıyla birlikte iki kritik bölge olan Delhi ile Agra'ya girerek Bâbürlüler Hanedanını kurmuştur (Ansari, 2000: 320). Ancak daha sonrasında Babür Hanedanlığı, Hint kökenli Çitor Racası (Kralı) Rana Sanga ile uğraşmak zorunda kalmıştır. Rana Sanga, Afganlardan daha güçlü olan düzenli ordusuyla Babürlüler'i uğraştırmıştır. Rana Sanga'nın Babür Devleti'ne karşı yapmayı amaçladığı bu harekâtın nedenlerine bakıldığında en önemli neden olarak kendi ülkesinde artmakta olan Türk etkisini ortadan kaldırıp kendi milli değerlerini koruma düşüncesidir (Köksal,2021: 25). Babür ise karşı karşıya geldiği iki düşman olan önce İbrahim Ludi daha sonrasında ise Rana Sanga ile karşılaşmasında

düşmanlarının birlik olmasını kafirlere karşı bir mücadele olarak görmüştür. Bu amaçta savaşan ordusunun Allah yolunda savaştıklarını belirtmiştir (Şahbaz, 2017: 592). Mücadelenin sonunda Rana Sanga, 17 Mart 1527’de Fetihpur şehri civarında Babür ordusu tarafından ağır bir yenilgiye uğratılmıştır. Babür Devleti’nin sınırları düşmanlarına karşı almış olduğu galibiyetler sonrasında oldukça genişlemiştir. Son olarak Racistan ve Malva şehirlerinin de katılmasıyla birlikte Hindistan’da 4 milyon kilometrekarelik bir alanı kapsayan İmparatorluk haline gelmiştir (Köksal,2021: 26). Savaş ve fetihlerin ardından Babür, sarayında inzivaya çekilerek zamanının çoğunu saray erkanı ile geçirmeye başlamıştır. Hindistan'ın büyük bölümünü ele geçirdikten sonra amacı Türkistan'a seyahat etmek olsa da sağlık sorunları bu hedefini engellemiştir. Sağlık sorunlarının artık devleti yönetmesine engel hale gelmesi üzerine Babür emirlerini yanına çağırması ve yerine oğlu Hümayun'u yönetim görevine uygun görmüştür. (Ansari, 2000: 327).

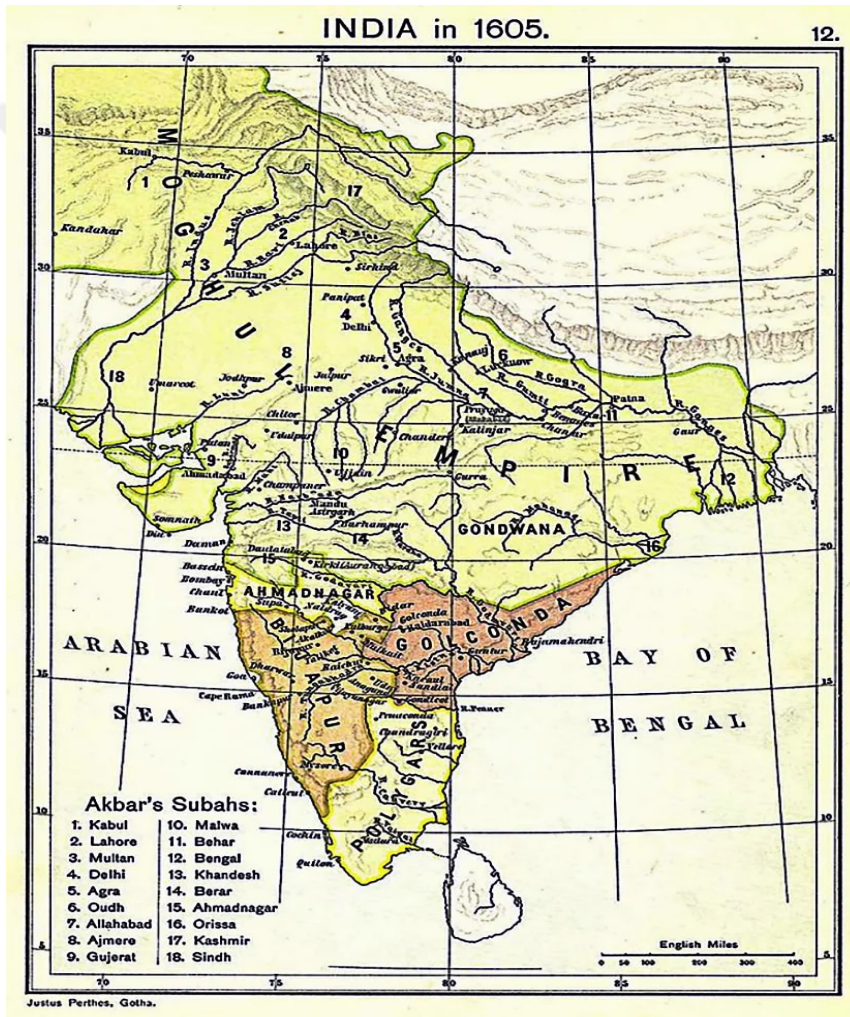
Şekil 1.2: Hümayun’un Gençliği

Kaynak: Abu’l Fazl ibn Mubarak, Akbarnama, 1545.

Babası Babür, Hümayun'a karşı güvenini göstererek halka merhametli davranmasını ve komşu devletlerle iyi ilişkiler kurmasını tavsiye etmiştir. Hümayun, Babür'ün zafer elde ettiği çok sayıda savaşta beraber yer aldıklarından ve babasına karşı her zaman vefa gösteren, itaat eden bir evlat olduğundan tahta geçerken herkesin desteğini almıştır (Bilgenoğlu, 2020: 8). Ancak tarihin çoğu döneminde yaşanan saltanat mücadelesi burada da kendini göstermiştir. Babür'ün ölmeden önce tahtını oğlu Hümayun'a layık görmesine rağmen ölümünden sonra diğer oğulları arasında saltanat mücadelesi başlamıştır. Bunun üzerine Babür İmparatorluğu fetret devrine girmiştir (Şahbaz, 2017: 597). Bu dönemde kendilerine verilen valilik ve ordular sayesinde kendi başlarına birer güç haline gelen kardeşler, babalarının Hümayun'u tahta uygun görmesi vasiyetine rağmen ellerindeki güce güvenerek ağabeylerinin saltanatını tanımadıklarını ilan etmişlerdir. Birbirleriyle anlaşıp güçlerini birleştirmiş ve kardeşleri Hümayun ile rekabet halinde olmuşlardır. Diğer varislerle aynı anda mücadele etmekte zorlanan Hümayun, kardeşleri geniş araziler ve imtiyazlar vermek zorunda kalmıştır. Bir taraftan da diğer düşmanlarıyla uğraşan Hümayun, Sur hanedanlığı sultanı Şer Şah ile yaptığı savaşta mağlup olmuştur. Bunun üzerine babası gibi İran'a giderek Safevi Devleti'nden yardım talebinde bulunmuştur. Perslere sığınan Hümayun, burada Pers kültüründen etkilenmiştir (Bozkaya, Hindistan Gezi Rehberi, 2021). Yaşanan bu iç meseleler Babür İmparatorluğunu zayıflatmaya başlamıştır. Güçten düşmeye başladığını gören ve bundan faydalanmak isteyen yerel Hint krallıkları ve Raca adı verilen toprak sahibi prensler birlik kurarak Babür İmparatorluğu üzerine hareketler düzenlemeye başlamıştır. Bu taarruzlara Afgan Emirlikleri ve Ludi hükümdarlığı da eklenince Babür İmparatorluğu üç cepheden taarruz altında kalmıştır (Bilgenoğlu, 2020: 10). Hümayun, yaşamış olduğu bu zorlu mücadeleye rağmen isyan hareketlerini ve taarruzları bastırmayı başararak topraklarını kaybetmeden tüm dış tehditleri bertaraf etmiştir. Ortaya çıkan iç ve dış tehditler zorlu bir şekilde bertaraf edilmesine rağmen kesin sonuç alınamamıştır. Bu durum ilerleyen dönemlerde devletin dağılmasına sebep olacaktır. Hümayun Han, hükümdarlığının ilerleyen yıllarında saltanat makamını muhafaza ederek kardeşleriyle mücadeleye devam etmiştir. Zaman zaman kardeşler arasında yaşanan bu iç anlaşmazlıklar bastırılıp isyan çıkaran Hint Krallıklar ve Afgan taarruzları etkisiz hale getirilmiştir (Köksal, 2021:28). Tahttaki sorumluluklarını gerçekleştiren Hümayun Han, kütüphanesinde üst rafta bulunan bir kitabı almak isterken düşüp yaralanarak bir kaza geçirmiş ve eski sağlığına kavuşamamıştır. Bunun üzerine artık hükümdarlık görevini

yerine getiremeyeceğinin farkına varmıştır. Durumundan faydalanmak isteyen düşmanlarından dolayı imparatorluğun günden güne güç kaybedeceğini anlayan Hümayun Han, o dönemde savaşta olan oğlu Ekber'e mektup göndererek kendisini veliaht ilan etmiştir (A.g.e.,30). Savaştan sonra saraya dönen Ekber Şah, babasının vefatını öğrenmiştir. Babasının vasiyeti üzerine henüz çok genç yaşta (14) olmasına rağmen tahta geçerek Babür İmparatorluğu'nun yeni hükümdarı olmuştur. Ekber'in dedesi Babür ve babası Humayun Orta Asya topraklarında doğmuş olsa da Ekber Hindistan'ın Sindh eyaletinde doğmuştur. Ekber'in babası Humayun'un kökeni Timurlulara dayanmaktadır. Annesi Hamide Banu Begum'un ise kökeni Farstır. Böylece Ekber yarı Türk yarı Farslıdır. Hayatının tamamını Hindistan'da devam ettiren Ekber atalarının gelmiş olduğu Orta Asya topraklarında hiç bulunmamıştır. Ayrıca ana dili olan Çağatay Türkçesini de öğrenmemiştir. Dönemin en önemli eserlerinden Babürname'yi anlayabilmek için Hindistan'ın o dönemde ortak dili olan Farsça'ya tercüme ettirmiştir (Bozkaya, Hindistan Gezi Rehberi, 2021). Erken yaşta sorumluluk alan Ekber, ordusuna komutanlık etmek gibi zorlu görevlerde başarılı olmuş olsa da devleti idare etmek kolay olmamıştır. Bu yüzden devlet işlerini halletme konusunda baş vezir olan Bayram Han, Ekber'e yardımcı olmuştur (Demir,2017: 59). Bu durum Babürlüler için önemli bir adım olmuş ve tarihinde ilk defa bir vezir ülke yönetiminde ciddi ölçüde söz sahibi olmuştur. Ekber Şah tahta geçtikten sonra ilk olarak yaptığı uygulama, babasının hükümdarlığında geniş haklara ve arazilere sahip olan amcalarının devlet içerisindeki keyfi davranışlarını ortadan kaldırıp onları hakimiyeti altına almak olmuştur. Daha sonrasında ise merkezi otoriteyi kurmak amacıyla imparatorluk üzerinde baskı kuran ve hükümdara itaat etmeyen beylikler için sefere çıkmıştır. Kabil (1581), Bengal (1578), Sind (1592), Keşmir (1587) ve Kandahar (1594)'ı hâkimiyeti altına alarak topraklarını ve gücünü genişletmiştir (Köksal, 2021:28). Babür'ün hakimiyetinde soylu sınıf ağırlıklı olarak Türk kökenli olmuştur. Ancak Ekber bu uygulamayı değiştirerek Pers ve yerel soylulara daha fazla imkân tanımıştır. Böylece Ekber döneminde Safevi İmparatorluğu'nun baskılarından kaçan pek çok Sünni İranlı Hindistan'a göç etmeye başlamıştır. Babasından sonra idari alanda çeşitli reformlar yapan Ekber, İran'dan gelen bu Fars kökenli kişilere yönetimde görevler vermeye başlamıştır. Yöneticilik görevine uygun olmayan yetenekli İranlılar ise şair ve bilgin olarak Ekber'in hakimiyeti altında yaşamlarını sürdürmüşlerdir (Bozkaya, Hindistan Gezi Rehberi, 2021). Böylece Ekber'in tahttaki süresince İmparatorlukta Pers etkisi fazlasıyla kendini göstermiştir. Ekber, köken

olarak Türk soyundan gelmiş olsa da yaşantısına bakıldığında bunu kanıtlayan az şey bulunmaktadır. Çünkü kendisi Kuzey Hindistan'lı soylular gibi giyinir, onlar gibi yemek yer ve onlar gibi konuşurdu. Ekber Şah döneminde gerçekleşen değişimlerden birisi de Ekber Şah'ın devletteki kademelere Hintlileri de kabul etmesi olmuştur. Kendi yönetimi öncesine bakıldığında; Hintliler halk tebaasını oluşturmakta, Türkler ise devlet yönetiminde, saray içerisinde ve orduda yer almaktadır. Ancak İmparatorluk topraklarının genişlemesi ve Türk nüfusunun azalarak azınlıkta olmasıyla birlikte onların görev yerlerine Hintlileri getirerek Babür İmparatorluğu'nun artık Türk devleti kimliğinden Hint devleti kimliğine geçmesinin önü açılmıştır (Demir,2017: 59).

Şekil 1.3: Ekber Döneminde Babür İmparatorluğu

Kaynak: istockphoto, Harita, 2013.

Ekber Şah, 49 yıllık hâkimiyeti sonrasında hastalanarak güçten düşmüş ve kendinden sonra taht kavgası yaşanmaması için oğlu Cihangir'i yerine geçirmiştir. Ancak tahta geçen oğlu Cihangir tahtın gerektirdiği sorumlulukları yerine getirememiş, zevk ve sefa düşkününü birisi olup 22 yıllık taht mücadelesinde hiçbir askeri başarı sağlayamamıştır (Köksal, 2021: 29). Babür Hükümdarı Cihangir Şah Dönemi'nde uluslararası siyasi ilişkiler ağırlıklı olarak Safeviler, Özbekler, Dekkan Sultanlıkları gibi yakın ve sınır komşusu olan devletler ile kurulmuştur. Cihangir döneminde yaşanan en önemli gelişme ise imparatorluğun sonunu getirecek olan İngiliz sömürge güçlerinin Hindistan'a girerek pek çok imtiyazlar elde edip ticaretle ilgilenmelerinin önünün açılması olmuştur (Ahadyar, 2022: 15). Cihangir Han'ın başarısız yönetimi süresince bir diğer sorun ise sarayda görev almaya başlayan Hintlilerin İmparatorluktaki alanlarda etkilerini arttırması olmuştur. Hintli devlet içinde görev alan Hintlilerin artmasıyla birlikte oluşacak olan sorunları fark edemeyen Cihangir Han, merkezi otoritenin zayıflamasına yol açmıştır. Geçen 22 yıllık dönemin sonunda ölümünün ardından tahta büyük oğlu Şah Cihan geçmiştir (Ömür, 2016: 21). Şah Cihan, yönetime geçtiğinde bir taht mücadelesi yaşanmayıp yeni bir rakiple uğraşmamak için büyük bir katliam gerçekleştirerek kendi oğulları hariç saltanat ailesindeki bütün erkekleri öldürterek hükümdarlığını güvence altına almıştır (Oruç, 2018: 294). Ancak tahttaki hakimiyetini sağlamlaştırmak için yaptıklarına rağmen Şah Cihan, babası Cihangir Han gibi İngiliz Sömürgecilerinin bölgedeki faaliyetlerine ses çıkarmamıştır.

1658'e gelindiğinde Şah Cihan hastalanarak vefat edince yerine oğlu Evrengzip geçmiştir. Evrengzip de babası gibi kendine sorun çıkaracak tüm rakiplerini öldürterek çıkabilecek taht kavgasını kanlı bir şekilde bastırmıştır. Ancak devlet için büyük bir sorun haline gelen yönetim içindeki Hintli nüfus yoğunluğunu azaltamamıştır. İmparatorluk artık hem devlet hem de orduda önemli konumlara gelen Hintli devlet adamları tarafından idare edilmeye başlamıştır (Köksal, 2021: 30). Özellikle Rajputlar gibi Babür yönetiminin gücüne katkı sağlayan grupların desteğini kaybetmesi ve onları düşmanları haline getirmesi İmparatorluğa önemli ölçüde güç kaybı yaşattır. Özellikle Sihler, Marathalar ve Rajputlarla yapılan savaşlar, Babür İmparatorluğu'nun kaynaklarını tüketmiş ve imparatorluğu ekonomik olarak zayıflatmıştır. Bu çatışmaların sonucunda, imparatorluğun topraklarını savunması ve idare etmesi zorlaşmıştır (Bozkaya, Hindistan Gezi Rehberi, 2021: 24).

Şekil 1.4: Evrengzib Döneminde Babür İmparatorluğu Toprakları

Kaynak: Zafer Bozkaya, Hindistan Gezi Notları, 2019.

XVII. yüzyılın ortalarına gelindiğinde İmparatorluk, savaşlar ve taht kavgaları dışında yeni bir sorunla karşılaşmıştır. Bölgenin yeni tehdidi olan Batılı devletlerin özellikle de İngiltere'nin sahip olduğu ticari imtiyazlar zamanla sömürüye dönüşmüştür. Bu durum hem ekonomik hem siyasal olarak özerkliğin kaybedilmeye başlamasına sebep olmuştur (Oruç, 2018: 294). Evrengzib Han zamanında ülkedeki ticaret yabancıların eline geçmiş ve böylece gün geçtikçe artan sömürgecilik yarışına İngilizlerin dışında yeni bir figür ortaya çıkarak Hollandalı sömürgeciler eklenmiştir (Ömür, 2016: 21). 48 yıllık hâkimiyet süren Evrengzib Han dönemi Babür İmparatorluğu'nun özgür ve huzur içinde hüküm sürdüğü son dönem olmuştur. Ancak, 1707'de Evrengzib Alemgir'in vefatıyla birlikte Babür Devleti gerilemeye başlamıştır.

1707 tarihinde Evrengzip Han'ın vefat etmesiyle onun yerine oğlu Bahadır Şah geçmiştir (Ali,2017: 101). İmparatorluğun yavaş yavaş zayıflamasıyla birlikte yaşanan hadiseler sonrasında bölgede gittikçe güçlenen Racalar, savaşçı kabile olan Racputlar ve İmparatorlukta önemli bir nüfusa sahip olan Sihler, Babür imparatorluğuna karşı bağlılıklarını reddettiklerini ilan etmişlerdir. Babür şehirlerine saldırarak hem dışardan hem de içerden gerçekleşen büyük bir ayaklanma çıkarmışlardır (Özcan, 2024: 25). Racalar, Racputlar, Afganlar ve Sihlerin saldırıları üzerine Hintli devlet yöneticileri ve ordu kumandanları isyanlarla baş edememiştir. İngiliz ve Hollandalı sömürgecilerin de karışıklığı fırsat bilmesiyle halk üzerinde baskı kurması durumu daha da kötüleştirerek isyanların yıllarca sürmesine neden olmuştur. Bu karışıklıklar sonucunda Bahadır Şah öldürülüp yerine kardeşi Cihangir Şah geçmiştir. Ancak saltanatta hak iddia eden diğer güçler birlik olarak ülkeyi Haydarabad kısmından itibaren ikiye bölmüş, bu kısımda kendi yönetimlerini kurmuşlardır (İstanbul Üniversitesi Hindistan Tarihi Ders Notları, Doç. Dr. Arzu Çiftsüren,2022). Bir taraftan yaşanan isyanlarla mücadele etmekte zorlanan Babür İmparatorluğu bir yandan da taht mücadelesi için uğraşan saltanat varislerinden dolayı yönetilemez duruma gelmiştir. Ülkenin ikiye bölünmesinden sonra Delhi'yi de tamamen kaybetmişlerdir (Konukçu, 1991:400).

Özellikle 18. yüzyılın başlarında, Babür İmparatorluğu'nu çeşitli saldırılar ve dış müdahaleler zorlamıştır. İmparatorluğu zorlayan düşmanlardan birisi İran hükümdarı Nadir Şah olmuştur. 1739 tarihinde Pencab üzerine saldırı gerçekleştirerek Babür Hükümdarı Muhammed Şah'ı hapsedmiştir. Bu galibiyetinden sonra Nadir Şah İmparatorluk için bir diğer önemli merkez olan Delhi'ye gelerek burada da katliamlar gerçekleştirmiştir. Yerle bir olan Delhi'de hükümdar Muhammed Şah tekrar tahta çıkarılmış olsa da Şah Cihan'ın Nur Dağı (Koh-e-Nur) elmasını ve Tavus Kuşu tahtını alan Nadir Şah önemli bir servet elde etmiştir (Bozkaya, Hindistan Gezi Rehberi, 2021). Ardından 1761 yılında Babürlüleri uğraştıran bir diğer sorun Durrani (Afganistan) Hanedanlığı lideri Ahmed Şah Durrani olmuştur. Ahmed Şah bu dönemde Pencab'ı fethetmiş ve Delhi'ye doğru yönelmiştir. Bu sırada Delhi bölgesinde Marathalar gücü ellerinde bulundurmaktadır. Bu sebeple bölgedeki güç gösterisi Ahmed Şahla Marathalar arasında yaşanmıştır. 3. Panipat Savaşında Marathalar ağır bir yenilgiye uğrayarak Deccan'a çekilmek zorunda kalmışlardır (Ömür, 2016: 23).

Böylece 1739'da Afşar İmparatorluğu'nun lideri Nadir Şah'ın, 1756'da ise Dürranî hanedanının lideri Ahmed Şah Dürrani'nin Hindistan üzerinde gerçekleştirdiği saldırılar, zaten sallantıda olan Babür İmparatorluğu hakimiyetine bir darbe indirerek zayıflamasına neden olmuştur. Bu saldırılar karşısında Babür İmparatorluğu, dışarıdan bir gücün yardımına muhtaç hale gelmiştir. İngilizler, Babür İmparatorluğu'nun ayakta kalması için dışardan gelen bir güç olarak yardım etmiştir (Bilgenoğlu, 2020: 15). Babür İmparatorluğu'nun döneminde, iç çekişmeler ve hakimiyet kavgaları yaşanmış, bu durum imparatorluğun istikrarını zayıflatmıştır. Aynı dönemde, Batı'nın teknik ve askeri üstünlüğüne duyulan hayranlık da etkili olmuş ve yüksek askeri makamlara Avrupalılar getirilmiştir. Bu, Babür İmparatorluğu'nun savunma ve yönetiminde Avrupalı uzmanların rol almasına yol açmıştır. Bir dönem İngilizlerin ticaret faaliyetleri sayesinde zenginleşen nüfus, sömürgeci şirketlerin devlet ekonomisini ele geçirmesiyle birlikte onlara muhtaç duruma gelmişlerdir. Bu tarihten sonra Babür İmparatorluğu, ülkeye hizmet etmek amacıyla değil, İngiliz Devleti'nin arzularına hizmet eden hükümdarlar tarafından 100 yıl kadar yönetilmiştir (Konukçu, 1991:401). İmparatorluğun resmi olarak son hükümdarı II. Bahadır Şah (1837-1858) olmuştur. Bu süreçte Babür İmparatorluğu adıyla tarih sahnesinde kalmaya devam etse de ortada ne bir bağımsızlık ne de müstakil bir devlet söz konusu olmuştur.

Şekil 1.5: Bahadur Şah Zafar'ın Büyük Kutsal Mührü, gelmiş olduğu soyun köklerini gösteriyor.

Kaynak: Zafer Bozkaya, Hindistan Gezi Notları, 2019.

2.2.Babür ve Osmanlı İmparatorluğu İlişkileri

Hindistan'ın Osmanlı Türkleri ile münasebetlerine bakıldığında Hindistan'ın Osmanlı Devleti ile ilişkilerinin kökeni, 15. yüzyılın başlarına dayanır ve Hindistan'dan Osmanlı İmparatorluğu'na elçilerin gönderilmesiyle başlamıştır. Bu ilişkiler, siyasi, ticari ve kültürel alışverişlerin yanı sıra stratejik iş birliklerini de içermiştir. Özellikle Behmeni Devleti hükümdarı Vezir Hoca İmâdü'ddîn Mahmud Gavan'ın İstanbul'a elçi göndermesi, Osmanlı Devleti'nin İstanbul'un fethiyle başlayan başarılarını kutlaması ve böylece siyasi ilişkilerin başlaması, önemli bir kilometre taşıdır (Şahin, 2019: 24). Bu ilişkilerin ilerleyen dönemlerinde, Hindistan'dan gelen elçilerin yanı sıra ticari mallar da taşınmıştır. Hint kumaşları, baharatlar ve diğer ürünler, ticaretin önemli merkezlerinden biri olan Bursa'ya getirilmiş ve buradan da Rumeli'ye geçilerek ticaret devam ettirilmiştir (Bilgenoğlu, 2020: 16). Yavuz Sultan Selim dönemi, Osmanlı-Hint ilişkilerinde önemli bir dönemeçtir. Yavuz Sultan Selim, Memlük Devleti'ni Ridaniye ve Mercidabık savaşlarında yenerek Osmanlı Devleti'ni tüm İslam dünyasının lideri haline getirmiştir. Hükümdarın ismi her yerde saygı ile anılmaya başlanmış ve halifelik makamının Abbasilerden Osmanlı devletine geçmesi sağlanmıştır. Bu başarı, Hindistan'da da büyük yankı uyandırmış ve dönemin Hindistan hükümdarı Melik Ayaz tarafından Yavuz Sultan Selim'e yönelik "Müslümanların koruyucusu, yeryüzünde Allah'ın gölgesi, İslâm'ın dayanağı, Allah yolunda gazi, saltanat, hilâfet ve dinde en mükemmel" şeklinde büyük bir saygı ve övgü ifadesiyle karşılamıştır. Kanuni Sultan Süleyman döneminde ise Osmanlı-Hint ilişkileri, Portekiz tehdidiyle karşı karşıya kalmıştır. Kanuni Sultan Süleyman, "Yeryüzünde Allah'ın halifesi" olarak görülerek hac yolunun güvenliğini sağlama sorumluluğunu üstlenmiştir. Bu dönemde Portekizlilerle mücadele amacıyla Osmanlı donanması 1531 yılında Hindistan'a (Diu'ya) gelmiş ve Gucerat bölgesinde yardım talebinde bulunan Bahadur Şah'a destek sağlayarak donanma yola çıkmıştır. Ancak, Gucerat bölgesine donanma varamadan Bahadur Şah'ın Portekizliler tarafından öldürülmesiyle planlar bozulmuştur (Özcan, 1997: 57-60).

Babür Devleti'nin ve Osmanlı İmparatorluğu'nun aynı dönemde yaşadığı, büyük Müslüman devletlerden biri olması, onların tarihsel ve siyasi ilişkilerini önemli kılmıştır. Babür Hükümdarı Cihangir Şah döneminde, uluslararası siyasi ilişkiler ağırlıklı olarak Safeviler, Özbekler, Dekkan Sultanlıkları gibi yakın ve sınır komşusu olan devletlerle kurulmuştur. Ancak Osmanlı Devleti ile ilişkileri daha durgun olmuş,

uzun soluklu ilişkiler gelişmemiştir (Ahadyar, 2022: 15). Bunun nedenleri arasında, Osmanlı'nın Portekizlilere karşı Guceratlarla iş birliği yapması ve Babür'ün düşmanı olan Özbeklerle Osmanlı'nın iş birliği içinde olması gösterilmektedir. Ayrıca bir diğer önemli nokta ise Babürlülerin soylarını Timur'a dayandırıp kendilerini Timur Devleti'nin devamı olarak kabul etmeleridir. Osmanlı Devleti'nin fetret devrine girmesine sebep olan Ankara Savaşı'nda Timur Osmanlı'yı ağır bir yenilgiye uğratmıştır. Ayrıca dönemin hükümdarı olan Sultan Bayezid'i esir almıştır. Bu gerçeği bilen Babür İmparatorluğu soylarını dayandırdıkları Timur'un geçmişte Osmanlı'ya üstünlüğünü kabul ettirmesi sebebiyle Osmanlı'nın üstünlüğünü kabul etmekte zorlanmışlardır. Ancak ilerleyen yıllarda, iki devlet arasında yavaş yavaş az da olsa diplomatik ilişkiler yaşanmaya başlamıştır. Babür Sultanı Şah Cihan döneminde, Osmanlı padişahı 4. Murad'a Sünni ittifakı yapmak amacıyla bir mektup yazmıştır. Ancak bu dönemde ilişkilerde belirgin bir gelişme yaşanmamıştır. Osmanlı ve Babür Devleti arasındaki ilişkilerin canlanması, Osmanlı himayesinde bulunan hacıların Hicaz bölgesine gidip gelmesiyle başlamıştır. Ayrıca Hindistan'da yetişmiş olan tasavvuf ehli insanların eserlerinin Osmanlı medreselerinde okutulması da bu ilişkilerin derinleşmesine katkı sağlamıştır (İstanbul Üniversitesi Hindistan Tarihi Ders Notları, Doç. Dr. Arzu Çiftsüren,2022). Bu süreç, Osmanlı ve Babür Devleti arasındaki ilişkilerin derinleşmesine ve karşılıklı etkileşimin artmasına yol açmıştır.

1570'li yıllara gelindiğinde, İngilizler 'in bölgede yayılım göstermesinden hoşnut olmayan Hindistan'da ayaklanmalar yaşanmıştır (Bilgenoğlu, 2020: 20). Ayaklanmaların yaşandığı dönemde Osmanlı tahtında I. Abdülmecid bulunmaktadır. Ancak kendi iç ve dış sorunlarıyla uğraşmak zorunda kalan Osmanlı bu süreçte Hindistan ile iletişimde kalamamıştır. Yaşanan olaylar Hindistan Müslümanlarını güvenilecekleri manevi bir destek aramaya itmiştir. Batı karşısında tek bağımsız Müslüman ülke olarak mücadele eden ve aynı zamanda hilafet makamının sahibi olan Osmanlı'ya karşı bağlılıkları artmıştır. Ayrıca Hint Uleması da Osmanlı'nın yanında olmuş, önemli ilim merkezleri, âlim ve öğrencileri ile Osmanlı'yı destekleme noktasında önlerde yer almışlardır. Bu dönemden sonra etkilerini arttırmaya devam eden İngiliz Hindistan'ında resmi dil İngilizce olmuş, ayrıca misyonerlik faaliyetlerinin artmasıyla birlikte bölgenin kültürel ve dini varlıkları da tehlikeye girmiştir.

Abdülhamid döneminde, Osmanlı İmparatorluğu ile Hindistan Müslümanları arasındaki bağ, hilafet merkezli bir birlik duygusuyla güçlenmiştir. Bu dönemde Abdülhamid, Panislamist politikalarıyla Hindistan Müslümanlarının kalplerinde yer etmeyi başarmıştır. Trablusgarp ve Balkan Savaşları gibi olaylar, Hindistan Müslümanlarının Osmanlı'ya duydukları sevgi ve sadakati artırmış, Panislamizm düşüncesi bu süreçte yaygınlaşmıştır. Osmanlı'nın Hindistan'daki varlığını güçlendirmek için 1849'da Kalküta ve Bombay'da elçilikler açması ve burada yapılan propaganda çalışmaları, Hindistan'daki Osmanlı yanlısı duyguların artmasına katkı sağlamıştır. 1853 Kırım Savaşı sırasında da bu propagandalar etkisini göstererek, Hindistan Müslümanlarının Osmanlı'ya olan duygularını ve desteğini kamuoyuna göstermiştir. 1877 yılında Osmanlı Rusya ile savaşı süresince Hindistan Müslümanları Osmanlı için birlik olmuştur. Çünkü Hindistan Müslümanlarına göre Rusya, Osmanlı'ya dini duygularla savaş açmıştır. Hristiyanlık ve İslâmiyet arasında olan bu savaşta Hindistan Müslümanları din kardeşlerinin yanında olmaları gerektiğini savunarak daha fazla yardımda bulunmuşlardır. Bu süreçte halkın savaşlar hakkında bilgi almak amacıyla taleplerinin artması, basının da Osmanlı'nın savaşlarına odaklanmasına yol açmıştır. Dolayısıyla, Abdülhamid döneminde Osmanlı İmparatorluğu ile Hindistan Müslümanları arasındaki bağ, Panislamist politikalar, yapılan propaganda çalışmaları ve yaşanan savaşlar sonucunda güçlenmiştir. Ayrıca Osmanlı için savaş dönemlerinde çeşitli vesilelerle maddi-manevi yardımlar artarak devam etmiştir. Savaşlar esnasında protesto mitingleri ve yardım kampanyaları düzenlemişlerdir. Yaşanan hadislerde Hindistan Müslümanları, Batılı devletlerin Osmanlı'yı maruz bıraktığı politikaları kendi yaşadıkları olaylara benzeterek Osmanlı'nın duruşunu örnek almıştır. Böylece bu tarihten sonra İngiltere'nin sömürsü altında yaşamaya başlayan bölgede bu esareten kurtulma mücadelesi başlamıştır (Özcan, 2024: 30).

2.3.Sömürgeciliğin Tarihçesi

Sömürgeciliğin kelime kökeni Latince de “colonia” kelimesinden gelmekte olup “bir yere göç etme, bir yerden ayrılıp başka bir yere yerleşme” anlamlarına gelmektedir. Colonia kelimesinden “göç eden, yerleşen” anlamlarına gelen colonasir kelimesi türemiştir. Günümüzde ise bu kelimeler evrilerek sömürgeleştirme anlamında kullanılan colonialism kelimesi ortaya çıkmıştır (Oxford English Dictionary, 2009: 275). Sosyal bilimlerde kullanılan pek çok kavram gibi sömürge kelimesinin kökeni

de Antik döneme dayanmaktadır (Özcan, 2012: 18). Tarihsel olarak incelendiğinde sömürge sözcüğü, daha çok Modern dönemi çağrıştıran bir kavram olduğu için, tanım olarak kendisinden önce gelen koloni kavramını bahsedilen dönem için kullanmak daha doğru olacaktır. Sömürgecilik denildiğinde “bir toplum veya ülkenin başka toplum ve ülkeler üstünde hakimiyet kurarak, açık veya gizli bir şekilde topraklarının işgal edip ekonomik, siyasi ve kültürel olarak yayılma göstermesi” şeklinde bahsedilebilir (Güngör, 2006: 6). Bu bağlamda bir ilişkiye sömürgecilik adı verilmektedir. Osmanlıca ifadesiyle müstemlekeciliktir. (Ahadyar, 2022: 17). Sömürgecilik terimiyle birlikte kullanılan bir diğer tabir ise emperyalizm olup bu iki kavram sıklıkla birbirinin yerine kullanılmaktadır. Sömürgecilik kavramı yani Avrupa ülkelerinin koloniler kurarak hakimiyet alanlarını genişletmeleri Fenikelilerin, Yunanlıların ve Romalıların girişimlerini ve coğrafi keşif hareketlerini de içermektedir. Ancak emperyalizm kavramı ise daha çok Avrupa ülkelerinin dünyaya hâkim olduğu 1870’ten sonra, yani XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren devam eden yayılcı faaliyetlerini ifade etmektedir. Sömürgeciliğin emperyalizmle arasındaki farka bakıldığında sömürgeciliğin yerleşik bir duruma sahip olduğu görülmektedir. Emperyalizmin amacı ticaret yoluyla hâkim olunması istenen ülkenin kaynaklarını tüketmektir. Sömürgecilikte ise bahsedilen ülkeyi sınırlarının ötesinde varlığını sadece ekonomik olarak değil, sosyal ve kültürel değerlerini de yok etmektedir (Köksal, 2021: 13). Dolayısıyla emperyalizm, sömürgeciliğin bir alt dalı olarak tanımlanmaktadır.

Sömürgeciliğin temel amacı, güçlü bir ülke tarafından zayıf ülkenin topraklarının ele geçirmek ve daha sonrasında kurduğu koloniler aracılığıyla ekonomik üstünlükle beraber bölgede iskân politikalarını da sürdürerek sosyal ve kültürel olarak ülkenin sömürülmesidir. M.Ö. IX. yüzyıla gelindiğinde tarihi süreçteki ilk sömürgecilik faaliyetlerinin Fenikelilerle başlamıştır. Fenikelilerden iki asır sonrasında ise Akdeniz havzasına ilk binli yıllarda inerek koloni faaliyetlerine başlayan kavimlerden bazıları Helenler, Grekler, Romalılar, Vandallar, Vizigotlar gibi kavimlerdir (Güngör, 2006: 26). Bu koloni faaliyetleri genellikle de savaşlar yoluyla gerçekleşmiştir (Köksal, 2021: 12). M.S. XI. yüzyılda yaşanan Haçlı seferleri ile Avrupa koloni faaliyetlerini sürdürmeye devam etmiştir. Bu süreçte yapmış olduğu faaliyetler sonucunda ise sömürdükleri ülkelerin zengin yer altı ve yer üstü kaynaklarını, kendi iç pazarlarında ihraç etmek üzere yeni pazarlar arayan Avrupa ülkelerine aktarılmıştır (Nurdağ,

2018: 11). Böylece bu durum koloni faaliyetlerinin artmasına sebep olmuştur. Avrupalıların keşif çağı ve sömürgecilik dönemlerindeki genel eğilimleri ve etkileri incelendiğinde XV. yüzyılın sonundan itibaren Avrupalıların yeni ülkeler ve zenginlik kaynaklarına ulaşma yarışına girdiğini görülmektedir. Bu yarış, özellikle deniz ticareti ve keşiflerinin artmasıyla birlikte Hindistan ve diğer Asya ülkelerine ulaşma hedefine dönüşmüştür (Vural, 2006: 26). Bu sürecin sonucunda Afrika ve Asya'nın birçok ülkesi sömürgeleştirilmiş ve Avrupalı güçler Hindistan'ın çeşitli bölgelerini istila etmişlerdir. Bu durum Avrupalıların küresel hakimiyet arayışlarının bir sonucu olmuştur. Avrupalı güçlerin yayılma süreci aynı zamanda Hıristiyanlığı tüm dünyaya yayma arzusuna dönüşerek Türk egemenliği altındaki bölgeleri de kuşatma hareketi olarak gerçekleşmiştir. Böylece bu durum dini ve siyasi motiflerin Avrupa'nın genişleme ve sömürgecilik politikalarında nasıl bir araya geldiğini göstermektedir (Vural,1995: 20).

XVI. yüzyılda gelindiğinde sömürgecilik girişimlerinin üç temel unsuru vardır. Bunlardan ilki; Sömürgeci gücün elde edilen yeni topraklar üzerinde yerleşim alanları oluşturarak bölgede kendi egemenliğini sağlama almasıydı. Bir diğer unsur; kurulan bu yerleşim alanları üzerinden bu toprakları kâr amacıyla kendi ticarî faaliyetleri için kullanmasıdır. Son olarak bu topraklarda yaşayan yerli halkın Hıristiyanlaştırılmasıydı (Özcan, 2012: 19). Yapmış olduğu bu faaliyetler sonrasında Avrupa, diğer coğrafyalara göre ilim, teknik gibi konularda maddi ve düşünsel alanlarda üstün bir konuma ulaşmıştır. Bu üstünlük sonrasında Avrupalılar, tarihin seyrini değiştirecek bir adım atarak kendi sınırlarını aşarak diğer coğrafyalarda yaşayan topluluklarla ilişki kurmaya başlamışlardır (Güngör, 2006: 27). İşte bu kırılma noktası olan XVI. yüzyıldan sonra Avrupa dünya tarihinde önemli değişikliklerin yaşanmasına sebep olacak olan coğrafi keşiflerle sömürgecilik faaliyetlerine hız vermiştir. Ancak Avrupa'nın yaşadığı bu üstünlük yeni bir kavramdan bahsedilmesine sebep olmuştur; "Eşitsizlik". XVI. yüzyıla kadar ortalama birbirine yakın seviyede olan toplumların arasında eşitlik, adalet, hürriyet kavramları ortakken bu yükseliş sonrasında uçurumlara sebep olacak olan eşitsizlikler ortaya çıkmıştır (Özcan, 2024: 36). Avrupa yeni koloni çağında (1492-1850) sahip oldukları üstünlükle birlikte kendilerinden güçsüz gördükleri deniz aşırı ülkelere gitmişlerdir. Burada kurdukları ilişkilerden de faydalanarak farklı amaç ve adlarla (medeniyet götürme, Hıristiyanlığı yayma, itibar sağlama, yeni topraklar elde etme, alış-veriş yapma) hareket etmişlerdir. Hem dünyanın çeşitli yer altı ve yer

üstü zenginliklerini kendi coğrafyalarına aktarmış, hem de dünya enerji ve hammadde kaynaklarını ele geçirip pek çok koloni kurmuşlardır.

İnsanlık tarihinin en eski uygarlıklarından biri olan Hindistan, kadim bir uygarlık olarak coğrafi konumu, ticari hareketliliği ve doğal zenginlikleri nedeniyle her dönem büyük sömürgeci güçlerin imrendiği topraklar arasında yer almaktadır (Gülçen, 2014: 15). İndus ve Ganj nehir havzalarının üst kısımları Hint uygarlığının gelişim merkezi olmuştur. Bölge, Hindistan'ın kuzey veya kuzeybatı sınırı olarak işgalcilerin bu topraklara girme kapısıdır (Telatar, 2017: 5). Kuzeyden gelen sürekli saldırılara rağmen kültürünü korumayı ve diğer medeniyetleri etkilemeyi başaran Hindistan'ın tarihini şekillendiren de bu istilalar olmuştur. Tarihi süreçte farklı etnik ve dini gruplar Hindistan bölgesinde yaşamışlardır. Birbirinden farklı toplulukların etkileşim içinde aynı çatı altında yaşamlarını sürdürmesiyle geniş bir kültürel zenginlik oluşmuştur. Sömürgeci güçlerin diğer sömürdükleri ülkelerde uyguladıkları gibi Hindistan'da yürütülen politikalara bakıldığında bölgenin zenginliklerini ele geçirme, kültürel, askeri, siyasi açıdan da bölgede hakimiyet kurma çabaları olmuştur. Ancak tarihin bir döneminde bu zengin coğrafya İngiliz yönetiminin yani Büyük Britanya İmparatorluğu'nun etkisi altına girecek ve bölgenin kaderi değişmiştir.

2.4. Büyük Britanya İmparatorluğu ve Doğu Hindistan Şirketi

Büyük Britanya İmparatorluğu XVIII. yüzyıldan XX. yüzyılın ortalarına kadar faaliyet gösteren bir imparatorluk olmuştur. Bu geniş İmparatorluk İngiltere, Kanada, İrlanda, Yeni Zelanda, Hindistan, Avustralya gibi birçok bölgeyi kapsamaktadır. (Özel, 2021: 45) İmparatorluk, ticari gücüyle, denizasıırı kolonileriyle ve sanayileşme hareketleriyle dünya tarihinde önemli yer tutmaktadır (Bilgenoğlu, 2020: 23). XVI. yüzyılın sonlarında İspanya ve Portekiz Yeni Dünya'da keşifler yapmaya başlayıp yaptıkları bu keşiflerden prestij ve servet kazanınca Avrupa'daki diğer bazı güçler de (Fransa, Hollanda ve İngiltere) bu keşiflerde yer almak istemiştir (superprof.com.tr, 2020). Örneğin İngiltere'de Kraliçe Elizabeth, Amerika kıtasında keşifler yaptırarak bir yandan da İspanyollarla deniz savaşlarını sürdürmüştür. İngiliz kaşifler Walter Raleigh ve Francis Drake, yaptıkları yolculuklarla korsanlık faaliyetlerinde bulunmuşlardır. Böylece İspanyol keşiflerinin ganimetlerini yağmalayıp kendi kolonilerini kurmaya başlamışlardır Koloniler kurulunca İngilizler, bölgeye kendi gemileri dışındaki tüm gemilerin giriş çıkışını yasaklayarak Britanya Krallığının sahip olduğu topraklardan elde ettikleri tüm kârın kendilerine kalmalarını istemişlerdir. Ancak bu durum rakip

devletlerin pek hoşuna gitmemiştir (Özel, 2021: 46). İngilizlerin daha sonra Hollanda ile yapmış oldukları deniz savaşlarını kaybetmeye başlamasıyla birlikte mutlak hâkimiyetlerini kaybetmeye başlamıştır. Ancak 1665 tarihine gelindiğinde yenilginin rövanşını almak için İngiltere, Hollanda'yla girdikleri savaşta Hollanda topraklarının bir kısmını ele geçirmiş olsa da 1688'deki Muhteşem Devrim'de iki ülke arasında ateşkes imzalanmıştır. Böylece Büyük Britanya İmparatorluğu, XVI. yüzyılda başlayan denizaşırı keşifler ve sömürgeleşme döneminden itibaren büyümeye başlamıştır (Bulgur, 1998: 40). Babür İmparatorluğu'nun İngiltere ile yaptığı temaslarda başlarda 1570'lerde Hindistan'a ulaşan İngiliz tüccarlar aracılığıyla ağırlıklı olarak ticarî anlamda olmuştur. Ancak zamanla, ticari çıkarlarını güçlendirmek amacıyla Hindistan'da daha fazla varlık gösterme isteği oluşmuştur. Böylece İngilizlerin misyonerler ve ardından askerler göndermelerine yol açmıştır.

İngiliz sömürgeciliğinin tarihi sürecine bakıldığında Hindistan merkezli XVII. Yüzyılda kurulan İngiliz Doğu Hindistan Şirketi yer almaktadır. 1600 tarihinde bir grup tüccar tarafından kurulan şirketin ilk başta asıl amacı Doğu Hint Adaları'nda ticaret yapmak olmuştur. Bu hedeflerine ulaşmak için İngiltere Kraliçesi I. Elizabeth'ten yardım talebinde bulunmuşlardır. Böylece tüccarlara Doğu'da ticari faaliyetlerini yapabilmeleri için özel ayrıcalıklar sunan Kraliyet Beratı verilmiştir (Bozkaya, Hindistan Gezi Rehberi, 2021). 31 Aralık 1600 tarihinde Kraliyet beratı ile kurulan İngiliz Doğu Hindistan Şirketi zamanla dünyanın en büyük ticari yapılanmalarından biri haline gelmiştir. XVII. yüzyıla gelindiğinde İngiltere sömürgeciliğinde önemli rol oynayacak olan Doğu Hindistan Şirketi'nin (British East India Company) kurulmasıyla Asya kıtasındaki ticari faaliyetlerde artış görülmüştür.

Şekil 1.6: Sir Thomas Roe Cihangir'in Huzurunda

Kaynak: Universal History Archive, 1880.

İngiliz Doğu Hindistan Şirketi seyyah, tüccar ve elçiler aracılığıyla Babür Devleti ile iletişimde olmuştur. Bu sebeple şirket Babür İmparatoru ile iletişime geçmek için İngiltere Krallığından bir elçi gönderilmesinin iyi bir adım olacağını düşünmüştür. Bunun üzerine Doğu Hindistan Şirketi, Cihangir ile ticari bir anlaşma yapmak için Kral I. James'ten elçi göndermelerini istemiştir. İngiliz Kralı'nda bu istek üzerine Sir Thomas Roe'yu Babür sarayına büyükelçi olarak göndermiştir. Sir Thomas Roe'un 1605-1627 arasında Hindistan'da elçi olarak bulunması, İngiliz ticari çıkarlarını desteklemek için Cihangir döneminde bazı ayrıcalıklar sağlamıştır. Ancak, 1698'de Kalküta yakınlarındaki üç köyün toprağını kullanma hakkını elde etmişlerdir. İngilizlerin bu çabaları istedikleri gibi sonuçlanarak bölgede İngiliz şirketinin kurulmasına onay verilmiştir. Ardından da İngiliz tüccarlara Gücerât'ın Surat limanında fabrika kurmaları için yer verilmiştir (Nisha,2020: 23). Böylece İngilizler Hindistan'a ve ticaretine sızmak için gerekli olan köprüyü kurmuşlardır. İngiliz Doğu Hindistan Şirketi, Hindistan'daki ticari ve ekonomik ilişkilerin tamamen kontrolünü ele geçirmiştir. Bu, İngilizlerin Hindistan üzerindeki hakimiyetinin daha belirgin hale gelmesine yol açmıştır (Vural, 2006: 29). Özellikle XIX. yüzyıla gelindiğinde şirket elinde var olan ekonomik güce ek olarak zamanla elde ettiği siyasi gücü de ekleyince Hindistan coğrafyasında “devlet içinde devlet” olacaktır (Bilgenoğlu, 2020: 5).

Şekil 1.7: Surat Limanı, Şirket'in ilk gemisinin yanaştığı yer.

Kaynak: Zafer Bozkaya, Doğu Hindistan Şirketi, 2023.

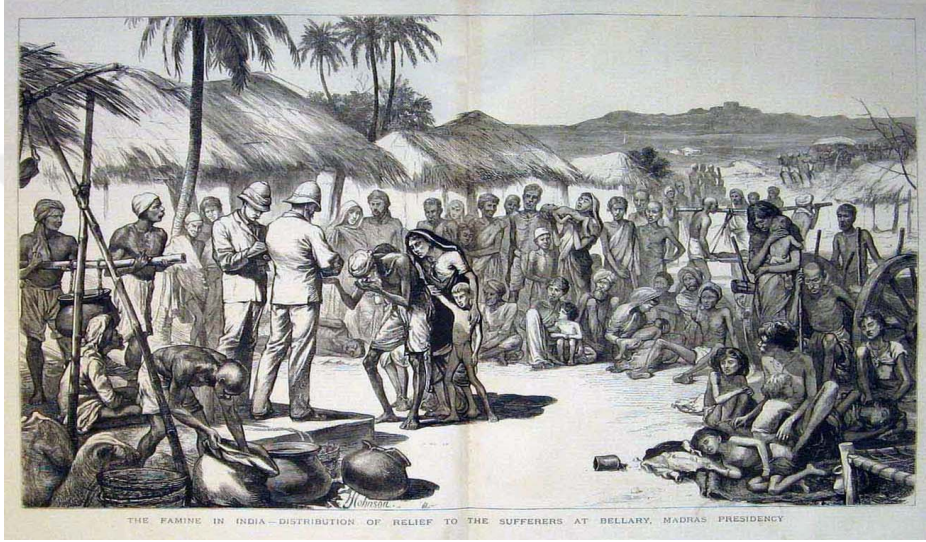
İngiliz Doğu Hindistan Şirketi, Bengal'i ele geçirerek 1757'de yeni bir süreci başlatmıştır. Bu dönemde, özellikle Bengal'in zenginlikleri ve stratejik konumu, Doğu Hindistan Şirketi'nin Hindistan'daki etkisini artırmıştır. Şirket, başlangıçta ticari amaçlarla Hindistan'a girmiş olsa da Babürlülerin zayıflığından ve iç çekişmelerden faydalanarak yavaş yavaş tüm Hindistan'ı hakimiyeti altına almıştır. 1757'de İngilizler, Babür Hükümdarı Sultan Tipu ile yapılan mücadelede başarılı olduktan sonra Avrupalı diğer ülkelere Hindistan'a geri çekilme emri vermiştir (Ahadyar, 2022: 15). Doğu Hindistan Şirketi'nin kurulması ve İngiltere'nin bölgedeki gücünü arttırmasıyla birlikte, İngiltere'nin Hindistan'daki etkisi hızla artmıştır. Şirket, İngiltere'den gönderilen birçok gemiyle desteklenerek bölgede ticaret merkezlerini kurmuş ve yönetmiştir. Bu ticaret merkezleri, İngiltere'nin bölgedeki sömürge düzenini sürdürmesine olanak tanımıştır (Vural, 2006: 16). Doğu Hindistan Şirketi, İngiltere'nin Hindistan'daki sömürgeci politikalarını uygulamak için bir araç olarak kullanılmış ve 250 yıl boyunca bölgede güçlü bir şekilde varlık göstermiştir. Şirketin büyümesiyle birlikte, İngiltere'nin Hindistan'daki ticaret merkezlerinin sayısı da artmış ve bu ticaret merkezleri İngiliz sömürge düzeninin temelini oluşturmuştur (Bayur, 1989: 68). İngiltere, 1757'de sahip oldukları en değerli bölge olan Hindistan'ın kontrolünü ele geçirmiştir (Özel, 2021: 46). Böylece Britanya İmparatorluğu, en geniş sınırlara ulaşmış ve toprak kazandıkça ticareti de yükselişe geçmiştir.

Doğu Hindistan Şirketi, 1757'ye kadar bölgedeki bazı köyleri, şehirleri ve orduyu besleyen bir ticaret şirketi olarak faaliyet göstermiştir. Ancak, 1757'den sonra şirket, İngiltere'nin Bengal, Bihar ve kısmen Orissa gibi büyük topraklara hâkim olmuştur (Bulut, 2003:88-89). İngilizler, bu bölgelerde kontrolü sağlamak için genellikle yerel yöneticileri manipüle etmişlerdir. Bu bağlamda, İngilizler, bir tür kukla yönetici olan Nawabları (Mihrace) atayarak bölgeyi idare etmeye çalışmışlardır. Nawablar, genellikle bölgesel güce sahip olan ve küçük prenslikleri yöneten yerel liderlerdir. İngilizler, bu süreçte genellikle yerel yönetim konularına doğrudan karışmamışlar ve Nawabların yönetimlerine izin vermişlerdir. Bununla birlikte, İngilizler asıl olarak ticari çıkarlarına odaklanmışlardır. Demir, kömür gibi madenlerin işletilmesi, çay ve pamuk üretimi gibi para getiren sektörlerde faaliyet göstermişlerdir. Ayrıca, Hint demiryolu ağının ve düzenli sulama kanallarının kurulması gibi altyapı projelerine odaklanmışlardır. Ancak, İngilizlerin yönetim politikaları ve ekonomik uygulamaları, yerel ekonomiyi etkilemiş ve sosyal dengeleri bozmuştur. Özellikle, Zamindarlar (köy ağası) olarak bilinen yerel toprak sahiplerinin haklarını savunarak fakir köylülerin daha da zor geçinmelerine neden olmuşlardır. Zamindarlar, vergilerin toplanmasını kolaylaştırmış ve İngiliz yöneticilerinin sorunlarını azaltmıştır. Şirket sahiplerinin uygulamış oldukları bu politikalar sayesinde bu topraklarda yetişen mahsulleri halktan doğrudan satın almaya yetecek kadar gelirleri olmuştur. Böylece Hindistan'a hiçbir yatırım yapılmaksızın tüm kaynaklar İngiltere'ye aktarılmaya başlamıştır (Bulgar, 1998: 42). Bu genişlemeyle birlikte İngilizler şirket işleyişine gittikçe daha müdahaleci olmuştur. Şirket bünyesindeki memurlar, bölgedeki yerel yöneticilerden alınan vergi ve yağma gelirleri sayesinde önemli servetler elde etmiş ve İngiltere'de siyasi nüfuz kazanmışlardır. Bu durum, Doğu Hindistan Şirketi'nin sadece ticari bir organizasyon olmaktan çıkıp politik bir güce dönüşmesine ve İngiltere'nin Hindistan'daki ekonomik ve politik gücünü elinde tutmasına olanak tanımıştır. Ardından Hindistan'daki İngiliz sömürgecilik faaliyetleri artış göstermeye başlamıştır. Şirket sayesinde bölgede sözü geçen, nüfus sahibi olan kişiler sahip oldukları gelirleri arttırmak amacıyla sömürge faaliyetlerine devam etmişlerdir (Doğan ve Erdoğan, 2017:841-842). Bazı dönemlerde İngiliz yönetimi toprak ağalarının ve köylülerin taleplerini gerçekleştiren çeşitli politikalar yapmaya çalışsalar da bunlar pek adaletli uygulamalar olmamıştır. Bölgedeki ziraatçıların ve zanaatkarların mallarını şirkete çok ucuza satmaları için baskı yapmışlardır.

Doğu Hindistan Şirketi'nin temel görevi, Hindistan'da İngiliz egemenliğinin sağlanması ve ülkenin kaynaklarının düzenli bir şekilde İngilizler tarafından sömürülmesini sağlamaktır. Bu görev doğrultusunda şirket, Hindistan'ı sömürgeleştirme sürecini hızlandırmıştır. Ayrıca, Doğu Hindistan Şirketi çalışanları aracılığıyla Avrupa tarzı yaşam biçiminin Hindistan'a aktarılması da İngiliz kültürel etkisinin yayılmasında önemli bir rol oynamıştır. Bu, yerel kültürleri etkilemiş ve Hindistan'ın toplumsal dokusunda önemli değişikliklere yol açmıştır (Güngör,2001: 73). İngilizlerin Hindistan'ı sömürmek için uyguladığı acımasız politikalar, 1769-1770 yıllarında Bengal'de bir kıtlığa neden olmuştur. Bu kıtlık, Hindistan'ın üretim ve ticaret ağının zarara uğramasıyla ilişkilendirilmektedir. Bu dönemde, İngilizlerin Hindistan'daki ekonomik sömürüsü ve ağır vergi politikaları, yerel ekonomiyi ve tarımı olumsuz etkilemiş ve kıtlık koşullarını artırmıştır. Zengin ve tarıma elverişli Hindistan topraklarında İngiliz işgali öncesinde hiçbir dönemde kıtlık ve yoksulluk yaşanmamıştır. Bu sebeple yaşanan bu zorlu süreç İngilizlerle ve onların bölgede uyguladıkları politikalarla ilişkilendirilmektedir. İngilizlerin baskıları olmadan önce, köylüler ve toprak ağaları tarım alanlarını ekmekte ve bundan ekonomik olarak kendilerine yetecek kadar kazanç sağlamaktaydılar. Ancak İngilizlerden sonra yaşam standartları düşmeye başlamıştır. İngiliz baskısı altında kalan Hintliler yaşadıkları ekonomik zorluklardan dolayı eşyalarını ve evlerini toprak ağalarına satmak zorunda kalmıştır. Hatta toprak ağaları bile halktan toplaması gereken vergiyi toplayamadığından mülklerini başkalarına satmak durumunda kalmıştır (Bozkaya, Hindistan Gezi Rehberi, 2021). Bu kıtlık olayının ardından Hindistan'daki sorunlar ve İngiliz Doğu Hindistan Şirketi ile hükümet arasındaki ilişkilerin düzenlenmesi için bir yasa çıkarılmıştır. Bu yasanın amacı, şirketin iflasını önlemektir.

Doğu Hindistan Şirketi kuruluşundan itibaren üç temel ilke doğrultusunda amacını gerçekleştirmiştir. İlki, bölgedeki diğer İngiliz tüccarlara göre Doğu ticaretinde elde ettiği imtiyazları korumak, ikincisi doğudaki bazı rakip ticari oluşumları uzaklaştırmak ve son olarak satıcı ülkeden malları alırken doğulu idarelerde sağladığı imtiyazı muhafaza etmektir (Nurdağ,2018: 58). XVII. ve XVIII. yüzyılda İngilizlerin Asya ve Amerika kıtasında yapmış oldukları ele geçirme faaliyetlerinin ilk başta gayesi ekonomik alanda olmuşsa da XVIII. yüzyıldan itibaren Hindistan'daki faaliyetlerini farklı bir amaçla gerçekleştirmiştir. Bölgedeki imparatorluğun güçlenmesiyle birlikte ticaret yapmak dışındaki öncelikleri diğer topluluklarla stratejik ilişkiler kurulması

olmuştur (Bulgur, 1998: 45). XVIII. yüzyılın ortalarına gelindiğinde ise, artık İmparatorluk dünya genelinde önemli bir koloniye ve toprak parçasına sahip olmuştur. Bu koloniler sayesinde ticaret, sömürge ekonomisi ve deniz gücüyle birlikte zenginliğini ve gücünü arttırmıştır (Güngör, 2001: 84). 1803 yılına gelindiğinde Punjab bölgesi hariç, tüm Hindistan İngiliz yönetimi altına girmiştir (Bayur, 1989: 68). 1813'ten itibaren ise İngiltere, sanayisini ilerletmek amacıyla politikalar izleyerek Hindistan'ı sadece tarım ürünü ve hammadde kaynağı olarak görmüştür (Nisha,2020: 23).

Şekil 1.8: Bengal Kıtılığı

Kaynak: Sandeep, Balakrishna, Partition of Bengal, 2019.

1833 yılında kölelik mevzusu ise bu süreçte yaşanan en tartışmalı konulardan birisi olmuştur. İngiltere parlamentosu 1833'te yaşanan tartışmalardan sonra aldığı bir kararla egemenliği altındaki topraklarda köle ticaretini yasaklasa da yasağın uygulamaya geçmesi her yerde aynı anda yaşanmamıştır (Bulgur, 1998: 46). 1834'te sömürgelerdeki yaklaşık 1 milyon köle serbest bırakılmıştır. Nihayet 1833'te İngiltere'de kaldırılmasının ardından 1843'e gelindiğinde sahiplerine tazminat ödemeksizin Hindistan'daki köle ticareti de yasadışı ilan edilmiştir. Özgürlüğüne kavuşturulan köle sayısı 8-16 milyon arasında değişiklik göstermiştir. 1860 yılına gelindiğinde Hindistan Ceza Yasası yürürlüğe konmuştur. Bu yasaya göre köle alıp satmak ciddi bir suç olup yasaya aykırı sayılmıştır. Ancak buna rağmen kölelik resmi olarak kalksa da gizli yollardan az da olsa yapılmıştır (Güngör, 2001: 33). 1815 ve 1914 yılları arasında daha da büyüyerek Pasifik ve Doğu Asya'ya ilerlemiştir. Bu dönem "Britanya Yüzyılı" olarak adlandırmıştır.

imparatorluğun toprakları arasındaki iletişim ve ticaret daha da kolaylaşmıştır (Gül, 2019: 119). İngiltere sanayisinin büyümesiyle birlikte ticarete de söz sahibi olarak tüm dünyaya hâkim olmuştur. Sanayi İnkılabıyla ürettiği ürünlerin maliyetinin ucuz, ulaşımın hızlı, dağıtımın kolay olmasıyla birlikte dünyanın her yerine yayılma göstermiştir. Bu gelişmeyi mümkün kılan zenginlik ve kaynaklar ise ağırlıklı olarak Hint tekstil sanayisi gibi kolonilerden gelmektedir (superprof.com.tr, 2020). Bu dönemde, imparatorluk genişleyerek Hindistan, Afrika, Kanada, Avustralya ve Yeni Zelanda gibi bölgeleri kontrol altına almıştır. Britanya İmparatorluğu'nun yönetim şekli hem kendi topraklarında yaşayan yerli halk için hem de sınırları içindeki sömürgeciler tarafından pek olumlu karşılanmayarak yerli halkla ve dönemin diğer güçleriyle çatışmalar yaşanmasına sebep olmuştur (Özcan, 2024: 37).

2.5.Hindistan'daki Sömürgecilik Faaliyetleri

İngilizlerin Doğu Hindistan Şirketi aracılığıyla Hindistan'dan elde ettiği karlar ve İngiltere'nin Sanayi Devrimi sonucunda artan üretim ihtiyacı, yeni pazarlar ve hammadde kaynakları arayışına girmesine sebep olmuştur. Bu durum, İngiliz sömürgeciliğinin hızlanmasına ve Hindistan'ın İngiltere için stratejik bir öneme sahip olmasına yol açmıştır. İngilizler, Hindistan'ı sadece ekonomik çıkarlarını sağlamak için değil, aynı zamanda stratejik bir üs olarak da görmüşlerdir. Bu nedenle, Hindistan'da İngiliz varlığını tehdit edebilecek herhangi bir gelişmeye izin vermemişlerdir. Bu amaçla, Akdeniz'den Hint Okyanusu'na uzanan yol üzerindeki stratejik noktaları işgal etmişlerdir. Hindistan'a karadan ulaşan bütün yolları kontrol altında tutmuşlardır (Nurdağ,2018:111). Bu politikaların amacı, Hindistan'dan en yüksek düzeyde çıkar elde etmek ve İngiliz egemenliğini sağlamaktır. Bu süreç, yerel halkın yaşamı, kaynakları, Hindistan'ın ekonomisi ve sosyal dokusu üzerinde ciddi bir etki yaratmıştır (Öke,1988: 4).

XVIII. yüzyılın ikinci yarısından itibaren İngilizler rakip devlet Fransa'yı geride bırakarak kendi başına Hindistan ticaret piyasasında egemenlik kurmuştur. İngilizler, iç ve dış ticareti kontrol altına alarak, çıkardıkları yasalar ve çeşitli hilelerle yerel liderlerin ve soyluların topraklarına el koymuştur. Misyonerler aracılığıyla Hristiyanlığı yaymayı da ihmal etmemişlerdir (Gül,2019: 275). 1765 itibariyle, Hindistan dünyadaki en büyük ikinci ekonomiye sahip olup %25'lik bir payla Çin'den sonra gelmektedir. Buna karşılık, İngilizlerin ekonomik büyüklüğü sadece %2 düzeyindedir. Ancak, yüzyılın sonlarına doğru, Hindistan sadece bu zenginliğini değil,

aynı zamanda milyonlarca insanını da kıtlıklarda kaybetmiştir (Günarşlan,2020:5). İngiltere'nin zenginliği artarken, Hindistan giderek daha da fakirleşmiştir. İngilizlerin sömürgecilik anlayışı ve sadece kendi çıkarlarını düşündükleri tek taraflı hâkimiyet politikası, ülkede bir dizi kıtlık ve felakete neden olmuştur. İngilizlerin Hindistan üzerindeki bu baskıcı politikaları, yerel halkın yaşam standartlarını düşürmüştür (Gül, 2019: 120). Sonuç olarak, Hindistan'ın zenginlikleri İngiltere'yi kalkındırırken, Hindistan halkı büyük acılar çekmiş ve milyonlarca insanını kaybetmiştir.

XIX. yüzyılın başlarında Hindistan coğrafyasında geniş topraklara ulaşan İngilizler, hakimiyet alanının genişlemesi sebebiyle yeni komşular ve yeni tehditlerle karşı karşıya kalmıştır. Lord Mornington döneminde oluşturulan yeni sınır bölgeleri İran, Afganistan ve Rusya'dan gelecek olan dış tehditlere sebep olmuştur. Ayrıca Napolyon'un Avrupa'daki ilerleyişi ve Hindistan'daki hedefleri sebebiyle telaşlanan İngilizler yanlarında yer alan devletlerle diplomatik görüşmeler aracılığıyla bölgedeki egemenliğini korumaya çalışmıştır. İngilizlerin XIX. yüzyılın başlarından itibaren Hindistan'ı ele geçirmesi ve bir sömürge imparatorluğu kurması, Hindistan'daki yerel güçleri büyük ölçüde mağlup etmiştir. İngilizler, Doğu'dan Batı'ya ve Kuzey'den Güney'e kadar tüm Hindistan'ın siyasi otoriteleri haline gelmişlerdir. Bu süreçte, Hindistan'daki birçok yerel devlet ya İngilizlere bağımlı hale getirilmiş ya da İngiliz koruması altında varlıklarını sürdürebilmiştir. İngilizlerin Hindistan'ı ele geçirme sürecinde, tüm yerel devletlerin toprakları ilhak edilmemiş olmasına rağmen, bu devletlerin çoğu İngiliz egemenliği altında ya da İngiliz himayesinde kalmıştır. Özellikle Büyük Babür İmparatorluğu'nun artık eski gücünde olmayarak ufak bir toprak parçasına sıkışıp muhtaç kaldığı bu dönemde, Babürler de İngilizlerin korumasına muhtaç hale gelmiştir (Gülçen, 2014: 122). İngilizler, bu yerel güçleri kontrol altına alarak Hindistan'ı kendi sömürge imparatorluklarına katmışlardır. Bu süreç, Hindistan'ın siyasi haritasını kökünden değiştirmiş ve İngilizlerin Hindistan'daki hakimiyetini sağlamlaştırmıştır.

İngilizlerin Hindistan'daki vergi politikaları, yerel halkı oldukça olumsuz etkilemiştir. Vergi yükü, özellikle Babürlü yönetiminden İngiliz sömürge dönemine geçişte büyük ölçüde artmıştır. Bu vergiler, Hindistan'ın zenginliklerini Avrupa'ya aktarmak ve büyük bir İngiliz ordusunu finanse etmek için kullanılmıştır. İngilizlerin Hindistan'daki vergi politikaları, Babürlü dönemine kıyasla oldukça ağırdı. Örneğin, Babürlü yönetimi döneminde toprak vergisi genellikle üretilen ürünlerin %16-17'si

civarındayken, İngilizler bu oranı %33'e çıkarmışlardır. Ayrıca, toprak vergisi dışında su, okul, yol, posta ofisi gibi farklı kalemlerde de ek vergiler uygulanmıştır (Gülçen, 2014: 124). Bu vergi politikaları, Hintli üreticileri de olumsuz etkilemiştir. Vergileri ödeyemeyen üreticilerin mal varlıklarına el konulması gibi uygulamalar, yerel halkı perişan etmiştir. Üreticiler, vergileri ödemek için yüksek faizle borç almak zorunda kalmış ve bu da onları daha fazla borç batağına sürüklemiştir. Vergiler ödendikten sonra bile, mallarını geri alabilmek için borç ödemek zorunda kalmışlardır. Bu uygulamalar, Hindistan'ın ekonomik olarak zayıflamasına ve yerel halkın yaşam koşullarının kötüleşmesine yol açmıştır (Günarlan,2020:7). İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin Hindistan'daki vergi toplama politikaları gerçekten de halkı olumsuz etkilemiştir. Şirketin asıl amacı, ülkeden kar elde etmek olduğu için, vergileri toplarken karşılığında halka devlet hizmeti sunmamıştır. Şirket, altyapı projeleri gibi görünürde kalkınmaya katkı sağlayacak işler yapmış olsa da asıl amaçları ülkenin kaynaklarını daha verimli bir şekilde sömürmek olmuştur. Demiryolları ve sulama kanalları gibi altyapı projeleri, aslında Hindistan'ın doğal kaynaklarını daha hızlı ve ucuz bir şekilde Avrupa'ya göndermek için yapılmıştır (Özcan, 2024: 44). Bu projelerin Hind halkının refahını artırması beklenirken, tam tersi bir etki yaratmıştır. Zira, bu projeler Hindistan'ın daha fazla sömürülmesine olanak sağlamıştır. Halkın aşırı vergilere maruz kalması, kendi ihtiyaçlarını karşılamak yerine daha karlı ticari ürünler yetiştirmeye zorlanmasına yol açmıştır. Bu durum, yerel tarımın ve ekonominin dengesini bozmuş ve Hindistan'ın ekonomik bağımsızlığını daha da zorlaştırmıştır. Sonuç olarak, İngilizlerin Hindistan'da gerçekleştirdiği altyapı projeleri, görüldüğü kadarıyla halkın refahını artırmak için değil, sömürüyü artırmak ve kendi çıkarlarına hizmet etmek için yapılmıştır. Bölgede demiryollarının hizmete girmesiyle birlikte Hindistan'da yaşayan halkın tarım ürünlerine olan talebi artmış ve bu da onları İngilizlerin istediği ticari zirai ürünlerin üretimine yönlendirmiştir. İngilizlerin istediği ürünlerin talebi ve fiyatlarındaki artış, yerel halkın temel ihtiyaçlarını karşılamak için kullandığı ormanlık alanların tarım arazilerine dönüştürülmesine yol açmıştır (Nurdağ,2018:111). Bu dönemde İngilizlerin uyguladıkları politikalar yerel halk arasında büyük hoşnutsuzluk yaratmıştır. Özellikle 1857-1858 yıllarından sonra, İngilizler Hindistan'da kullanılan geleneksel tarım sistemlerini engellemiş ve yerine kendi ihtiyaçlarına uygun bir üretim sistemini dayatmışlardır. Bu yeni sistem, İngiltere'nin ihtiyaçlarına göre tasarlanmıştır ve ticari zirai ürünlerin üretimini teşvik etmek amacıyla Hindistan'ın tarım politikalarını değiştirmiştir. Bu yeni sistem, Hintli çiftçilerin daha önce alışık olmadığı

ve genellikle daha düşük fiyatlarla satabildikleri ürünlerin yetiştirilmesini gerektirmiştir. Ayrıca, İngilizlerin talep ettiği ürünlerin daha fazla üretilmesi için teşvikler verilmiştir. Bu ürünlerin üretimine yönelik tarım politikaları uygulanmıştır (Gül,2019: 275). Bu durum, Hintli çiftçilerin geleneksel tarım uygulamalarından uzaklaşmasına ve İngilizlerin isteklerine uygun ürünlerin yetiştirilmesine zorlanmasına yol açmıştır. Sonuç olarak, bu politikalar, Hindistan'daki tarımın yapısını değiştirmiş ve halkın ekonomik olarak daha bağımlı hale gelmesine neden olmuştur.

İngilizler için Hindistan'da birinci öncelik, diğer kolonilerinde olduğu gibi ülkeyi askeri güçleriyle kontrol altında tutmaktır. İkinci öncelikleri ise vergi gelirlerini ve ham madde ihracatını sağlayarak ekonomik getiriye arttırmaktır. Bu şekilde, hem vergi gelirleriyle İngiliz imparatorluğunun mali temellerini güçlendirmek hem de ekonomik olarak kazanç sağlamak amaçlanmıştır. Hindistan'da askeri hâkimiyetin ve ekonomik faydanın devam etmesi için kullanılan insan kaynağını Hintliler oluşturmuştur. Özellikle 1876 yılında yaşanan kıtlık döneminde, İngilizler için çalışan Hintlilerin %29'u askeri güç olarak kullanılmıştır. %21'i ise sulama, kanal açma ve drenaj gibi altyapı işlerinde görev almıştır. Ayrıca, demiryollarının inşası da büyük ölçüde Hintli işçilerin çalışmasıyla gerçekleştirilmiştir (Bayur, 1987: 500).

İngilizler, Hindistan'ı sömürgeleştirirken kendi güvenliklerini de sağlama almışlardır. Hintlilerin çoğunluğunu oluşturduğu, İngilizlerin az sayıda olduğu bir polis teşkilatı kurmuşlardır. Bu polis teşkilatı, İngilizlerin egemenliğini korumak ve yerel halkı denetlemek amacıyla kurulmuştur. Hindistan'da, Babürlülerden kalan miras nedeniyle sokaklarda Farsça ve Urduca gibi diller de konuşulmaktaydı. İngilizler, bu durumu kendi çıkarlarına kullanarak polis komiserleri ve daha üst düzey memurların bu dilleri bilmesini teşvik etmişlerdir. Bu politikalar, İngilizlerin Hindistan'daki hakimiyetini pekiştirmek ve yerel halkı kontrol altında tutmak için kullandığı yöntemlerdir (Sebilü'r-reşad, 1913:261). İngilizler, Hindistan'daki hakimiyetlerini güçlendirmek için her alanda kanunlar çıkarmışlardır. Bu çerçevede, gazeteleri susturmak amacıyla sansür uygulamışlardır. Özellikle yerel dillerde yayın yapan gazetelerin sayısının artması ve halk arasında popülerlik kazanması, İngiliz yönetimi için bir tehdit olarak görülmüştür. 1878'de "Yerel Dil Basın Yasası" çıkarılmıştır. Bu yasa, yerel dilde yayın yapan gazetelerin faaliyetlerini kısıtlamış ve sansüre tabi tutmuştur. Baskı altında kalan gazeteler ya faaliyetlerine son vermiş ya da İngilizce yayın yapmaya başlamışlardır (Bayur, 1987: 466).

Her İmparatorluğun karşı karşıya kaldığı bir sancılı dönem olmuştur. Büyük Britanya içinse bu süreç I. Dünya Savaşı'ndan sonraki dönem olmuştur. I. Dünya Savaşı sırasında, İngilizler Hindular ile Müslümanlar arasındaki çatışmayı körükleyerek, birçok Hintliyi savaşta İslam'ın halifesiyle çatışmaya sürmüşlerdir. Ayrıca savaşın maliyetinin önemli bir kısmını da Hindistan'a yükleme politikası izlemişlerdir (Sırat-ı Müstakim,1910:15). Bunun sonucunda ciddi ekonomik zorluklarla karşılaşmıştır. Nihayetinde tüm imparatorluklar gibi savaş sonrası İngiltere İmparatorluğu da her iki dünya savaşını kazanmasına rağmen XX. yüzyıla gelindiğinde dünyada yayılmaya başlayan milliyetçilik hareketinin de etkisiyle gerilemeye başlamıştır. Hem ülke içinde hem ülke dışında mali sıkıntılarla uğraşmıştır. Böylece II. Dünya Savaşı sonrasında İngiltere, imparatorluğun dağılmasıyla karşı karşıya kalmıştır (Gül, 2019: 116/117). Savaş konusunda ne kadar başarılı olsalar da sömürgecilik faaliyetlerinin tepkilere yol açması İngiltere'nin zayıflamasına sebep olmuştur. Bunun örneklerinden birisi de Japonya olmuştur. II. Dünya Savaşı sırasında uzak doğu ülkelerinden Japonya, İngiliz topraklarını işgal ederek Britanya İmparatorluğunun hâkimiyetinin mutlak olmadığını kanıtlamıştır. İngiliz kontrolünde olan topraklarda İngiliz karşıtı düşünceler yaymaya başlamıştır. Savaş sonrası dönemde, Hindistan tarafına bakıldığında ise Hindistan coğrafyası için önemli bir isim olan Milliyetçi Mahatma Gandhi tarih sahnesine çıkmıştır. (Özcan, 2024: 30). Onun liderliğinde etkili ve barışçıl bir isyanın ortaya çıkması sonrasında Hindistan'ın özgürlüğü için bir dönüm noktası olmuştur. 1947 tarihinde Clement Attlee hükûmeti Hindistan'ın bağımsızlığına imzasını atmasıyla birlikte artık İngiltere'den bağımsız bir Hindistan ortaya çıkmıştır. Diğer koloniler de bağımsızlık sürecine girmeye başlamasıyla sömürgelerinin bağımsızlık talepleri ve bunun getirmiş olduğu ekonomik değişimler İmparatorluğun parçalanmasına sebep olmuştur. Aynı zamanda Britanya İmparatorluğu'nun en büyük toprağını kaybetmesi de 20 yıl sürecek olan bağımsızlık hareketlerine sebep olmuştur (superprof.com.tr, 2020). XX. yüzyılın ortalarına kadar varlığını sürdüren Britanya İmparatorluğu'nun yerini Birleşik Krallık almış ve bağımsız ülkeler ortaya çıkmıştır (Tarihblog.net, 2023).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HİNDİSTAN'DA İNGİLİZ SÖMÜRGEÇİLİĞİ SONRASI

YAŞANAN GELİŞMELER

3.1.Hindistan'ın Bağımsızlık Mücadelesi

XVIII. ve XIX. yüzyıllarda Hindistan'da pamuk ve ipek gibi ürünlerin İngiliz üreticileriyle rekabet edememesi sonucunda İngiliz hükümeti, kendi üreticilerini korumak amacıyla çeşitli yasalar çıkarmıştır. Bu yeni oluşturulan kanunlar, Hindistan'daki yerli tarımın olumsuz etkilenmesine ve İngilizlerin kontrolünün artmasına sebep olmuştur. Aynı zamanda, yerli sanayinin gelişimi de engellenmiştir (Bayur,1987:298). Örneğin, İngiltere'de Hint ipeği veya pamuğundan yapılmış ürünlerin kullanımı yasaklanmıştır. Bu tür yasaklar ve koruyucu politikalar, Hindistan'daki tekstil endüstrisinin zayıflamasına ve imalathanelerin kapanmasına yol açmıştır. Özellikle XIX. yüzyıl boyunca Hindistan'ı yöneten İngilizler uyguladıkları ağır vergi politikalarıyla yerli sanayinin gelişmesini engellemiştir (Gülçen, 2014: 158). Yaşanan bu durumlar kıtlık ve salgın hastalık gibi felaketlerin yaşanmasına sebep olmuştur. İngilizler, belirledikleri düşük fiyatlarla Hindistan'dan alınan ham maddeleri İngiltere'de işleyerek nihai ürünleri Hindistan'a geri ihraç etmiştir. Bu süreçte, Hindistan'ın kaynakları doğrudan sömürülerek İngiltere'ye aktarılmış ve Hindistan tam anlamıyla bir sömürge kıtasına dönüştürülmüştür (Bayur,1987:299). İngilizlerin koruyucu politikaları ve ticaret engelleri, Hindistan'ın ekonomik özerkliğini zayıflatarak yerli halkın giderek yoksullaşmasına sebep olmuştur. Ülkenin ekonomik kaynaklarının İngilizlerin kontrolü altına girmesiyle yerli ekonomi zayıflamıştır. Böylece Hindistan sırf ham maddeye sahip bir sömürge toprağı olarak ekonomik bağımsızlığını kaybetmiştir.

XIX. yüzyılın başlarından itibaren bölgede uygulanan adaletsiz uygulamalar, dine müdahaleler (ırk ayrımcılığı), yerli halkın aşağılanması, halkın kaldıramayacağı vergi sorumluluğı, İngiliz valilerin halka yapmış olduğu zulümle birlikte artık insanlar İngilizlerden ve şirketten rahatsızlık duymaya başlamıştır (Vural,2006: 91). XIX. yüzyıl yaşanan hadiseler sebebiyle dünya tarihinin “uzun süren yüzyılı” olarak tarihe geçmiştir. Bu süreçte İngilizler ve Hindistan'daki yönetim arasında zaman zaman krizler yaşanmıştır. Yaşanan krizlerden en önemlisi 1857 İsyanı diye tarihe geçen olay

olmuştur. Meirut'ta askerlerin başkaldırısıyla patlak vererek 1857'de Hindistan'ın bağımsızlık savaşı başlamıştır. Bu süreçte ilk siyasi ve askeri çatışma Hindistan'da gerçekleşmiştir. İngilizlerin Hindistan'ı tamamen bir sömürge haline getirmesiyle sonlanacak olan bu kriz, Hint askerlerinin başlattıkları İngiliz karşıtı bir isyan olarak başlamıştır. Ayaklanma yaklaşık 6 ay devam etmiştir. 1857 senesinde İngilizlere karşı yaşanan bu Sipahi İsyanında, Bengal ordusundaki askerlerin de olması olaya askeri bir kimlik sağlamıştır. Diğer yandan Babür Sultanı II. Bahadır'ın sembolikde olsa çevresindeki Hindu ve Müslüman kitlenin de bulunması nedeniyle toplumsal bir ayaklanma halini almıştır. Hindistan için önemli şehirlerden biri olan Delhi başta olmak üzere diğer şehirlerde gerçekleşen ayaklanmalar sonucunda artık bölgede daha da güçlenen İngiliz ordusu sert ve kanlı bir şekilde isyanı bastırmıştır. Sonrasında yüzlerce kişiyi sürgüne göndermiş ve öldürmüştür (Özcan,1998: 78). Yaşanan bu büyük ayaklanma, Hindistan'daki İngiliz varlığını etkilemiştir. Tamamen başarılı olamayan İngilizler daha dikkatli davranarak yeni politikalar üretmişlerdir. Bunun üzerine İngilizlerle Hintliler arasında iletişim ve dostluğu arttırmışlardır. Bu yakınlığı sağlarken İngiliz subaylar ve Hintli görevliler arasındaki iletişimin dışında bu yaklaşmanın toplumsal hayatta da olması gerektiği düşünülmüştür. Hint ordusu tekrardan düzenlenerek isyanın çıkış noktasını oluşturan Agra ve Oudh'un bir araya gelmesiyle birlikte bu bölgelerde Müslümanlar ve Brahmanlardan oluşan birlikler dağıtılarak yerine Hintliler, Sihler ve Belucilerden oluşan yeni alaylar kurulmuştur. Bu yenilikten sonra Hindistan'ın ordusu bağımsızlığa kadar (1947) değişime uğramadan kalmıştır (Dizlek,2018: 74). İngiliz hakimiyetinin İkinci döneminde yaşanan ayaklanma ise Hindistan yönetimi ve coğrafyası için bağımsızlığa giden sürecin ayak sesleri olduğundan Hindistan için bir dönüm noktası olmuştur. Böylece 1857 yılında tüm Hindistan halkı birlik olarak İngilizlerle karşı karşıya geldi ve "Hindistan'ı terk edin" sloganı eşliğinde Bahadır Şah'ın komutanlığı altında İngilizler ile savaşmaya başladılar.

1857 Hint Ayaklanmasının temel sebeplerinden biri olan dini ve sosyal gerilimleri yansıtan bir hadise yaşanmıştır. Şu şekilde anlatılmaktadır:

Bir Brahman asker, yemeğini hazırlamak için mutfağa doğru giderken, alt kasta mensup bir Hali asker Brahman'ın su kabından içmek ister. Brahman, su kabını temizlediğini belirterek reddeder. Bu durum alt kast asker tarafından aşağılanma olarak algılanır ve tepki gösterir. Hali asker, Brahman askere,

İngilizlerin inek ve domuz yağıyla yağlanmış mermileri ısıtarak onlara ateş ettiğinde, Brahman'ın kastının öneminin kalmayacağını söyler. Bu sözler, Brahman askerinin üzülmeye neden olur ve olay garnizon içinde hızla yayılır. Çünkü Hindu inancına göre inek kutsal kabul edilir ve inek yağına dokunmak büyük bir saygısızlık olarak algılanır. Aynı şekilde, Müslümanlar için de domuz yağı kullanmak dini inançlara aykırıdır. Brahman askerinin duyduğu bu sözler, garnizon içinde infiale yol açar. Çünkü bu durum Hindu ve Müslüman askerler için büyük bir aşağılanma ve dışlanma olarak algılanır. Hatta Hindu sipahiler domuz yağını kullanırlarsa inançlarına göre sonsuza dek kirlenerek kastları tarafından aforoz edileceklerdi. Onlar için, bu tür bir davranış kast sistemine aykırı olup ciddi sonuçlar doğurabilir (Vural,2006: 92).

1857 Ayaklanmasının Hindistan'ın ilk bağımsızlık savaşı olarak adlandırılmasının sebeplerinden birisi sömürgeci yönetimin manevi alana müdahale olmasından kaynaklanmaktadır. Özellikle, Hint askerlerine dağıtılan tüfeklerin hayvan yağıyla yağlanması, ayaklanmanın ana itici gücü olarak görülmüştür. Bu uygulama, Hint toplumunda büyük bir tepkiye neden olmuş ve milliyetçilerin bağımsızlık mücadelesine ivme kazandırmıştır. Sömürge yönetiminin toplumda yarattığı diğer huzursuzluklarla birlikte, bu tür uygulamalar da isyanın patlak vermesinde önemli bir rol oynamıştır. Hayvan yağıyla yağlanan tüfekler, Hint askerlerinin dini inançlarına aykırı olduğu için büyük bir tepkiyle karşılanmıştır (Telatar, 2017:28). Sipahilerin kafasındaki tereddütleri gidermek amacıyla mermi yağlama işinin sivil İngilizlerin gözetiminde yapılması teklifi ortaya atılmıştır (Vural,2006: 94). Ancak bu teklif, sadece hayvan yağı meselesinin ötesinde, Hint askerlerinin Hristiyanlaştırılması konusunda İngilizlerin kasten bu uygulamayı yaptığı söylentisiyle birlikte isyanı körüklemiştir (Güngör,2001:19). Sipahilerin kendi mermilerini yağlayabilme kararı Barrackpur'a ancak 27 Ocak 1857'de ulaşmış olsa da bu karar bir gün sonra sipahilere açıklandığından artık iş işten geçmiştir.

Bu süre zarfında, çıkan söylentilerin haklı olduğuna inanan askerler, Barrackpur ve Ranigunge garnizonlarında halka ait olan bazı binaları ve subayların evlerini ateşe vermişlerdir (Hülagü,1999: 918). Bu olaylar, 1857 Ayaklanmasının arka planında yatan karmaşık dinamikleri ve söylentilerin yayılmasının nasıl bir isyana dönüşebileceğini göstermiştir. İngiliz yönetiminin yanlış politikaları ve askerler

arasında yayılan söylentiler, isyanın hızla yayılmasına ve patlak vermesine katkıda bulunmuştur.

Örneğin tarihler 29 Mart 1857'yi gösterdiğinde, Barackpur'daki Mangal Pandey isimli bir asker, alay muhafızının yanında baş çavuşa ateş ederek başka bir isyanı başlatmıştır. Olayın detayları şu şekilde gerçekleşmiştir:

Durum hemen Teğmen Baugh'a rapor edilir ve Teğmen Baugh olay yerine hızla gider. Mangal Pandey, Teğmen Baugh'un hışımıyla içtima alanına geldiğini görünce ona bir el ateş eder, ancak atı vurur. Teğmen Baugh, silahını yeniden doldururken, Pandey tekrar ateş eder, bu sefer Teğmen Baugh'u değil, altındaki atı vurur. Teğmen Baugh, silahını çekerek Pandey'e ateş eder, ancak isabet etmez. Daha sonra kılıcını kaldırarak Pandey'in üstüne yürür. Bu sırada baş çavuş, komutanına yardım eder. İki İngiliz ve bir sipahi arasındaki dövüş alayı şaşkına çevirir. Ancak hiç kimse müdahale etmez. Ancak, durumun adil olmadığını düşünen bir sipahi, tüfeğiyle İngilizleri yere serer. Daha sonra, sadık bir sipahi olan Shaikh Pultoo, Mangal Pandey'i tutar ve yaralı iki İngiliz subayın kaçmasını sağlar. Diğer sipahiler hiçbir müdahalede bulunmaz veya Mangal Pandey'i tutuklamaya kalkışmazlar. General Hearsey, haberi alır almaz iki oğluyla birlikte olay yerine gider. Pandey, arkadaşları, dini ve kastları için savaşmaya ve ölmeye çağırırken, General Hearsey muhafızlarına onu takip etmelerini emreder. Mangal Pandey, General'e ateş eder, ancak isabet etmez. Sipahilerin herhangi bir hareketlenme olmadığını gördüğünde, tek başına İngilizlerle mücadele edemeyeceğini anlar. Kendini cezalandırmak için tüfeğini ayağına doğrultur ve ateş eder. Bu şekilde ciddi ama öldürücü olmayan bir yara alır ve hastaneye kaldırılır. General Hearsey, 34. piyade alayının olaya müdahale etmediği için onları azarlar. Sipahiler, Pandey'in uyuşturucu madde kullandığını iddia ederler. General, onları niçin yakalamadıklarını sorar ve dolu tüfekten neden korktuklarını sorar. Sipahiler sessiz kalır ve emirlerine uyararak sıralarına dönerler (Vural,2006: 96-97).

Böylece ilk önemli ayaklanma girişimi bastırılmıştır.

Meirut'taki Hint ordusu 11 Mayıs 1857'de dönemin İngiliz yönetimine karşı isyan ettiği bilgisi tüm bölgede yayılmıştır. Aynı gün, sipahiler Delhi'ye ulaşmış ve hemen Kırmızı Kale'ye (Babür padişahlarının kaldığı kale) giderek taleplerini dile getirmeye başlamışlardır. Bunun üzerine Sultan Zafer, huzuruna gelen sipahileri görünce

yardımcısı Ahsanullah Han'a gelenlerle ilgilenerek sıkıntılarının ne olduğunu öğrenmek için görüşmesini istemiştir. Zahir Delhivi'nin anlatımına göre Han sipahilerle görüşüp hükümdarın isteği üzerine gelenlerin kim olduğunu, nereden ve niçin geldiklerini öğrenmek için bazı sorular sormuştur. Gelen ordu mensuplarından bazı sipahiler atlarından inerek şunları dile getirdi:

Olayın yaşandığı gün İngiliz görevliler, Hindistanlı memurlara kartuş kullanmaları gerektiğini söyledi. Hintliler ise bu emri geri çevirerek şöyle cevap verdi: 'Bu emir, doğrudan dinî inançlarımızı ihlal ettiği için biz bunu yerine getiremeyiz.' O silahların kartuşlarını dişlerimizle keserek kullanmamız istendi. Biz hem Hindular hem de Müslümanlar olarak bu emri kesinlikle kabul etmedik. Çünkü Hindular için, bu kartuşlar inek yağıyla yapılmıştır; Müslümanlar içinse domuz yağı kullanılmıştır. Ayrıca, Hindular arasında büyük kısmımız Brahman inancına sahiptir. Bu sebeple hayvan etini ağızımıza sürmeyiz. Müslüman inanca sahip olanlar ise dinimizde sadece helal olan etlerden yemektedir. Bu nedenle, bu emir dinimize uygun olmadığı için bu söyleneni yapamayız. Ancak İngiliz askerler, bu söylenenin yerine gelmesinde ısrar etseler de Hintli askerler ısrarlara rağmen yapmadılar. Bunun üzerine İngilizler, memurların silahlarını teslim etmelerini emretti. Biz silahlarımızı teslim ettik ve atlarımızdan indik. Ardından hepimizi tutuklayarak hapishaneye gönderdiler ve biz de gönüllü olarak hapishaneye gittik (Ali,2017:83).

Özellikle Barrackpur ve Mirat'ın başını çektiği bölgelerde çıkan huzursuzluk haberleri Delhi'de yaşayan Müslüman halkı heyecanlandırmıştır. Daha da önemlisi "Rusların buraya gelerek İngiliz yöneticileri bu coğrafyadan atacağı" söylentisi Babür İmparatorluğu yönetimini etkilemiştir. Böylece ortaya çıkan fırsatları kullanarak Babür iktidarını tekrardan ön plana çıkarma arzuları doğmuştur (A.g.e.,105). Bunun üzerine Babürlülerin son hükümdarı II. Bahadur Şah'ın yöneticiliğe ikna edilme hadisesi çıkan ayaklanmanın seyrini değiştirmiştir. Zira II. Bahadur Şah, Babür İmparatorluğu'nun meşru hükümdarı olsa da gücünü büyük ölçüde kaybetmiş olmasına rağmen belli bir nüfuz alanına sahiptir. Bu durum, ülke genelindeki çoğunluğun İngilizlere karşı ayaklanmaya teşvik edilmesini sağlayabilecek bir konumda olduğunu göstermektedir (Bayur, 1987: 134). Ayrıca, İngilizlerin uyguladığı çeşitli kötü politikalar, Hindistan halkının II. Bahadur Şah'a yönelmesine yol açmıştır. II. Bahadur Şah'ın nüfuzundan çok bahsedilmese de Babür Hanedanı'nın Delhi'de olması,

bağımsızlık talebinde bulunanların bu bölgeye yönelmesine sebep olmuştur. Sultan II. Bahadır Şah etrafında birleşen Hindu ve Müslüman birlikler, Delhi, Kanpur ve Leknev gibi bölgelerde şiddetli çatışmalara girmişlerdir. İngilizler bu çıkan isyanın başlangıç noktasının Delhi olduğunu görünce büyük bir endişe oluşmuştur. Siyasi, tarihi ve kültürel etkenlerin etkisiyle, Delhi'nin yeniden ele geçirilmesi hem sipahi ayaklanmasını bastırma hem de İngiliz hakimiyetini yeniden tesis etme açısından önemli ve öncelikli hedef haline gelmiştir. Bu durum, sadece askerlerin olmayarak İngilizlerin de gözlerini baş şehir Delhi'ye çevirmesine neden olmuştur (A.g.e., 107). Ancak savaşta taraf değiştiren, ikili oynayan bazı vatan hainleri yüzünden Hintliler bu mücadeleyi kaybetmişler. Yaşanan bu isyan uzun mücadeleler sonunda İngiliz hükümetince kanlı bir şekilde bastırılmıştır. 21 Eylül 1857 tarihinde son padişah Bahadır Şah, İngiliz komutan Saunders'a teslim olmak zorunda kalmıştır. Bahadır Şah Zafar, başta olmak üzere isyana önderlik eden pek çok Hintli İngiliz yöneticiler tarafından cezalandırılıp sürgüne gönderilmiştir (Ali,2017: 98). Aslında Babür İmparatorlarının Hindistan'daki otoritesi 18. yüzyılın ortalarında zaten bitmiş durumdadır. Bahadır Şah, sürgüne gönderilmeden önce bile, Hint Yarımadası İngiliz yöneticiler tarafından idare edilmektedir. Babürlülerin yıllarca Hindistan'ı adalet ve refah içinde yönetmiş olmaları, II. Bahadır Şah'ın liderliği altındaki dönemin sembolü olan bu eski hükümdarlık geleneğine duyulan özlemi ortaya çıkarmıştır. Ancak II. Bahadır Şah dönemindeki hükümdarlık, İngilizlerin gözetimi altında sadece sembolik bir statüye indirgenmiştir. Bu nedenle, ülkedeki İngiliz yönetimine son verebilecek enerjiyi harekete geçirecek bir liderlik ortaya koyamamıştır (Vural,2006: 135). Böylece Muhammed bin Kasım ve sonrasında Gazneli Mahmut tarafından Hindistan'da kurulan Müslüman ve Türklerin kurmuş oldukları devletlerin sonu gelmiştir (Köksal,2021: 92). Resmi olarak 1857'de yaşanan savaş sonrasında Babür Hanedanlığı İngilizler tarafından kaldırılarak tarih sahnesinden silinmiştir.

3.2.Birinci Bağımsızlık Savaşı Sonrası Yaşanan Gelişmeler

Çıkan isyanın İngiliz hakimiyetinden tamamen kurtulma amacıyla olmayıp geçici bir ayaklanma olarak ortaya çıkması ve İngiliz yönetiminin yeniden tesis edilme ihtimali toplumu baskılamıştır. Ancak, pasif geçen süreçte İngilizlerin etkisiz kalması, hatta Delhi'deki İngilizlerin kaçması, Hindistan halkı arasında askerlerin başarılı olabileceği düşüncesini uyandırmıştır. Bu nedenle ardı ardına ayaklanmalar meydana gelmiştir (Vural, 2006: 109). İngiliz yönetimi, Hindistan'da kurulmasına rağmen toplum

nazarında tam anlamıyla kabul görmemiştir. İngiliz askeri ve siyasi otoritesi, devlet gücünü temsil etmesine rağmen yerel halk için yabancı ve işgalci bir güç olarak algılanmaktaydı. Bu durum, halkın İngiliz düzenine bağlılık göstermesine rağmen, henüz gerçek bir mensubiyet duygusu hissetmemesine ve hatta bazen düşmanlık hislerine neden olmaktadır. Bu nedenle, küçük bir krizde bile halkın bağlılığı ortadan kalkabiliyor ve hatta düşmanlığa dönüşebiliyordu (Hülagü,1999: 920). Bu sebeple toplum, yaşadığı topraklardaki İngiliz hakimiyetine boyun eğmek zorunda olsa da aitlik ve benimseme duygusu hissetmiyordu. 1857'deki sipahi ayaklanması, bu durumun en belirgin örneğidir. İngilizlerin yerel, kültürel ve milli kimliği zayıflatmaya yönelik müdahaleleri, İngiliz yönetimine karşı ilk ciddi isyanı tetiklemiştir. Bu olay, İngiliz egemenliğine karşı ulusal bilinci oluşturan kültürel yapıyı sarsan bir müdahalenin sonucu olmuştur (Özcan,1998: 75). Böylece yavaş yavaş bu alanda ulusal kimliğin kriterleri şekillenmeye başlamıştır. Hindistan'ın İngiliz yönetimine itirazsız geçmesindeki en büyük etken, 1857'deki isyan sonucu yaşanan ağır kayıplar olmuştur. Yaşanan bu kayıp, Hintlilerin İngilizlere karşı güvenini kaybetmelerine ve tamamen itaate yönelmelerine neden olmuştur (Köksal,2021:94). İsyandan sonra 2 Ağustos 1858 tarihinde İngiliz Parlamentosu yapmış olduğu toplantıda alınan bir kararla Hindistan İdare Kanunu'nu ilan etmiştir. Bu kanunla İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin yetkilerine son verilmiştir. Yönetim, şirket kapsamındaki genel valilerden alınarak direkt olarak Birleşik Krallığın hâkimiyeti altına (Londra'ya) bağlanmıştır (Ali, 2017 :99). Bu kanunla, Hindistan'ın toprakları artık İngiliz hükümetine (kraliçeye) ait olmuştur. Dönemin İngiliz Kraliçesi Viktorya, kendisini Hindistan İmparatoriçesi ilan etmiştir. Hindistan, bu kanunla resmen bir İngiliz kolonisi haline gelmiştir. Kendi yönetimini pekiştirmek için ilk Hükümet Valisi ve Kraliyet Naibi olarak Lord Canning atanmıştır. İşgal sonrası İngiliz Doğu Hindistan Şirketi yaklaşık 20 yıl boyunca sadece kâğıt üstünde varlığını devam ettirmiştir. (Özcan,1998: 77).

Bu yaşanan hadiselerden sonra, İngilizlerin Hindistan bölgesindeki politikası olumsuz olarak değişmiş olup Hindistan Müslümanları özellikle bu değişimden fazlasıyla etkilenmiştir. İngilizler, 1857 isyanını bastırdıktan sonra Müslümanları hedef almışlardır. Hatta isyanın baş sorumlusu olarak onları gösterecekler de gerçekte, isyana Hindu ve Müslümanların birlikte katıldığı bilinmesine rağmen, İngilizler Müslümanları suçlamayı tercih etmişlerdir. Çünkü burada yaşayan Müslüman toplum, ülkenin eski hakimleri olduğundan İngilizlerin asıl hedefini oluşturuyorlardı. Özellikle

yaşanan isyanda II. Bahadır Şah gibi bir Müslümanın tüm Hindistan'ın yöneticisi olarak görülmesi, Müslümanları İngilizler tarafından daha da şüpheli hale getirmiştir. Bu durumda İngilizler, Müslüman halka karşı Hindu toplumunu seçen bir politika izlemişlerdir. 1857 olayları, Hindistan'ın siyasi ve kültürel sürecinde kritik bir dönüm noktası olarak kabul edilmiştir. İngiliz yönetiminin Müslümanları hedef alacak bir politika izlemesiyle karşılaşmışlardır (Bulgur, 1998: 38). Bu olaylar sonrasında Müslümanlar, Hindistan tarihinde yeni bir dönemin başladığını fark etmişlerdir. 1857 isyanından sonra ciddi sorunlar yaşayan Müslümanlar, artık iki rakip toplumla karşı karşıydılar: İlki, bölgedeki Müslümanlara düşmanlık besleyen işgalci güç olan İngilizler; ikincisi ise, Müslümanları Hindistan'da azınlık hale getirmek için İngilizlerle birlik olan Hindu toplumdur (Şahin,2019: 16).

3.3.Hint Ulusal Kongresi

Hint Rönesans'ının Hindistan'ın orta çağını sona erdirmesiyle birlikte ulusçuluk fikri ortaya çıkmıştır. Bu süreçte, Hindistan'daki ulusal bilincin ilk örgütlü hareketi Hint Ulusal Kongresi'dir (Telatar,2017: 29). Kongre ve ulusçuluk fikri, ilerleyen yıllarda Hindistan'ın bağımsızlık mücadelesine öncülük ederek önemli bir rol oynayacaktır. Sonuç olarak Hindistan'ın bağımsızlığını kazanmasına ve Hindistan ulus devletinin kurulmasına sebep olacaktır. Ancak, Kongre'nin ilk toplanma amacı, İngiliz egemenliğine karşı çıkmak olmamıştır. İlk dönemlerde Kongre, İngiliz egemenliğine sadakat göstermekte ve İngiliz yönetiminin ilerici yönüne inanmaktaydı. Bu nedenle, Kongre'nin ilk dönemlerindeki amacı, ülke yönetimine daha fazla katılım sağlayarak iş birliği yapmaktır. Uzun yıllar boyunca, Kongre bu amacı doğrultusunda varlığını sürdürmüştür. Hükümetten yalnızca idareyi iyileştirecek anayasal taleplerde bulunmuştur. Ancak, zamanla Hindistan'daki siyasi ve sosyal koşullar değişmiş ve Kongre, bağımsızlık mücadelesinin liderliğini üstlenmiştir. Bu süreçte Hint Ulusal Kongresi, Hindistan'ın bağımsızlık mücadelesinde en önemli aktörlerden biri haline gelmiştir (Güngör,2001:19). Kongre içinde, amaçlar ve yöntemler konusunda anlaşamayan iki grup, iki farklı milliyetçilik ideolojisi geliştirmiştir. "İlımlılar" olarak adlandırılan grup, Hindistan milliyetçiliğini benimsemiştir. Bu grup, genellikle reformist yaklaşımlar benimseyerek İngiliz yönetimiyle iş birliği yapma eğilimindedir. Diğer yandan, "Aşırıları" olarak adlandırılan grup, Hindu milliyetçiliğini savunmuştur. Bu grup, İngiliz yönetimine karşı daha radikal ve bağımsızlık yanlısı bir tutum sergilemiştir. Reform döneminde atılan temeller ve Hint Ulusal Kongresi içinde

gelişen bu iki farklı milliyetçilik ideolojisi, bağımsızlık mücadelesi ve sonrasında Hindistan siyasetinde önemli roller oynamıştır. Bu iki ideoloji, Hindistan'ın bağımsızlık kazanmasından sonra da siyasi arenada etkili olmuş ve Hindistan'ın yönetimine yön vermiştir (Telatar,2017: 32).

1892 yılında çıkarılan Hindistan Kanunu, meclis görevlilerinin atama yerine seçimle göreve gelmelerini sağlamıştır. Bu kanunla, her eyaletin kendi ihtiyaçlarına göre kanunlar çıkarması ve eyaletlerdeki yerli temsilcilerin çoğaltılması kabul görmüştür (Gülçen,2014: 161). Ancak, Hint Ulusal Kongresi'nin çabalarıyla oluşturulan ulusal birliği sağlama faaliyetlerine rağmen, 1893 yılından sonra Hindu-Müslüman çatışmaları çoğalmaya başlamıştır. Özellikle, Birmanya'dan Bombay'a kadar uzanan kuzey eyaletlerinde Müslüman ve Hindu fanatikler arasında çatışmalar ve olaylar meydana gelmiştir. Bazı taşkınlık yapan gruplar, Hinduların festivallerini, Müslümanların ise bayramlarını kana bulayarak şiddet olaylarına karışmıştır (Bayur, 1989:468). Bu gerginliklerin temelinde, Müslümanların Hindu inançlarında kutsal kabul edilen inekleri kurban etmeleri ve bu konuda Hindu toplumunun tepki göstermesi yer almıştır. Bu karmaşık dönemde, çatışmalar kısa sürede durdurulsa da Hindistan'daki çoğunluğun inandığı iki din arasındaki fikir ve inanç farklılıkları gün geçtikçe büyümüştür. Bu durum ülkenin parçalanarak bağımsızlaşmasında etkili olmuştur (Hülagü,1999: 922).

Şekil 2.1: 1893 Hindistan'daki İngiliz İmparatorluğu Haritası

Kaynak: General Political MAP, 2012.

Tüm bu çalkantılı dönem boyunca, Hindistan'daki Müslümanlar genellikle İngiliz yönetimine ayak uydurarak emirlerinden çıkmamışlardır. Hint Ulusal Kongresi'ne katılmamış ve Bengal'in bölünmesine karşı çıkmamışlardır. Kongreye Müslümanların dahil olmaması gerektiği düşüncesi hem Müslüman yöneticiler tarafından hem de Müslüman halk tarafından benimsenmiştir (Gülçen,2014: 164). Bu düşünce, genellikle Hindistan'daki Müslümanların İngiliz yönetimine sadık kalmaları gerektiği ve Hint Ulusal Kongresi gibi hareketlere katılmamaları gerektiği şeklindedir. Bu tutumlarında, Hindistan'daki Müslüman kanaat önderlerinden Sir Seyyid Ahmed'in etkisi belirgindir. Sir Seyyid Ahmed, Müslümanların İngiliz yönetimine muhalif hareketlere katılmamaları gerektiğini savunmuştur (Özkan,2003: 150). Sir Seyyid Ahmed Han, Hindistan'daki Müslüman modernizminin öncülerinden biri olarak kabul edilmektedir. Özellikle 1857 Sipahi Ayaklanması'nın ardından İngilizlerle siyasi iş birliğinin önemini vurgulamıştır. Ayrıca, Batılı devletlerin yazmış olduğu bilim alanındaki çalışmaların Urduca'ya tercüme edilip Batı modernitesinin Hindistan'da kendini göstermesi için çalışmalar yaparak İngilizlerle yakın ilişkiler kurmuştur. 1875 yılında Aligarh'da Muhammedan Anglo-Oriental College'i kurarak eğitim alanında da önemli adımlar atmıştır. Bu okul, Müslümanların modern eğitim almasını ve Batı ile uyumlu bir şekilde ilerlemelerini teşvik etmiştir. Sir Seyyid Ahmed'in çabaları, Hindistan'daki Müslüman toplumunun modernleşme sürecinde önemli bir rol oynamıştır. (Gülçen,2014: 163).

1906 yılında, Hindu yöneticiler tarafından yönetilmek istemeyen Müslümanlar, Sir Seyyid Ahmed'in yolundan giden Aga Han liderliğinde, "Müslüman Ligi (Müslüman Birliği)" adlı cemiyeti ortaya çıkarmışlardır. Bu dönemde, İngiliz karşıtlığının yayıldığı bir ortamda, İngilizler, Hindistan'da bir denge politikası izleyerek başta Müslümanları kendi taraflarına alma politikasına yönelmişlerdir (Özkan,2003: 155). Ancak, İngilizlerin Trablusgarp ve Balkan Savaşları'nda Osmanlı Devleti'ne karşı takındığı politikalar ve Osmanlı Devleti'ne (Hilafete) yardım etmemeleri Müslüman Ligi'nin hedeflerinde ve İngilizlere yaklaşımlarında değişikliklere neden olmuştur. Bu durum, Hindistan'daki Müslüman desteğini kaybetme tehdidiyle karşı karşıya kalmalarına yol açmıştır (Bayur,1987: 475). Bu sürece gelene kadar İngiliz hakimiyetinin yanında yer alan Müslüman Ligi, artık İngiliz yönetimine karşı çıkmaya başlamıştır. Ancak, Hindistan için uygun bir yerli özel idare usulüne ulaşmayı amaçlamıştır. Bu, Müslümanların kendi kendini yönetme hakkını savunurken

İngilizlerle iş birliği yapma yaklaşımının bir yansımasıdır. Bu amaç, Hindistan'da uygun bir yönetim sistemi talep eden Hindu ve Müslümanlar arasında ortak bir payda oluşturmuştur. Ancak, bu dönemde, Hindistan'ın kendi kendini yönetme arzusunu destekleyen Hindu ve Müslümanların İngiliz egemenliğine karşı yakınlaştığı bir zamanda, Birinci Dünya Savaşı patlak vermiştir. Bu savaş, Hindistan'daki siyasi dinamikleri değiştirmiş ve Hindistan'ın bağımsızlık mücadelesini hızlandırmıştır (Gülçen,2014: 165). Ayrıca 1917 yılı itibariyle artan bu bağımsızlık mücadelesinde etkin isimlerin başında Hindistan'ın ruhani lideri Mahatma Gandhi (1869-1948) yer almıştır. Gandhi'nin ortaya çıkmasıyla artan milliyetçilik dalgası, Hindistan'ın bağımsızlığına duyulan inancı daha da pekiştirmiştir. Bu süreçte Gandhi'nin pasif direnişi ve İngiliz mallarının boykot edilmesi gibi eylemler istenilen sesi getirerek başarılı olmuştur. Büyük sessiz mitingler ve gösteriler düzenlenmiştir.

3.4.Hint Hilafet Hareketi

Osmanlı Devleti'nin 1.Dünya Savaşına girip girmeyeceği netleşmeden önce bütün Hindistan Müslümanlarının isteği, İngiltere ve Osmanlı arasında kalmamak olmuştur. Hint siyaset adamı Dr. Ensârî bu süreçte Osmanlı Paşası Talat Paşa'ya telgraf çekerek "Hint Müslümanlarını Osmanlı ve İngilizler arasında bir seçim yapmaya mecbur bırakacak bir savaştan uzak durulmasını" talep etmiştir (Hülagü,1999: 915). Ancak kaçınılan son gerçekleşmiş ve Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı'na girmesiyle birlikte, Hindistan Müslümanları arasında büyük bir ikilem yaşanmıştır. Öncelikle, Osmanlı Devleti'nin Almanya'nın yanında savaşa girecek olması, Hindistan Müslümanları için önemli bir konuydu. Çünkü Osmanlı Devleti, Müslümanların kutsal kabul ettiği halifeliğin temsilcisiydi. Osmanlı'nın İngiltere'ye karşı savaşacak olması, Hindistan Müslüman liderlerini endişelendirmiş ve harekete geçirmiştir. Bu çekincelerinden dolayı Hindistan'ın önde gelen Müslümanları halkı sabretmeye ve savaşın bir an önce bitmesi için dua etmeye yönlendirmişlerdir (Ercan,2019: 35). Savaşın getirdiği vergi artışları gibi ekonomik zorluklar da Hindistan Müslümanlarını etkilemiştir. Ancak daha da önemlisi, Osmanlı Devleti'nin savaşa girmesiyle Hindistan Müslümanları, Hindu egemenliği altında yaşamlarını sürdürmektense İngiliz egemenliği altında yaşamak ya da Müslüman Türklere karşı savaşmak arasında bir seçim yapmak zorunda kalmışlardır (Keskin,1991: 18). Bunun sonucunda savaşta Türk-Hint Müslümanlarının dostane ilişkilerinin yerini savaşta rakip olan Osmanlı-İngiliz karşıtlığı almıştır.

Savaş boyunca İngiltere, Hindistan Müslümanlarının Osmanlı'ya yardımına engel olmuş ve kendi amaçlarını gerçekleştirmek için onları kullanmıştır. İngilizler, Hindistan Müslümanlarını baskı altına almak amacıyla pek çok matbaayı kapatıp gazetelerin de yayım faaliyetlerine engel olmuştur. Ayrıca âlim ve nüfuz sahibi kişilerin bazılarını tutuklatarak Hindistan Müslümanlarına Osmanlı'nın tarafsız kalması için telgraf çekmeleri konusunda baskı yapmışlardır (Kişi, 2020: 756). İngiltere bu süreçte hassas bir denge politikası izleyerek Hint Müslümanlarına ayrıca önem vermiştir. Çünkü savaştaki düşmanı Osmanlı, Hint Müslümanlarının kırmızı çizgisi olmuştur. İşte bu yüzden İngiliz yönetimi Müslüman kamuoyunu yanına çekmek için çalışmalar yapmıştır. Örneğin Hindistan Genel Valisi Harding, savaş öncesi yaptığı propagandalarla İngiltere'nin dünyada en fazla Müslüman nüfusa sahip imparatorluğu olduğunu ve bu nedenle Müslümanların inançları konusunda serbest yaşadıklarını, İslâm'ın kutsal topraklarının ise İngiltere'nin korumasında olduğunu söylemiştir. İtilaf Devletleri'nin savaşta rakibi olan Osmanlı'ya karşı İngilizler ordusunda pek çok Hindistanlı asker bulunmaktadır. Bunların bir kısmını da Müslüman Hintliler oluşturmuştur (Keskin,1991: 18). Hindistan Müslümanlarının Osmanlı'ya bağlılıklarını bildiklerinden dolayı Osmanlı cephelerinde daha çok Hindu, Budist ve Sihlerden oluşturulan kuvvetler kullanılmıştır. Müslüman askerlerin çoğunluğunu Türkler karşısında değil de Almanlar karşısında kullanmaya özen göstermişlerdir. Yine de eğer bir başkaldırı yaşanırsa bunun önüne geçmek amacıyla Hindistan Müslümanlarına “Dinden çıkmış, Müslüman olmayan Türklere karşı” mücadele edilen cephelerde görev alacakları yalanını ortaya atmışlardır (Hülagü,1999: 925). Osmanlı cephelerinde savaştırılan Müslümanlardan bu taktiği anladıkları anda taraf değiştirenler de olmuş ve Mekke'de bulunan yaklaşık yedi yüz Hindistanlı Müslüman Osmanlı birliklerine katılmıştır (Ercan,2019: 43). Hindistan Müslümanları Millî Mücadele döneminde de maddî ve manevî desteklerini esirgememişlerdir. Bu bağlılık ve ilgi hem Millî Mücadele dönemi süresinde hem de sonraki süreçte devam etmiştir (Keskin,1991: 20).

Hindistan Müslümanları, Osmanlı Devleti'nin 1. Dünya Savaşı'ndan yenilgiyle ayrılmasından dolayı savaştan moral bozukluğuyla ayrılmışlardır. Ancak Savaş boyunca İngiliz savaş politikalarına bağımlı olmak zorunda kalan Hindistan Müslümanları, savaş bittikten sonra Osmanlı Devleti'nin kaderinin tartışıldığı günlerde, İngilizlerin savaş sırasında verdikleri sözleri yerine getirmeleri hususunda

baskı yapmaya başlamışlardır (Kişi, 2020: 759). İngiltere, 1. Dünya Savaşı sırasında Müslümanlara halifenin ve kutsal toprakların aynı şekilde kalacağını söylese de durum böyle olmamıştır. Bu sebeple Hindistan Müslümanları, aynı çatı altında yaşadıkları komşuları olan Hindulardan da destek görerek İngilizlere baskı yapmıştır. Osmanlı'nın zor durumda olduğunu gören Müslümanlar bunun önüne geçmek amacıyla engellemelere rağmen yeni bir cemiyet oluşturmuşlardır (Hülagü,1999: 917). Halifeyi muhafaza edip sürekliliğini sağlamak için Mevlâna Muhammed Ali Cevher tarafından 14 Kasım 1919'da ise Hindistan Hilafet Komitesi'ni (Khalifat Movement) kurmuşlardır (Günarlan,2020:14).

Şekil 2.2: Moulana Muhammad Ali, annesi ve kardeşi.

Kaynak: Gzt, Hilafet Hareketi, 2024.

Hilafet Hareketi, kısa sürede Kuzey Hindistan'ın pek çok noktasında karşılık bulmuştur. Ali kardeşler, dönemin hatırı sayılır Müslüman liderlerini Osmanlı Devleti'ni desteklemek ve Hindistan'daki İngiliz yönetimini protesto etmek amacıyla tek çatı altında toplamıştır. Bu hareket, kısa süre içinde Hindistan'ın bağımsızlığını kazanmak için yapılan ayaklanmanın bir parçası haline gelmiştir (Bozkaya, Hindistan Gezi Rehberi, 2021). Böylece Hint Hilafet Hareketi, büyük bir millî dava haline gelerek bir yandan Avrupa'ya heyetler göndererek Osmanlıların hayatta kalma mücadelesini desteklemiş, bir yandan da pasif direnişle İngiltere'ye baskı yapmıştır. Böylece Osmanlı'nın Sevr Antlaşması'ndan en az zararla çıkması için bu heyet tarafından çalışmalar yürütülmüştür. Millî Mücadele döneminde de Osmanlı'ya yardım etmeye devam etmişlerdir (Kişi, 2020: 760). Hindistan Müslümanlarının o dönemdeki ruh halini en iyi anlayan kişilerden birisi Hinduların ruhani lideri olan Mahatma Gandhi olmuştur. Gandhi, Hindu-Müslüman iş birliğini gerçekleştirmek amacıyla Osmanlı Hilafet konusunu ele alarak Hint inkılapçıları bu konu üstünde durmaya teşvik etmiştir. Onların da bu davaya el atmasıyla ve Müslüman aydınların katkılarıyla Hindistan'daki İngiliz egemenliğine bir darbe vurulması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda yapılan propagandalar küçük küçük ayaklanmalara neden olmuştur. Böylece İngiltere'nin Osmanlı'ya ve Hilafete olan düşmanlığı da Hindistan'da pek çok olayın yaşanmasına neden olmuştur. 1930'da İngiltere'de İşçi Partisi iktidarda olduğunda, Gandhi'nin hapsedilmesi üzerine İngiliz ve Hintli temsilciler arasında toplantılar yapılarak Gandhi hapisten çıkartılmıştır (Güngör,2006: 82). Bunun sonucunda 1935'te yeni bir reformla eyalet ve vilayetlerde bütün yetkiler Hintli bakanlara ve yasama organlarına bırakılarak Hint halkına seçim hakkı tanınmıştır. Ancak Hindistan'ın istediği tam bağımsızlıktır. Bu sebeple direnişlerini sürdürmüşlerdir. Sonuç olarak, Gandhi'nin etkisiyle Hindistan'da bağımsızlık talepleri güçlenmiştir. Bu da İngiltere'nin Hindistan'ı kaybetmesinin zeminini hazırlamıştır.

3.5.Hint Yarımadasını Bölme Düşüncesinin İlk Sinyalleri

İkinci Dünya Savaşı (1939-1945) sonrası dönemde Avrupa'nın sömürgecilik anlayışında savaşın Avrupa'da vermiş olduğu siyasî ve ekonomik tahribat nedeniyle farklılıklar olmuş, yeni bir sayfa açılmıştır. Avrupa artık sömürdüğü coğrafyalarda siyasî ve askeri baskılarla hakimiyet kurmaktan vazgeçmiş, yeni sömürgecilik yöntemleri uygulamaya başlamıştır (Güngör, 2006: 29). Fransız ihtilâli, I. Dünya Savaşı ve daha sonrasında II. Dünya Savaşı döneminde bağımsızlık hareketlerinde

artış yaşanmıştır. Bunun sonucunda ise pek çok yeni devlet tarih sahnesine çıkmıştır. Ancak günümüzde hâlâ Avrupa farklı ve gizli yöntemlerle sömürgecilik faaliyetlerini sürdürmeye devam etmektedir. Ayrıca sömürgeciliğin tek bir yüzü değil, pek çok yüzü, yönü ve çeşidi vardır. Bu konuda Bayram Kodaman sömürgeciliğin çeşitlerini şu ana başlıklar altında toplamıştır. Buna göre sömürgecilik şu başlıklar altında değerlendirilmelidir: Etnik Sömürgecilik, Siyasî ve Askerî Sömürgecilik, Demografik Sömürgecilik, İktisadî Sömürgecilik, Kültürel Sömürgecilik (A.g.e.:34). XX. yüzyılın ikinci yarısına kadar geçen sürede sömürgeye maruz kalan tüm ülkeler, Avrupa'nın egemenliğine karşı sesini çıkarmayarak ona bağlı olmuştur. Avrupa'nın bu gücünü, zihniyetine, ilmî ve teknik üstünlüğüne borçlu olduğu ifade edebiliriz. Kültür ve medeniyeti ona bu üstünlüğü sağlamıştır. Böylece, pek çok alanda kendini üstün kabul ettiren Avrupa ile diğer ülkeler arasındaki siyasi, ekonomik, kültürel alandaki ilişkinin ortak paydası adaletsizlik ve eşitsizlik olmuştur. Bu nedenle sömürdüğü topluluklara hürriyet ve hâkimiyet hakkı tanımamıştır (Güngör,2006:93).

XIX. ve XX. yüzyıla gelindiğinde tüm dünyada büyük imparatorlukların ömürlerini tamamlaması üzerine yeni ulus devletlerin ortaya çıkması ve milliyetçilik gösterecek olan gelişmelerin yaşanmasıyla Hindistan'daki Müslümanlar korkusuzca, baskı hissetmeden dinlerini yaşayabilecekleri ve ülkede hakimiyetini sürdüren sömürgeci İngiliz devletinin siyasi, sosyal ve toplumsal baskılarından kurtulmayı başaracakları bir menzile bulmaya çalışmışlardır. Ayrıca koyu Hindular tarafından bölgede Müslümanlara karşı artan Hindu milliyetçiliği yavaş yavaş Müslümanlar için tehlike haline gelmeye başlamış, bu durum Müslümanların kendilerini muhafaza etme hareketlerini oluşturarak Müslüman milliyetçiliğinin yükselmesini sağlayan etkenlerden olmuştur. Böylece Pakistan bir yandan Hindu bir yandan da İngiliz baskısı sebebiyle bağımsızlık konusunda ısrarcı olmuştur (Şahbaz, 2019:74).

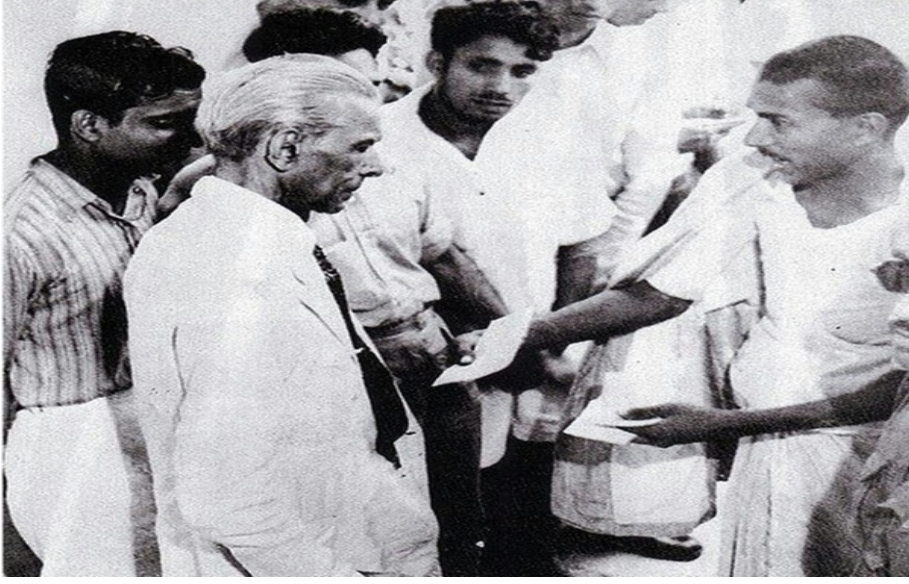
1850'lerden 1947'ye kadar süren dönemde, Hindistan'da milliyetçilik hareketi oldukça etkiliydi ve ülkenin bölünerek yönetilmesi fikri sıklıkla gündeme gelmekteydi. 1930'lara gelindiğinde, Hindistan için oldukça sıkıntılı bir dönem olmuştur. İsyanlar, ekonomik bunalımlar ve siyasi belirsizlikler ülkeyi etkisi altına almıştır. Ardından, 1939'da II. Dünya Savaşı başladıktan sonra Hindistan daha da zorlu bir süreç yaşamıştır. II. Dünya Savaşı'nda Hindistan, İngiliz sömürgesi olduğu için savaşa katılmak zorunda kalmıştır. Ancak, bu süreç Hindistan'daki bağımsızlık taleplerini güçlendirmiş ve savaş sonrası dönemde bağımsızlık hareketi daha da ivme kazanmıştır

(Dizlek,2018: 94). İngiltere'nin Hindistan'ın bağımsızlık sürecinde Kongre delegeleri ve siyasetçilerinin görüşleri alınmadan tek taraflı kararlar alması, Hindistan halkı arasında büyük bir tepkiye yol açmıştır. Hindistan halkı, bağımsızlık isteklerinin karşılık bulamaması durumunda savaşa katılmama gösterileri düzenlemiş ve savaş karşıtı direnişçi faaliyetlerde bulunmuştur (Bayur, 1998: 569). Savaşla birlikte, Hindistan'da önemli değişimler yaşanmaya başlamıştır.

Hindistan'ın İngiltere'nin yanında savaşması ve Müslümanların büyük bir kısmının bu savaşa katılması, birçok karmaşık faktörün sonucudur. Öncelikle, İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte Hindistan'da da siyasi dinamikler değişmeye başlamıştır. Kongre Partisi'nin liderleri, özellikle Jawaharlal Nehru ve Mahatma Gandhi gibi figürler, İngilizlerin Hindistan'ı savaşa sokmasının, Hindistan'ın bağımsızlık mücadelesi için bir fırsat olabileceğini düşünüyorlardı. Diğer yandan, Müslüman Ligi lideri Muhammed Ali Cinnah, İkinci Dünya Savaşı sırasında Hindistan'ın İngilizlerin yanında savaşmasını desteklemiştir. Bu, İngilizlerle sınırlı bir iş birliği yapma politikasının bir parçasıydı ve Müslümanların çıkarlarının gözetilmesini amaçlıyordu. Ayrıca, Müslümanların İngilizlere olan desteği, daha sonra Pakistan'ın kuruluşunu kolaylaştıracak siyasi dinamiklere katkıda bulunmuştur. Ancak, savaş yıllarında Hindu-Müslüman uyuşmazlığı daha da şiddetlenmiştir. Müslümanların sığır kesmesi, ibadet yerlerine yapılan saldırılar gibi olaylar iki dini grup arasında çatışmalara yol açmıştır. Bu tür olaylar, milliyetçilik hareketinin ateşini daha da körüklemiştir (Keskin, 1991: 69). Milliyetçilik ayrışması sadece dini alanda kalmamış, aynı zamanda ekonomik ve toplumsal alanlara da yayılmıştır. Özellikle Ganj kıyısındaki ticaret hanelerinden başlayarak, milliyetçilik fikirleri geniş kitlelere ulaşmıştır. Ayrıca, İngilizlerin savaş boyunca Hindistan'daki siyasi gerilimleri körüklemesi veya manipüle etmesi de bu uyuşmazlığı arttırmıştır. Sonuç olarak, İkinci Dünya Savaşı döneminde Hindistan'ın İngiltere'nin yanında savaşması ve Müslümanların büyük bir kısmının bu savaşa katılması karmaşık siyasi, askeri, dini ve toplumsal dinamiklerin sonucudur. Bu dönemde Hindu-Müslüman uyuşmazlığının artması ise Hindistan'ın bağımsızlık mücadelesini ve sonrasındaki bölünmeyi etkileyen önemli bir faktör olmuştur (Şahin, 2019: 51).

Müslümanlar, dil, gelenek-görenek, tarih ve duygusal bağlamda Hindulardan farklılaşmış ve kendi benliklerini ayrı bir ulus olarak görmeye başlamışlardır. Bu, Hindistan ve Pakistan'daki Müslüman toplulukların kendi varlıklarını daha net bir şekilde ifade etmelerine ve geleceklerini bu temel üzerine inşa etmelerine yol açmıştır (Şahbaz, 2019:72). Bunun üzerine Müslümanlar arasında, savaştan sonra bağımsız bir Hindu devletinin Müslümanlar için daha güvenli olacağı düşüncesi yaygınlaşmıştır. Müslüman Ligi, Hindistan hakimiyeti altında yaşamak yerine bağımsız bir Müslüman devleti kurulması fikrini desteklemeye başlamıştır. Bu süreçte, İngiltere'nin savaş sonrası zayıflaması ve Hindistan'ın bağımsızlık taleplerinin artmasıyla, Hindistan'ın bağımsızlığının kaçınılmaz olduğu düşüncesi yaygınlaşmıştır. Bu düşünce, Müslümanlar arasında da güçlü bir şekilde hissedilmiştir (Günarlan,2020:13).

Urduca'da "Do Kavmiyye Nazariyye", olarak bilinen, fikirsel olarak temellerinin atıldığı ve Müslümanların büyük kısmının desteğini de alarak ortaya çıkan "İki Ulus" teorisini önce fikirsel olarak ortaya çıkarıp daha sonra ise bu teoriyi hayata geçirme işlemini ise Pakistan devletini kuran ve bu devletin milli lideri olan Muhammed Ali Cinnah yapmıştır (Rızvî, 2022: 326). Cinnah, pek çok Müslüman tarafından fikirlerine saygı duyulan, itibar edilen bir şahsiyet olmuştur. Müslümanların bu topraklarda azınlık bir topluluk olarak değil bir ulus olarak yaşamlarını sürdürdüklerini savunmuştur. Müslümanların bölgede var olmaya başladıkları dönemden itibaren kendi gelenek, göreneklerini, dil ve tarihlerini ortaya çıkardığını ifade etmiştir. Bir tarafta Hindu, bir tarafta Müslüman olan iki topluluğun artık herhangi bir konuda ortak bir paydada buluşamayacak duruma geldiğini ileri sürmüştür. İki ulus arasında yaşanan çatışmaların Hint Alt Kıtasında kurulacak, Müslümanların oluşturduğu yeni bir devlet ile son bulacağı fikrini temel gayesi edinmiştir. Böylece İki Ulus teorisi uygulamaya geçmiştir (Khanday,2018,67). İki Ulus Teorisi, Pakistan'ın kuruluşunun temeli olmuştur. Alt Kıtadaki Hindular ve Müslümanlar arasındaki kültürel, siyasi, dini, ekonomik ve sosyal farklılıkların iki farklı siyasi ideolojiye yol açacak kadar büyük olduğunu ve bunun da Hindistan'ın iki bağımsız devlete bölünmesiyle sonuçlandığını ifade etmektedir.

Şekil 2.3: Muhammad Ali Cinnah

Kaynak: The Media Group, The Dawn of Pakistan, 2017.

Pakistan’da halka seslenen Cinnah’ın konuşması dönemin gazetelerinden biri olan “Cumhuriyet” gazetesinde “Hindistan Müslümanları Pakistan için kanlarını dökmeye hazır bulunuyorlar” başlıklı yazısında şöyle yer almaktadır:

Müslümanlar güçlü, teşkilatlanma da başarılı, hırslı ve azimli bir ulustur. Onlar Pakistan için yani Hindistan’ın Müslüman ve Hindulardan oluşan iki ayrı devlet şekline gelmesini sağlamak için kanlarını dökmeye ve mücadele etmeye hazırdırlar. Bugün mukadderatlarını belirleyecek olan seçimler için mücadele etmekteyiz. Müslümanlardan ilk etapta bu mücadele de kanlarını dökmeleri değil, Pakistan’ın geleceği ve Müslümanların birliği için oy kullanmalarını istiyoruz. Fakat bu gayede eğer kanlarımızla mücadele etme vakti gelirse onu da yapmaya hazır olacağız (Cumhuriyet Gazetesi,1948:5).

Böylece Muhammed Ali Cinnah, kurulması gerçekleşecek olan yeni devlette bölgedeki Müslümanların da haklarının arka plana atılmaması gerektiğini, bunu gerçekleştirme de başarılı olunamaması halinde ise kendi özgürlüklerini savaşla elde edeceklerini dünyaya duyurmuştur.

İki savaş arası dönemde, Müslüman topluluğu içinde iki önemli fikir akımı belirmiştir:

1.Müslüman Ligi ve Cinnah’ın Liderliğindeki Akım: Bu akım, Müslüman Ligi’nin lideri Muhammed Ali Cinnah tarafından yönlendirilmiştir. Bu akım, laiklik anlayışı ve Hindu olma fikrinden ziyade İslam inancına dayanarak Müslümanların kendi

devletlerini kurma düşüncesini savunmuştur. 1940 yılında düzenlenen Lahor Toplantısı'nda, Cinnah, savaş bitiminde Müslüman Hindistanlıların kendilerine ayrı bir devlet kurması fikrini ortaya atmıştır. Kurulacak olan bu devletin adının da Pakistan (Pakların ülkesi) olması önerilmiştir. Ancak, ayrılmanın detayları bu toplantıda henüz tam olarak belirtilmemiştir.

2.Mevlâna Ebu Kalam Azad ve Birlikçi Akım: Mevlâna Ebu Kalam Azad önderliğindeki bu akım, savaş sonrasında bağımsız Hindistan Devleti'nde Müslümanların Hindu toplumuyla birlikte yaşaması gerektiğini savunmuştur. Bu akım, toplumsal birlik ve entegrasyonun önemini vurgulamış ve Müslümanların ayrı bir devlet kurma fikrine karşı çıkmıştır (Uludağ,2011: 225).

Müslüman Ligi lideri Muhammed Ali Cinnah'ın Hindistan'ın bağımsızlığı konusundaki duruşu, Kongre Partisi'nin tutumundan farklı olmuştur. Müslüman Ligi, özellikle Hindistan'ın Müslüman nüfusu tarafından desteklenen bir siyasi partidir. Parti, İngiliz hükümetiyle iş birliği yaparak bazı isteklerde bulunmuştur. Cinnah ve Müslüman Ligi, Hindistan'ın bağımsızlığı için sadece İngilizlerle iş birliği yapmakla kalmayıp, aynı zamanda Müslümanların çıkarlarını da göz önünde bulundurmaya amaçlamıştır. Cinnah'ın talebi, Hindistan'ın bağımsızlığı için sadece Kongre Partisi'nin istediği gibi tek bir devlet yerine, Müslüman çoğunluklu bölgeler için ayrı bir devletin kurulmasıdır (Şahin, 2019: 49). Kongre Partisi, başlangıçta Hindistan'ın tam bağımsızlığını savunurken, Müslüman Ligi'nin talepleriyle uyumlu olmadığı için Cinnah'ın önderliğinde Müslümanların daha özgürce kendi kaderlerini belirleyebilecekleri bir yol izlemişlerdir. Cinnah ise bu süreçten sonra Hindistan siyaseti içinde daha aktif yer almıştır. Kongre Partisi'nin İngilizlere karşı daha sert bir tavır almasıyla Müslüman Ligi'nin siyasi sahnedeki rolü daha da güçlenmiş ve Cinnah'ın liderliğinde Pakistan'ın kuruluşu için yol açmıştır (Günarslan,2020:10). Cinnah'ın 1940'taki Lahore'deki toplantısında Pakistan fikrinin ortaya atılması, bu dönemdeki Müslüman liderler arasındaki görüş ayrılıklarını derinleştirmiştir. Ancak, bu fikrin detayları 1946'ya kadar netleşmemiştir. Bu süre zarfında Müslüman topluluğu içinde ve Hindistan'ın siyasi sahnesinde çeşitli müzakereler ve tartışmalar yaşanmıştır. Bu dönemde, Müslümanların kendi siyasi ve toplumsal geleceklerini şekillendirme konusundaki farklı görüşleri büyük önem taşımıştır (Dizlek,2018: 95).

Gandhi, hapisten çıktığı zaman parçalanmasını istemediği Hindistan için oldukça ciddi bir sorun ortaya çıkmaya başlamıştır. "Müslüman hareketin ayrılma talebi". Gandhi, Hindistan'ın birliğini ve bütünlüğünü korumak istemiş ve Müslümanların ayrı bir devlet taleplerine karşı çıkmıştır. "Gandhi'nin, "İsterseniz beni ikiye bölebilirsiniz, ama Hindistan'ı bölmeyin" şeklindeki sözleri, Hindistan'ın bölünmesine karşı çıkışının bir ifadesi olmuştur. Müslüman lider Muhammed Ali Cinnah ise Müslümanların kendi özerkliklerini sağlayacakları ayrı bir devlet kurma talebini savunmuştur. Müslümanların Hindular tarafından değil kendi kendilerini yönetmeleri gerektiğini savunarak ayrı bir devlet kurma isteğini vurgulamıştır (A.g.e., 52). 1944 yılında Bombay'da gerçekleşen görüşmede, bu iki lider arasında herhangi bir uzlaşmaya varılamamıştır. İkinci Dünya Savaşı boyunca yaşanan isyanlar ve çatışmalar da bölünme sürecini karmaşık hale getirmiştir. Savaşın sona ermesiyle birlikte, 1945'te Hindistan'da seçimler yapılmıştır (Özcan, 1998: 75). Seçimi kazanan yönetim ile İngiliz Hükümeti, Hindistan'dan tamamen çekilme konusunda anlaşmıştır. Ancak, çekilme şartlarından Hindu ve Müslüman grupların bölgelerinin ayrılarak federatif devlet sistemi önerisi, Kongre Partisi tarafından kabul görmemiştir.

3.6. Hindistan'ın Bölünmesi

3 Haziran 1947'de son İngiliz Genel Valisi Lord Mountbatten, Hindistan'ın batısı ve doğusunu içine alacak Pakistan devletini kurulması planını açıklamıştır. Bu plan hem Müslüman hem de Hindu gruplar tarafından kabul edilmiş ve 18 Temmuz 1947'de İngiliz Parlamentosu tarafından onaylanmıştır (Günarslan,2020:9). İki Ulus teorisini gerçekleştirmek için İngiltere'nin bölgeden geri çekilmek zorunda kalmasıyla 14 Ağustos 1947'de Pakistan ile Hindistan dini gerekçeler temelli bölünme sonucu kurulan devletler olmuşlardır (Mermer, 2018: 29). Bundan sonra iki toplumun liderleri arasında bölünme hattının nereden geçeceği hakkında bazı münakaşalar yaşanmıştır. Kuruluş evrelerinde Hindistan'ın ortada kaldığı şekilde, Doğu Pakistan ve Batı Pakistan şeklinde iki ayrı bölünme yaşanmıştır. Bu konuda anlaşmaya varılması en zor olan yerler Bengal ve Pencab bölgeleri olmuştur. Pencap'ta sınır, bölgenin iki önemli merkezinin arasından geçmiştir. Böylece Amritsar, Hindistan Cumhuriyeti'nin olurken Lahore ise Pakistan Devleti'nin egemenliği altında kalmıştır. Doğu Pakistan bölümünde 1971 tarihinde bir iç savaş gerçekleşmiş ve bu durumu kendi çıkarları için kullanan Hindistan duruma dahil olmuştur. Böylece "Bangladeş" adıyla Batı Pakistan tarafından ayrılıp bağımsız yeni bir devlet kurulmuştur (Karaca, 2019).

Hindistan'ın 1947'de bağımsızlığını kazanması, ülkenin tarihi, coğrafi, bölgesel, siyasi, ekonomik, sosyolojik ve demografik yapılarında önemli değişikliklere neden olmuştur. Bu sürecin sonunda ülkede yoksulluk çok fazladır. Bunun sebebi de bölgeyi sömüren İngilizler ve onların uyguladığı politikalar olmuştur. Geniş bir coğrafya olan Hindistan için ulaşım çok önemliydi. Bölünme sonrası demiryolları ağı hasar alarak birçok noktada kesintiye uğramıştır. Batı'da Afganistan'dan Doğu'da Burma sınırına kadar uzanan Hindistan, çevresindeki Pakistan, Bengaldeş, Burma, Bhutan, Nepal ve Sri Lanka'nın ulaşım hatlarını birbirine entegre etmiş bir durumdayken bu yapının çökmesi ciddi sorunlara sebep olmuştur (Bozkaya, Hindistan Gezi Rehberi, 2021).

Bu bölünme süreci, Hindu-Müslüman ilişkilerinde uzun süreli etkiler bırakmıştır. Toplumlar arasındaki güven ve hoşgörü ortamı ciddi şekilde zedelenmiş ve Hindistan-Pakistan arasında gerilimler devam etmiştir (Bayur,1950: 659). 1947 yılının ağustos ayında özgürlüğünü eline alan iki ülkede başlayan iç sorunlarda, bir yılda yaklaşık dokuz milyon insan yaşadığı toprakları terk etmek zorunda kalmış ve iki milyon insan yaşamını kaybetmiştir (Uludağ,2011: 227). Muhammed Ali Cinnah ve Jawaharlal Nehru gibi liderler, bağımsızlıklarını ilan eden ülkelerinde ulusal birliği ve istikrarı sağlamak için mücadele etmişlerdir. Ancak, bu süreçte her iki ülke de çeşitli iç bunalımlarla karşılaşmıştır. Cinnah, Pakistan'ı İslam temelleri üzerine inşa etmeyi amaçlamış olsa da demokratik hukuk düzeni ve vatandaşların dinlerini özgürce yaşama garantisi gibi prensipleri vurgulamıştır. Nehru ise Hindistan'ı köklü bir Hindu milliyetçiliği ile yönetmeyi hedeflemiştir (Dizlek,2018: 96). Hindu milliyetçileri ülkenin bölünmesini bir mağlubiyet olarak görmüşlerdir. Onlara göre bu mağlubiyet, Gandhi'nin Müslümanlara göstermiş olduğu tavizlerin bir karşılığıdır. Bölünme süreci ve Müslümanların ayrı bir devlet kurma talepleri Hindu milliyetçileri arasında mağlubiyet duygularına ve öfkeye neden olmuştur. Gandhi, 12 Ocak 1948'de Müslüman, Hindu ve Sihler arasındaki düşmanlığın biterek dostluğun oluşması için ölüm orucuna başlayacağını söylemiştir. Gandhi'nin 1948'deki ölüm orucu girişimi, toplum liderlerinden kavganın sona ereceği sözünü alınca barışçıl bir şekilde sona ermiştir (Telatar,2017: 42). Mahatma Gandhi'nin barışçıl çabaları, özellikle Hindu milliyetçileri arasında bazı çevrelerde eleştirilmiş ve hatta Müslüman yanlısı bir davranış olarak görülmüştür. Nathuram Godse gibi fanatik bir Hindu, bağımsızlık sürecinde yaşanan bölünme ve şiddet olaylarını Gandhi'nin tavizleri ve barışçıl yaklaşımıyla ilişkilendirerek Gandhi'yi sorumlu tutmuştur. Godse, bu nedenle Gandhi'yi

30 Ocak 1948'de suikast düzenleyerek öldürmüştür. Bu suikast, Hindistan ve Pakistan'ın bağımsızlık sonrası dönemindeki gerilimleri ve komünal nefreti daha da derinleştirmiştir. Godse ve onun gibi fanatiklerin eylemleri, ülkedeki etnik ve dini ayrılıkları daha da kötüleştirerek toplumda daha fazla gerilime neden olmuştur. Godse ve suikastta yardım edenler, cinayetin ardından yargılanmış ve kasım ayında idam edilmiştir (A.g.e., 43).

Bağımsızlığını kazandıktan sonra arkasında güçlü bir ülke bırakmak istemeyen İngiltere, bunun yerine bölünmüş, kaos ve iç karışıklıklarla karşı karşıya kalan bir Hindistan'ın varlığından memnuniyet duymuştur. Farklı dine, kültüre, medeniyete sahip toplumların aynı çatı altında varlığını sürdürmesinden bu ayrışmalardan kaynaklanan iç savaşların yaşanması İngiltere'nin böl-yönet politikasına göre hareket ettiğini göstermektedir (Uludağ,2011: 227). Bağımsızlıklarını kazandıktan sonra Hindistan ve Pakistan, ulus devlet anlayışı ile ortaya çıkardıkları devletlerini, önceki uygulamalardan arındırmak için çabalamıştır. İkisi de İkinci Dünya Savaşı sonrası yaşanan Soğuk Savaş döneminde karşılıklı olarak anlaşmaya varamadıkları noktalarda Birleşmiş Milletler ve ikili görüşmeler aracılığıyla çözmeye çalışmışlardır (Dizlek,2018: 96). Hindistan'ın bağımsızlığını kazanmasından günümüze kadar geçen 70 yılı geçen süreçte ülkede yapılan araştırmalar sonucu artış gösteren tek din İslamiyet olmuştur. 1951 yılı nüfus sayımlarına bakıldığında %84,8'lerdeki Hindu çoğunluk sonraki dönemde %79,8'lere gerilerken Müslümanların varlığı ise resmî sonuçlara göre %9,8'lerden %14,2'lere çıkmıştır. Günümüzde Hindistan'da yaşayan Müslüman nüfusun sayısı ve toplamdaki Müslüman payının ne kadar olduğuyla alakalı yapılan araştırmalarda net veriler yer almamaktadır. 2023 yılı Hindistan verilerine bakıldığında nüfus 1 milyar 425 milyon 775 bin 850 civarındadır. Bu oranda Müslüman Hindistanlıların nüfustaki payı ortalama %15 oranındadır (www.gzt.com). Bu veriler göz önüne alındığında Hindistan'da yaklaşık 200 milyon Müslüman yaşamaktadır. Ancak her ne kadar son dönemde gelişmeye başlayan bir coğrafya olarak varlığını sürdürse de hala çözülmeyi bekleyen bazı sorunlar mevcuttur. Bunların başında hem Hinduları hem de Müslümanları ilgilendiren Keşmir Meselesi gelmektedir.

3.7.İngiliz Sömürge Döneminden Kalan Bir Miras: Keşmir Sorunu

Keşmir, Çin'in Tibet bölgesinin sınırında yer alması, coğrafi olarak Asya kıtasının orta kısmında bulunması sebebiyle Pakistan, Hindistan ve "Asya'nın Kalbi" ve "Alt Kıta'nın Tacı" unvanlarıyla tanınmaktadır. Ayrıca bulunduğu konum nedeniyle de stratejik olarak önem taşımaktadır (Eryüksel,2017: 45). Pakistan ve Hindistan'ın iki ayrı devlet olarak tarih sahnesinde yer aldıktan sonra iki ülke arasında yaşanan sorunlardan en önemlisi Keşmir meselesi olmuştur. İngilizler, XIX. yy. ortalarında kuzey taraflarında Keşmir, güney kısmında Sri Lanka, doğuda Burma ve batı taraflarında ise Peşaver'e uzanan geniş bir sömürge imparatorluğu kurmuştur (Güven,2018). Daha sonra ise Hindistan için önemli bir dönüm noktası olan bağımsızlık mücadelesi XIX. yüzyılın sonlarında başlamıştır. Zaman geçtikçe Hindu halk ve Müslüman Hindistanlılar, bölgedeki güç olan İngiltere baskılarına ve sömürgeciliğine karşı beraber mücadele göstermeye yönelmişlerdir. Mücadelelerinde başarılı olarak bağımsızlıklarını kazanmış, uzun ve bol mücadeleli bir dönemin sonunda tarihler 15 Ağustos 1947'yi gösterdiğinde Hindistan ve Pakistan birbirinden bağımsız olarak ayrılığını ilan etmiştir (Eryüksel,2017: 49). Günümüzdeki Hint alt kıtada yer alan Bangladeş de Müslüman topluluğun çoğunluğu oluşturduğu kısımlar Pakistan'ı, diğer kısımlar ise Hindistan devletini oluştururken ihtilafli bölge olan Keşmir ise bu süreçte hâlâ netleşmeyen bir çözümsüzlük olarak kalmıştır. Keşmir sorunu aslında 1947 yılında bölgede Pakistan ile Hindistan adında ayrı iki devletin ortaya çıktığı, hakimiyetin hangi devlette olacağı ile ilgili paylaşmakta zorlanılan bir toprak meselesi olarak başlasa da aslında bu uyuşmazlık, 1819 senesine gidildiğinde, günümüzde büyük çoğunluğu Hindistan'da yaşayan Sihlerin yönetimi ele geçirmeleriyle başlamıştır (Şahbaz, 2019:71). Keşmir, 16 Mart 1846 tarihinde sömürgeci İngiliz hükümeti tarafından gerçekleştirilen Amritsar Antlaşması ışığında, toprağıyla ve burada yaşayan halkıyla beraber yedi milyon rupi civarında düşük bir miktar karşılığında Hindu olan Maharaca Guláb Singh'e satılmıştır (Sheikh, 2016: 22). Bu sebeple de hala Hindular bölgede hak iddia etmektedirler. Günümüzde Keşmir'in çoğunluğu "Cammu Keşmir" ismiyle Hindistan devleti sınırları içerisinde yer alırken, daha az bir kısmı "Azad Keşmir" ismiyle Pakistan sınırları içinde yer almaktadır. İnsanların, yerleşimin olmadığı en küçük kısmı ise "Aksai Çin" denilen Çin devletinin kontrolünde bulunmaktadır (TASAM,2011).

Güncelliğini koruyan Keşmir meselesi, “Ulus” gazetesinin “Keşmir’de durum kötüleşiyor” başlıklı yazısında şöyle yer almaktadır:

Geçmişte yaşanan sorunlarda Pakistan’ın Birleşmiş Milletlere yapmış olduğu başvuru gibi bu defa da Hint hükümetinin Güvenlik Konseyine başvurduğu görülmüştür. Pakistan Dışişleri Bakanlığı tarafından şikâyet edilen, Pakistan bu süreçte asilerle beraber hareket ediyor iddiaları yalanlanmıştır. Hindistan ve Pakistan’ın bağımsızlığını almasıyla tamamlanan 1947 yılının sonrasında birçok hadisenin yaşanmasına neden olmuştur. İki devlet arasında bölüştürülemeyen yerler için binlerce insan yaşamını kaybetmiştir (Ulus,1948:5).

Britanya hakimiyetindeki Hindistan’ın bölünmesinden sonra Hindistan ve Pakistan arasında başlayacak olan mücadelenin baş aktörü olan Keşmir’de pek çok kişinin etkilendiği, yurtlarından edildiği savaş yaşandığında bölgede önemli coğrafik ve demografik değişiklikler gerçekleşmiştir. Bunun üzerine ‘‘Pakistanlıların yönettiği Kaşmir’’ ve ‘‘Hintlilerin yönettiği Kaşmir’’ olarak ikiye bölünme yaşanmıştır. Bu tarihten sonra da Keşmir konusu iki düşman devlet arasında anlaşmazlık meselesi haline gelmiş ve bahsedilen bölge için dönem dönem kanlı savaşlar yaşanmıştır (Sheikh, 2016: 23). Bölge nüfusuna bakıldığında yüzde seksen gibi ciddi bir çoğunluğun Müslüman olduğu ancak bölge yöneticiliğini bir Hindu’nun yaptığı Cammu ve Keşmir’in akıbeti konusunda ortak payda da buluşulamamıştır. Keşmir’in konumu mevzusu iki ülke için günümüzde de hala devam eden kronik bir sorun haline gelmiştir. Keşmir’de yaşayan Müslümanlar, topraklarında sürekli baş gösteren zulüm ve baskılarla mücadele etmek zorunda kalmışlardır. Müslümanlara karşı yapılan bu insanlık vahşetlerinde yapılanların seviyesi o kadar artmıştır ki, ezanların okunması yasaklanmış, din görevlileri görevlerini yaptıkları sırada müdahalelere maruz kalmış, camilere gidilmesinin önüne geçmek için kilitler vurulmuş, insanlar öldürülüp işkenceler edilmiştir. Özellikle Pakistan ve Hindistan’ın bağımsızlığını elde ettikleri süreçte yaşanan karışıklıklarda Hinduizm dinine mensup Maharaca tarafından ilk kıvılcımlarının atıldığı katliamlar sırasında Hindistan hakimiyeti altındaki Cammu bölgesinde az bir zamanda iki yüz bin Müslüman katledilmiştir (Eryüksel,2017: 49). Bu nedenle Keşmir meselesi Müslümanlar arasında daha fazla gündeme gelmesi ve duyurulması gerektiğine inanılmaktadır.

Pakistan halkı Cammu Keşmir'i Hindistan işgali altındaki topraklar olarak tanımlarken, Hindistan'daki Hindular ise Azad Keşmir'i Pakistan işgali altındaki Keşmir olarak görmekteydiler (A.g.e). İngiltere ise, arabuluculuk rolü oynayarak meseleyi çözüme kavuşturmayı sağlamanın aksine Hindistan tarafını gizli olarak desteklemektedir. Yaşanan tüm olaylar sonucunda bir karara bağlanmayan Keşmir meselesi böylelikle Uluslararası bir mesele haline gelmiştir. 1 Ocak 1949'de Keşmir'de Birleşmiş Milletler vasıtasıyla bir mütareke imzalanmıştır. Cammu ve Keşmir ile aynı kategoride yer alan Haydarabad ve Cunagarh (Hint yerel bölgeleri) anlaşmazlıklarında halkın kararına başvurarak bölgenin geleceği için oylama yapılmasına karar veren Hindistan, Keşmir meselesinde aynı tavrı göstermemiştir. Pakistan'ın da halk oylamasına giderek aynı yöntemle sorunu çözmeye çalışıp hareket etmesi konusunda olumlu bir davranışta bulunmamıştır (Khanday,2018: 70).

1962 yılının Kasım ayında Türkiye, hem NATO'nun bir üyesi olması hasebiyle hem de Pakistan ile geçmişten süregelen dostluk bağlarına sahip olması sebebiyle Pakistan ile Hindistan arasındaki çatışmada orta yolu bulmak adına arabulucu konumda yer almıştır. Sözü edilen iki devletin de Türkiye'nin bu arabuluculuğunu kabul etmeleriyle 1962-1963 senelerinde görüşmeler yapılmış ancak bir sonuca bağlanamamıştır. 1965 senesine gelindiğinde ise Keşmir meselesinin kırılma noktasına geldiğini ve bunun sonucunda Hindistan-Pakistan devletlerinin bir savaşa giriştiği görülmüştür. 1965 yılının Nisan ayında bir sınır bölgesi olan Sind-Gujarat bölgesinde Pakistan ve Hindistan askerleri arasında ufak çaplı bir çatışma yaşanmış, az bir sürede bu çatışma Sihlerin yoğunlukta yaşamış olduğu Pencap kısmına kadar genişlemiştir. Aynı senenin haziran ayında ise bu çatışma büyüyerek literatüre "1965 Pakistan-Hindistan Savaşı" olarak geçen mücadeleye dönüşmüştür.

Hürriyet Gazetesi 24 Mayıs 1965 tarihli haberde Keşmir meselesiyle ilgili çözüm arayışları hakkında atılan adımlardan şöyle bahsedilmektedir:

1947'de Pencap'ta yaşanan kargaşalar, bölgenin mihracinin Hintli bir yönetici olduğu ancak halkın büyük çoğunluğunun Müslüman olduğu Keşmir'de de kendini göstermiştir. Yaşanan isyan Kuzey Batı'da yaşayan aşiretler tarafından da destek alınca Mihrace Keşmir'i Hindistan'a katmak istemiş ve Hindistan da normal şartların tekrar oluşması için serbest bir oylama yapılmak şartıyla ilhaki kabul etmiş ve Keşmir'in hükümet merkezini muhafaza etmek üzere askerî birlikler göndermiştir. Bununla birlikte, bölge

halkının bir araya gelme şekli ve coğrafi ve ekonomik bağları sebebiyle Keşmir'i ele geçirmek isteyen Pakistan'da gerginliğe sebep olmuştur. Keşmir'de mücadeleler devam etmiş ve 1948 yılında iki devlet Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyine başvurmuşlardır. Birleşmiş Milletler 1949 senesinden 1959 yılına kadar her fırsatta Keşmir meselesine bir çözüm bulunmasına çalışmış ve farklı girişimlerde bulunmuştur (Hürriyet,1965:5).

2001 yılında yaşanan 11 Eylül saldırılarının tüm dünyadaki yankısıyla, bu durumun burada yaşayan Müslüman halkın günlük yaşantısındaki etkisiyle ve iki ülke arasında yaşanan savaşların bir türlü sonuç bulmamasıyla iki düşman ülke arasında Keşmir sorunu günümüzde dahi çözülemeyen bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır (Aydın,2018: 93). Ayrıca 11 Eylül saldırıları sonrasında Müslüman olmayan toplumlar tarafından önyargıyla Müslümanların üzerinde bir baskı kurmuştur. Keşmir meselesinde de bölgedeki birçok İslâmî kurum ve kuruluş devlet tarafından terörist olarak yaftalanmıştır (Şahbaz, 2019:75). Fakat ne yazık ki, tarihi süreçte Hindistan ve Pakistan devletlerinin anlaşmazlık yaşadığı bölge olan Cammu ve Keşmir, çözülemeyen bir düğüm şeklindedir. Çözüme kavuşturmak için gerçekleştirilen görüşmeler ve bazı devletlerin araya girmesiyle gerçekleşen ara bulma faaliyetleri etki göstermemiştir (Aydın,2018: 94). Keşmir'de son durum, oldukça gergin ve karmaşık olmakla birlikte Keşmir, Hindistan ve Pakistan arasında bölünmüş bir bölge olmaya devam etmektedir. Hindistan, 2019 yılında Cammu Keşmir bölgesinin özerkliğini kaldırarak bölgeyi iki birlik toprağına ayırmıştır. Bu hamle, Pakistan ve Keşmir halkı tarafından şiddetle protesto edilmiştir. Hindistan, ayrıca Cammu Keşmir'de sık sık sokağı çıkma yasağı ilan etmekte, internet erişimini kesmekte ve güvenlik güçlerini arttırmaktadır. Pakistan ise, Hindistan'ın Cammu Keşmir'de G20 toplantıları düzenlemesine tepki göstermiştir. Bunun uluslararası hukuka aykırı olduğunu savunmuştur. Pakistan'ın kontrolündeki Azad Keşmir bölgesinde ise siyasi istikrarsızlık yaşanmaktadır. Azad Keşmir Başbakanı Serdar Tanvir İlyas, yargıya hakaretten suçlu bulunarak görevinden azledilmiştir. Son dönemde bölgede barış ve istikrarın sağlanıp kalıcı hale gelmesi için uluslararası toplumun daha fazla çaba göstermesi gerekmektedir. Özellikle de Uluslararası bir sorun olarak adlandırılan Keşmir Sorunu, İngiltere'nin sömürge yıllarının bir mirası olarak Müslümanlara yapılan zulümler sebebiyle en çok da İslam alemini ilgilendiren bir mesele olarak karşımıza çıkmaktadır.

SONUÇ

Güç sahibi olma talebi tarihin her döneminde ülkeler arası ilişkilerin temelinde yer almıştır. Günümüz dünya düzenine baktığımızda da görülen tablo bu görüşü doğrular niteliktedir. Dünya ekonomisinin büyük çoğunluğunda söz sahibi olan emperyalist devletler, sahip oldukları kaynakları korumak amacıyla, farklı stratejiler uygulayarak ekonomik krizler, bölgesel çatışmalar, soykırma dönüşen savaşlar gerçekleştirmektedir. Bunun sonucunda da sömürgecilik ile sömürdükleri topluluklar ekonomik gelirlerini, siyasi bağımsızlıklarını ve kültürel zenginliklerini kaybetmişlerdir. Günümüz Hindistan'ının toplumsal ve siyasal yapısını oluşturan en önemli etken ise işgalcisi olan İngilizler olmuştur. Bu sebeple Sömürgecilik kavramı Hindistan coğrafyası için özellikle 18-19.yy'da uzun dönem önemini koruyan bir olgu olmuştur. Avrupalıların Hindistan'a ulaştıklarında ilk amaçları bölgeye egemen olma, başka bir deyişle yeni sömürgelere ve zenginlik kaynaklarına ulaşmaktır. Diğer amaçları da gün geçtikçe Hristiyanlığı dünyaya hâkim kılma arzusudur. Bu sebeple Türklüğün hâkim olduğu bölgeleri kuşatma gayesiyle Hindistan'ın çeşitli bölgelerini istila etmişlerdir. Bölgede Delhi Türk Sultanlığı'nın (1206-1526) kurulmasıyla başlayan ve yaklaşık altı buçuk asır süren daha sonra ise Babürlüler ile 1526'dan 1857'ye kadar devam eden Türk hakimiyeti söz konusudur. Babür İmparatorluğu'nun hakimiyetinin azalmasında Nadir Şah'ın 1739'daki saldırısı ve Ahmed Şah Dürrani'nin 1756'daki saldırısı önemli bir rol oynamıştır. Nadir Şah, Delhi'yi ele geçirerek ve birçok bölgeyi yağmalayarak Babür İmparatorluğu'na büyük bir darbe vurmuştur. Benzer şekilde, Ahmed Şah Dürrani'nin Hindistan'a yönelik saldırıları da imparatorluğun zayıflamasına ve iç karışıklıkların artmasına neden olmuştur. Bu süreçte Babür İmparatorluğu, dış müdahalelere karşı savunmasız kalmış ve İngilizler gibi dış güçlerden yardım almaya başlamıştır. İngilizler, Hindistan'daki siyasi istikrarsızlıktan ve imparatorluğun zayıflamasından faydalanmışlardır. Böylece bölgeye ilk gelişi ticaret amacıyla olan Doğu Hindistan Şirketi'nin XIX.yy ortalarına doğru yavaş yavaş bütün Hindistan'ı eline geçirmesiyle İngiliz sömürgeciliği hızlanmıştır. Gerekli büyümeyi sağladıktan sonra ticari faaliyetlerin yanında askeri faaliyetlere el atarak ekonomik anlamda işgal sürecini başlatmıştır. Bölgenin o dönem ki hâkimi olan Babür Devletinin ve yerel krallıkların bu süreci olması gerekenden geç idrak etmesi işgal karşısında etkili bir direniş yapılmasını engellemiştir. Bir şirketin bir ülkeyi, ki bu ülkenin Hindistan gibi büyük bir coğrafya da yer alması,

sömürgeleştirmesi o döneme kadar görülmemiş bir olaydır. İngilizlerin yönetimden uzak durarak şirketler aracılığıyla sömürge faaliyetlerini yürütmesi Babür Devletinin ve yerel krallıkların bu durumu geç idrak etmesine sebep olmuştur. Hem de yerel halkın endişelerinin önüne geçerek sömürgeciliğe karşı bilinçlenmeyi engellemiştir. Ayrıca Babür İmparatorluğu'nun giderek zayıflaması, yerel krallıklar arasında yaşanan taht kavgaları, kast sisteminde üst kademelerdeki toprak sahiplerinin kişisel çıkarları ve elde ettikleri ayrıcalıklar uğruna bu işgali görmezden gelmeleri Hindistan gibi önemli ekonomik potansiyele sahip bir ülkenin sömürgeleşmesine neden olmuştur.

Müslümanlar ile Hinduların başlattıkları büyük ayaklanmayı bahane eden İngilizler, 1857'de idare hakkını şirketten devlete geçirerek Hindistan yönetimine el koymuşlardır. Britanya ile Hristiyanlığın ezeli düşmanı olarak görülen Müslümanlar idarî makamlardan tamamen uzaklaştırılmak suretiyle ikinci sınıf vatandaşlığa itilmişlerdir. Üstüne bir de kültür asimilasyonu başlatmışlardır. İngiltere'nin Hindistan'ı tamamen kontrolü altına alması, Hindu toplumunu büyük ölçüde etkilememiş ancak Müslüman toplumunu hükmeden bir toplum olmaktan uzaklaştırmıştır. Bu süreç, özellikle XX. yüzyılın başlarından itibaren (özellikle de Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra) Hindistan Müslümanları arasında ayrı bir Müslüman devlet kurma düşüncesinin yayılmasına yol açmıştır. İki savaş arası dönemde, Müslüman liderler (özellikle de kaid-i azam olarak bilinen Muhammed Ali Cinnah) Pakistan idealini gerçekleştirmek için çaba sarf etmiştir. İngiltere'nin 1947'de Hindistan'dan tamamen çekilme kararı almasıyla birlikte Pakistan'ın kuruluşu ilan edilmiştir. Ancak, Pakistan'ın kurulmasından hemen sonra, ülkenin doğusunda etnik ayrımcılık ve merkezi yönetime karşı isyanlar başlamıştır. Bu süreç, 1971 yılına kadar süren bir iç savaşla sonuçlanmış ve Doğu Pakistan, Bangladeş adıyla ayrı bir devlet olarak bağımsızlığını ilan etmiştir. İngiliz politikalarının da etkisiyle, büyük Hindistan toprakları üç ayrı devlete bölünmüştür. Ancak sorunlar bununla sınırlı kalmayıp bölünme sonrasında da devam etmiştir. Yaşanan göç sorunları büyük katliamlara sebep olmuştur. Özellikle daha sonraki dönemde de bölgenin en önemli sorunlarının başında gelen Keşmir'de kanlı çatışmalar yaşanmıştır. Keşmir sorunu çalışmamızın başından beri ifade etmeye çalıştığımız Batı'nın sömürgecilik anlayışının bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bu sorun, İngiliz sömürge döneminin sonuçlarından biri olarak ortaya çıkmıştır. Hindistan'ın bağımsızlığını kazanması ve ardından Pakistan'ın

kurulmasıyla birlikte Keşmir, Hindistan ve Pakistan arasında anlaşmazlık konusu haline gelmiştir. Bu durum zaman zaman sıcak çatışmalara yol açmış ve bölgede istikrarsızlık yaratmıştır. Keşmir sorunu, bölgedeki etnik, dini ve siyasi farklılıkların yanı sıra Hindistan ve Pakistan arasındaki rekabetin de bir sonucudur. Her iki ülke de Keşmir'i kendi egemenlikleri altında görmekte ve sorunun çözümü konusunda uzlaşmaz bir tutum sergilemektedir. Bu sebeple Keşmir sorunu Hindistan ile Pakistan arasındaki ilişkileri etkilemektedir. Sorunun çözümü konusunda savaş ve barış arasında bir kararsızlık yaşanmaktadır. Uluslararası toplumun da bu süreçte aktif bir rol oynaması önemlidir. Böylece Emperyalist güçler, güçlerine güç katmak amacıyla işgal ettikleri yerlerde her türlü haksızlığı ve zulmü meşru saymıştır. Kendi emelleri için bölgedeki devletleri karşı karşıya getirmiş ve sömürgecilik anlayışlarını gizleyerek sömürgeciliğe devam etmişlerdir. Bunun adı, onlara göre geri kalmış toplumlara medeniyet, demokrasi ve insan haklarını götürmek olmuştur. Dünyanın günümüzdeki görüntüsü de bunu doğrular nitelikte olup bugün de demokrasi ve insan hakları gibi kavramlarla dünya gündemini meşgul eden devletler şüphesiz ki; kendi işlemiş oldukları insanlık suçlarına meşruiyet dayanağı bulmakta hiç sıkıntı çekmemektedirler. Şunu ifade etmeliyiz ki; hiçbir toplum ya da devletin, insanların doğuştan sahip oldukları temel hak ve hürriyetlerini kısıtlayıp elinden almaya hakkı yoktur.

KAYNAKÇA

- Ahadyar, Ahmad. (2022). *Afganistan ile İngiliz Doğu Hindistan Şirketi Arasındaki Ticari İlişkiler* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). T.C. Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli. 15-20.
- Ali, Aamir. (2017). *Hindistan'da Son Türk Sultan II. Bahadır Şah Zafer ve 1857 Bağımsızlık Savaşı* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya. 70-110.
- Ansari, S. (2000). İbrahim Ludi. *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.21. İstanbul.
- Aydın, G. (2018). *Hindistan: Siyasi ve İdari Yapısı, Ekonomisi, Dini ve Kültürel Yapısı, Hint Diasporası*, İlim ve Medeniyet. 2018. 90-100.
- Bayur, Y. H. (1987). *Hindistan Tarihi*, (C.3). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları. 60-628.
- Bilgenoğlu, A. (2020). Sömürgeler Çağında 'Kralın Tacındaki Elmas': Hindistan'ın İngiliz Sömürgeciliğindeki Yeri ve Önemi. *Akademik Platform İslami Araştırmalar Dergisi*, 4(3). 10-25.
- Bozkaya, Zafer. (2021). *Hindistan Gezi Rehberi*.
- Bulgur, Durmuş. (1998). Pakistan Bağımsızlık Hareketinin Fikri Arka Planı. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* (12). 38-50.
- Bulut, Yücel. (2003), Hindistan'da İngiliz Sömürgeciliği, Oryantalizm ve William Jones, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Dergisi*, İstanbul, S.6. ss.71- 106.
- Colonia. (2020, Şubat 27). Oxford English Dictionary Second Edition on CD-room.
- Cumhuriyet (1948,25 Mart). Hindistan Müslümanları
- Çiftsüren, Arzu. (2020). İstanbul Üniversitesi, Urdu Dili ve Edebiyatı Hindistan Tarihi Ders Notları.
- Demir, H. (2017). Hümayun'un Sürgün Hayatı. *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 3(6): 59-78.

- Dizlek, Ö. (2018). *Sömürgecilik ve 1763- 1947 Dönemi Pax-Britannica: Hindistan Örneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon. 74-98.
- Doğan, Orhan., Erdoğan, Aysel. (2017). XIX. Yüzyılda İngiliz Sömürgeciliğinde Hindistan'ın Yeri ve Önemi, *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 16(3):839- 847.
- Ercan, Semanur. (2019). *Millî Mücadele ve Erken Cumhuriyette Bir Hintli: Abdurrahman Peşaveri ve Faaliyetleri* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). FSM Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul. 35-43.
- Eryüksel, Ahmet. (2017). Hindistan Alt Kıtası'nda Pakistan ile Hindistan Arasında Kanayan Bir Yara: Keşmir. *Doğu Araştırmaları Dergisi* (17), S.45-49.
- Gascoigne, Bamber. (2021). The Great Moghuls. Old Documentary.
- Gül, Yılmaz. (2019). *1908-1924 Yılları Arasında Sırat-I Müstakim ve Sebilü'r-Reşad Dergilerinde Hindistan ile İlgili Çıkan Haberler* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya. 116-275.
- Gülçen, M. (2014). *Emperyalizmin Bir Kolu Olarak Oryantalizmin Hindistan'daki İngiliz Yönetimi Tarafından Uygulanışı* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale. 158-165.
- Günarlan, Hüseyin. (2020). İngiliz Sömürge Dönemi'nde Hindistan'da Yaşanan Kıtıklar. *Avrasya İncelemeleri Dergisi*, 9(2). 5-14.
- Güngör, Celâlettin. (2001). *Sömürgeci Uluca*, (bs. 1). Ankara. 70-93.
- Güngör, F. (2006). *Sömürgeciliğin Evrimi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya. 6-19.
- <https://tarihblog.net/index.php/2023/09/22/britanya-imparatorlugu-ve-somurgecilik/>
- <https://www.superprof.com.tr/blog/britanya-imparatorlugu-ve-tarihi/>
- Hülagü, Metin. (1999). Millî Mücadele Dönemi Türkiye-İslam Ülkeleri Münasebetleri. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*. 15(45). 915-925.
- Hürriyet (1948, 24 Mayıs). Keşmir'de Çözüm Arayışları.
- Karaca, Emre. (2019). 5 Soruda Keşmir Sorunu (Anadolu Ajansı).

- Kaya, G. (2021). Hindistan'daki Kast Sistemi Nedir? *Evrin Ağacı*, 2021.
- Keskin, Mustafa. (2005). *İngilizlerin Hindistan'ı Sömürgeleştirme Hareketleri* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara. 18-69.
- Khanday, A. Ahmad (2018). *XX. yüzyılda Keşmir Edebiyatında Otorite ve Protesto* (Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya. 67-70.
- Kişi, Ş. Sevinç. (2020). Hint Müslümanlarının Osmanlı Devleti ve Türkiye'ye Yardımları (1911-1923). *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi* 16(32). 756-760.
- Konukçu, E. (1991). Babürlüler, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 4. İstanbul. 400-401.
- Köksal, C. (2021). *İngiliz Sömürgecilik Modeli: Hindistan'ın Şirketler Yoluyla Sömürülmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul. 12-96.
- Mermer, T. Cengiz. (2018). *Keşmir Sorunu ve Pakistan-Hindistan İlişkileri Üzerine Etkisi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul. 29.
- Nisha, Aiman. (2020). *Fazlı Bulut'un "Hindistan Seyahatnamesi" Adlı Eseri Üzerine Bir Çalışma*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara. 23.
- Nurdağ, G. (2018). *Gelişmiş Ülkelerin Sermaye Oluşum Sürecinde Sömürgecilik* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep. 11-111.
- Oruç, C. (2018). Şah Cihan Döneminde Babürlü-Safevi Diplomatik İlişkileri. *Vakanüvis- Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 3, 294.
- Öke, M.Kemal. (1988). *Güney Asya Müslümanlarının İstiklâl Davası ve Türk Millî Mücadelesi*, (bs. 1). Ankara. 4.
- Ömür, E. (2016). *Edward Terry ve Francisco Pelsaert'in Seyahatnameleri Işığında Cihangir Döneminde Babürlü Devletinde Yönetim ve Yaşayış* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

- Özcan, A. (1997). *Panislamizm Osmanlı Devleti Hindistan Müslümanları ve İngiltere (1877-1924)*, (İsam Yayınları, Ankara). 57-112.
- Özcan, A. (1998). Hindistan-III. Tarih. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.18. İstanbul.
- Özcan, A. (2024). *Bütün Yönleriyle Sömürgecilik*. Fatih Belediyesi Zeyrek Akademi Seminerleri, Fatih Belediyesi Kültür Yayınları. (bs.1). İstanbul. 25-181.
- Özcan, S. (2012). *İngiliz Sömürgeciliğinin Kuruluşu, Teorisi ve Uygulaması: Kuzey Amerika Deneyimi (1584-1631)* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özel, Taha. (2021). *İngiliz Doğu Hindistan Şirketi*, (bs.3). İstanbul.
- Özkan, Gülseren. (2003). Bağımsızlık Mücadelesinde Yenilikçi Bir Ruh; Sir Seyyid Ahmed Han ve Aligarh Hareketi, *Şarkiyat Araştırmaları Dergisi* 3(8), 150-155.
- Rızvî, Saıyîd A. Abbas. Keşmir", Tdv İslâm Ansiklopedisi 3.
- Sebilü'r-reşad, 20 Şubat 1329/1913, S.287, s.14
- Sheikh, A. Majeed. (2016). *Hürriyet Partisinin Keşmir Siyasal Hareketindeki Rolü: Hindistan ve Pakistan Arasındaki Bir Anlaşmazlık Bölgesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara. 22-23.
- Sırat-ı Müstakim, 26 Ağustos 1326/1910, S.105, s.15
- Şahbaz, D. (2017). Hindistan'da Babür İmparatorluğu'nun Kuruluş Dönemi: Zahirüddin Muhammed Babür. *Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 57(1): 592-620.
- Şahbaz, Davut. (2019). *İki Ulus Teorisi Işığında Pakistan'ın Kuruluşu ve Bir Sorunsal Olarak Keşmir* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara. 70-75.
- Şahin, H. (2019). Osmanlı Devleti ile Hindistan Müslümanlarının Tarihi Bağı ve Hindistan Hilafet Hareketi. *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S.16-24.

- Şahin, Mahmut. (2019). *Hindistan'ın Taksimi ve Pakistan Devletinin Kuruluşu (1857-1947)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırşehir. 49-51.
- TASAM, Sömürgecilik Faktörü ve Hint Toplumunu. Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi, 2011.
- Telatar, Esra (2017). *Hindistan'da Hindu Milliyetçiliğinin Kökenleri ve 21.Yüzyılda Yeniden Yükselişi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara. 5-44.
- Timur, M. (2012). *Gazneli Devletinden Babürlü Devletine Kadar Bölgede Kurulan Hanedanlıklar* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya. 29.
- Uludağ, M.Bülent. (2011). *Dünya Siyasi Tarihi*, (Kriter Yayınları). İstanbul. 225-227.
- Ulus (1948, 12 Eylül). Keşmir'de Durum Kötüleşiyor.
- Vural, Suat. (2006). *İngiliz Hakimiyetinin Hindistan'da Tesisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya. 16-135.

ÖZGEÇMİŞ

Büşra Akkurt

Eğitim

Lise: Toki Güneşparkevleri Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi, 2017, İstanbul

Lisans: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih, 2022, İstanbul.

Yüksek Lisans: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Tarih ve Medeniyet Araştırmaları, 2024, İstanbul.